

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Žák z homoparentální rodiny

A pupil from a homoparental family

Diplomová práce

Vypracovala: Anna Kořenská

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Plachá, Ph.D.

České Budějovice, 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 24.6. 2024

.....

Anna Kořenská

Poděkování

Velké poděkování patří mé vedoucí diplomové práce Mgr. Veronice Plaché, Ph.D. za podporu, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Také bych chtěla touto cestou poděkovat doc. Mgr. Pavlíně Janošové, Ph.D. a rodině Petry H., její partnerce Heleně a jejich dvěma dcerám za poskytnutí rozhovoru k praktické části mé práce.

Abstrakt

Tématem mé diplomové práce je: „Žák z homoparentální rodiny“, jejíž teoretická část je věnována možnostem vzniku homoparentální rodiny, právním aspektům v České republice a zbytku Evropy, jak se taková rodina liší od tradiční a jak na její složení nahlíží společnost. Také vnáší pohled na vývoj identity dítěte v rodině tvořené dvěma matkami nebo dvěma otci a jak je možné nahradit mužské a ženské vzory. V teoretické části nalezneme i studie zbývající se homoparentalitou a postoje odborníků k výchově dětí stejnopohlavním párem. V neposlední řadě je zaměřená na časté výhrady společnosti, homofobii a na mediální vliv přispívající k vytváření názorů na toto téma. Praktická část se skládá ze tří částí, rozhovoru s paní docentkou Pavlínou Janošovou, pedagogickou psycholožkou zaměřující se mimo jiné na téma homosexuality a genderové identity dětí. Velký prostor je věnován rozhovorům s lesbickým párem a jejich dvěma dcerami školního věku a ve třetí části navrhuji možnosti, jak téma homoparentálních rodin otevírat ve školním prostředí, přičemž prostředníkem jsou dětské knihy či jiný podnětový materiál.

Klíčová slova: homosexualita, homoparentalita, rodina, žák, škola

Abstract

The topic of my diploma thesis is: "Student from a homoparental family", the theoretical part of which is devoted to the possibilities of the formation of a homoparental family, legal aspects in the Czech Republic and the rest of Europe, how such a family differs from a traditional one and how society views such a composition. It also provides insight into the development of a child's identity in a family made up of two mothers or two fathers and how it is possible to replace male and female role models. In the theoretical part, we will also find the remaining studies on same-sex parenting and the attitudes of experts towards raising children by same-sex couples. Last but not least, it is focused on the frequent reservations of society, homophobia and the media influence contributing to the creation of opinions on this topic. The practical part consists of three parts, an interview with associate professor Pavlína. Janošová, a pedagogical psychologist focusing, besides other things, on the topic of homosexuality and gender identity of children. A large space is devoted to interviews with a lesbian couple and their two school-age daughters and in the third part I suggest different options for opening this topic in the school environment using children's books and other stimulating materials.

Keywords: homosexuality, same-sex parenting, family, pupil, school

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	8
1 Rodina a její funkce	8
2 Homoparentalita.....	9
2.1 Legislativa.....	11
2.1.1 Manželství pro všechny páry	11
2.1.2 Registrované partnerství vs. manželství	12
2.2 Studie zabývající se homoparentalitou	13
2.2.1 Nahraditelnost vzorů.....	15
2.3 Vývoj identity dítěte	16
2.3.1 Genderová identita	16
2.3.2 Sociální identita	18
2.3.3 Vznik homosexuality	18
2.3.4 Vliv homosexuality rodičů na sexuální orientaci dítěte.....	20
2.3.5 Výzkumy sledující vliv homoparentality na vývoj dítěte.....	21
2.4 Postoje české společnosti vůči homosexuálnímu partnerství	26
2.4.1 Stigmatizace.....	27
2.4.2 Homofobie	28
2.4.3 Homoparentalita z pohledu školství	29
2.4.4 Mediální vliv.....	31
Praktická část	32
3 Rozhovor s homoparentální rodinou	32
3.1 Z pohledu dcer	32
3.2 Z pohledu matek	35
4 Rozhovor s psycholožkou	42
5 Výsledky výzkumu	47
6 Náměty	51
Závěr	68
Seznam použitých zdrojů.....	70
Seznam použitých obrázků	78
Seznam příloh	80

Úvod

Ve své diplomové práci věnuji pozornost homoparentálním rodinám, které vychovávají dítě školního věku. Problematika těchto rodin je v České republice stále kontroverzní, rodiny nemají stejná práva jako „tradiční“ heterosexuální manželství.

V naší zemi jsou stejnopohlavním párům přiznána určitá práva, jako například možnost vstoupit do registrovaného partnerství, které umožňuje těmto párům od roku 2006 uzavřít svazek. (Zákon č. 115/2006 Sb.) Nicméně tato práva nejsou zdaleka rovna právům heterosexuálních párů, zejména pokud jde o právo uzavřít manželství, které následně ovlivňuje i vznik a fungování rodiny.

V teoretické části věnuji velkou pozornost studiím mapujícím výchovu v homoparentálních rodinách a její vliv na vývoj genderové a sociální identity dítěte. Sleduji také rozdíly mezi rodinami tvořenými heterosexuálními a homosexuálními páry a vyvracím některé stereotypní postoje dnešní společnosti.

Hlavním cílem praktické části je přiblížit žákům 1. stupně různé typy rodin s ohledem na pohlaví rodičů, jejich gender a role, které zastupují. Představuji možnosti, jak s dětmi otevřít komunikaci o tomto tématu a náměty praktických aktivit. Významnou roli bude hrát práce s dětskou literaturou, která je dětem v tomto věku velmi blízká, a její využití ve výchovně-vzdělávacím procesu.

V rámci lepšího proniknutí do tématu jsem při zpracování diplomové práce čerpala také z rozhovoru s pedagogickou psycholožkou paní docentkou Pavlínou Janošovou, která se zabývá homosexualitou, problematikou genderu u dětí a dospívajících a školní šikanou, jejím etickým kontextem a faktory, které ji ve skupině zapřičiňují.

Poslední část představuje výsledky rozhovoru s lesbickým párem a jejich dvěma dcerami, které několik let společně vychovávají. Cílem je přiblížit příběh této rodiny a jejich osobní zkušenosti, co se týče výchovy, přijetí jejich nejbližšími a širší společností. Budu se také soustředit na období školní docházky obou děvčat, komunikaci s vedením školy, pedagogickými pracovníky a vztahy s vrstevníky.

Teoretická část

Homoparentalita se týká rodiny, kde jsou oba rodiče stejného pohlaví – dvě matky nebo dva otcové. Jedním z častých argumentů proti výchově dětí v takových rodinách je poukazování na chybění vzorů pro vztahování se k druhému pohlaví a případné ovlivnění sexuální orientace těchto dětí. Proto po uvedení do tématu rodiny věnuji pozornost tématům vývoje genderu, sexuální orientace a výzkumům mapujícím vývoj dětí vyrůstajících v homoparentálních rodinách.

1 Rodina a její funkce

Pro rodinu jako sociální entitu existuje řada definic, závislých na perspektivě daného vědního oboru. Podle sociologie je rodina považována za základní jednotku společnosti, která má hlavně za úkol zajišťovat reprodukci a výchovu dětí s ohledem na udržení lidské rasy. Tzv. tradiční rodinu obvykle definujeme jako společnou domácnost tvořenou párem muže a ženy a jejich dětí. Tuto formu soužití nazýváme "nukleární rodina". Pokud bychom mluvili o "širší" rodině, měli bychom tím na mysli další blízké příbuzné, jako prarodiče, strýce, tety aj. V kontextu této analýzy se budeme věnovat nukleární rodině, neboť zde dochází k pravidelnému a vzájemnému působení, ovlivňování a sociálním vazbám mezi jejími členy. (Matoušek, 2003)

Nukleární rodina plní reprodukční funkci, dále také poskytuje materiální zajištění pro své potomky, stabilní emocionální podporu a vytváří prostředí pro prosperující sociální integraci. Prostor, ve kterém dítě vyrůstá, formuje jeho chování, hodnoty, normy a cíle, což má vliv na jeho sociální a kulturní kapitál a následně ovlivňuje jeho životní směr. V současnosti je však třeba zdůraznit, že z důvodu měnících se společenských faktorů a rostoucích externích vlivů je vliv rodiny na tuto formaci relativně oslabený. (Petrušek, 1966)

Od nástupu průmyslové revoluce můžeme v společnosti sledovat vlivy, které položily základy pro vznik tzv. rodinné krize. V kontrastu s dřívějšími uzavíranými sňatky mají dnešní jednotlivci možnost volit si svého partnera sami, často na základě vzájemné přitažlivosti a kvality jejich mezilidských vztahů. Tradiční autorita rodiny bývala tradičně spojována s otcem již není nezbytně jeho výsadou, a mnohdy je sdílena oběma rodiči. Role,

kteří původně konvenční domácnost plnila, mohou být v dnešní době přebírány jinými instituty, což se projevuje v rostoucí míře rozvodů a zvýšeném výskytu neúplných rodin. Tento vývoj je vnímán jako zásadní sociální problém, obzvláště vzhledem k důležitosti účasti obou rodičů při výchově dítěte. (Singly, 1999)

V reflexi tohoto vývoje se objevuje otázka, zda existuje ještě tradiční rodina. Ta se obecně chápe jako manželství mezi mužem a ženou, kteří spolu vychovávají své biologické děti. Nicméně, v posledních desetiletích se zvyšuje počet různých typů rodin, které se liší od tohoto klasického modelu. Stále častější jsou například rodiny s jedním rodičem, nesezdané páry, páry bez dětí, rodiny s adoptovanými dětmi, rodiny s nevlastními sourozenci, rodiny s rodiči stejného pohlaví a další. I když existuje mnoho různých typů rodin, klasický model tradiční rodiny stále přetrvává a v mnoha zemích je stále dominantní. Tento model může být podporován kulturními a náboženskými tradicemi, společenskými normami a také právními předpisy. Různorodé rodiny mohou být funkční nezávisle na tom, zda odpovídají tradičnímu modelu rodiny nebo nikoliv. Rodiny se mohou lišit v mnoha aspektech a všechny zaslouží respekt a podporu. (Možný, 2008)

V souvislosti s emoční funkcí rodiny považují za zásadní poznatky Johna Bowlbyho (2010). Podle něj je pro duševní zdraví dítěte důležité, aby narození po předškolní zažívalo vřelý, důvěrný a celistvý vztah se svou matkou nebo jinou stálou osobou. V tomto vztahu by se měli oba cítit uspokojení a radost. Pokud tato potřeba není naplněna vzniká méně vhodný typ vazby, který má negativní dopad na vztahy takového člověka, ale i na jeho sebepojetí.

2 Homoparentalita

Homoparentální rodina se liší od tradiční rodiny v tom, že ji tvoří dva rodiče stejného pohlaví, kteří spolu vychovávají děti. Na rozdíl od tradiční rodiny, která je založena na heterosexuálním manželství, je homoparentální rodina založena na vztahu mezi dvěma lidmi stejného pohlaví. (Polášková, 2009)

Existuje několik způsobů, jak může homoparentální rodina vzniknout:

- 1. Adopce:** Homosexuální pár může adoptovat dítě. V některých zemích však může být adopce pro homosexuální páry stále omezená.

2. Umělá inseminace: V případě lesbického páru, může být jedna z matek uměle oplodněna a porodit dítě. V některých zemích může být však umělá inseminace pro homosexuální páry omezena.

3. Náhradní mateřství: Pokud není žádná z matek plodná, nebo se jedná o gay pár, mohou se domluvit s náhradní matkou, která dítě odnese a porodí. Surogátní mateřství se momentálně nachází v České republice v šedé zóně čili není zákonem nijak ošetřeno.

4. Převzetí péče: Pokud je tomu zákonem umožněno, může si homosexuální pár přisvojit dítě, které je biologickým nebo adoptovaným dítětem jednoho z partnerů.

5. Děti z předchozího vztahu: Dítě, které se narodilo jednomu z partnerů v předešlém vztahu a nyní ho vychovává stejnopohlavní pár.

Způsoby, jakými homoparentální páry přicházejí k dítěti, se mohou lišit v závislosti na zemi, v níž žijí, a mohou být ovlivněny zákony a pravidly týkajícími se homoparentálního rodičovství. (Polášková, 2009)

V posledních letech roste akceptace homoparentálních rodin, ale stále se najdou tací, kteří argumentují proti jejich platnosti. Jedním z argumentů proti homoparentálním rodinám je, že děti potřebují matku i otce, aby se správně vyvíjely, anebo že nejsou přirozené a tradiční. (Jsme fér, nedatováno) Některé studie však prokázaly Richarda Greena (1986), Fiony Tasker a Susan Golombok (1994) nebo Charlotte J. Patterson (1992), že děti vychovávané rodiči stejného pohlaví jsou nejen přizpůsobené stejně dobře, jako děti heterosexuálních párů, ale dokonce mohou oproti nim mít i určité výhody, zejména co se týče postoje ke genderovým rolím, emoční inteligence a otevřenosti a tolerance vůči odlišnostem.

Homoparentální rodiny čelí mnoha stejným výzvám jako tradiční rodiny, současně však i výzvám netypickým, například diskriminaci a stigmatizaci ze strany společnosti. Homoparentální rodiny mohou navíc čelit také právním problémům, pokud jde o otázky týkající se péče o dítě a adopce. V obou typech rodin se vychovávají děti a rodiče jsou zodpovědní za jejich výchovu a péči. V obou typech rodin se také může vyskytnout řada problémů a výzev, jako jsou například finanční obtíže, konflikty mezi rodiči a dětmi, nebo zdravotní problémy. Lze tedy říct, že homoparentální rodiny jsou stejně platné jako rodiny s rodiči opačného pohlaví a není důvod jim upírat stejná práva a privilegia jako párům

opačného pohlaví. Kromě toho není důležité, zda je rodina tradiční či nikoli, ale zda poskytuje dětem bezpečné a láskyplné prostředí, ve kterém mohou vyrůstat. (Jsme fér, nedatováno)

2.1 Legislativa

Česká republika v posledních letech výrazně pokročila v uznávání a ochraně homoparentálních rodin. V roce 2006 přijala Česká republika zákon umožňující registrované partnerství pro páry stejného pohlaví. Tento zákon uděloval mnoho stejných práv a povinností párům stejného pohlaví, jaké mají páry opačného pohlaví, včetně možnosti adoptovat děti. Tento zákon však nešel dostatečně daleko, aby uznal plnou rovnost homoparentálních rodin. Druhý z partnerů není uznán jako rodič, tudíž si nemůže dítě přisvojit. V roce 2018 předložila česká vláda návrh zákona, který by legalizoval sňatky osob stejného pohlaví, ale návrh prošel pouze prvním čtením a nestihl se dále projednat z důvodu konce volebního období minulé vlády. Zákon byl opětovně předložen a dne 28.2.2024 byl ve třetím čtení zamítnut. Nicméně v druhém čtení byly navrženy pozměňovací návrhy, které různým způsobem upravovaly a omezovaly původní verzi, a to ve změně názvu manželství na partnerství, odebrání práv na společnou adopci, přisvojení si dítěte druhého partnera a mnoho dalších. (Jsme fér, 2024)

Situace je nyní taková, že se podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, pro homosexuální svazek stále nepřijímá název manželství, a pokud projde změna projednávaného zákona, bude možné přisvojení biologického dítěte partnera/partnerky a v případě adopce z ústavní péče si dítě bude muset projít adopčním procesem s každým z rodičů zvlášť, přestože je vychováváno oběma. V některých státech západní Evropy, jsou potřebám stejnopohlavních párů toužících po manželství nebo založení rodiny mnohem otevřenější. (Jsme fér, 2024)

2.1.1 Manželství pro všechny páry

Legalizace manželství pro všechny by mohla pomoci homoparentálním rodinám v několika ohledech. Nejvýrazněji by pomohla tím, že by uzákonila stejné právní a sociální status pro manželské páry bez ohledu na jejich pohlaví. Tím by se odstranila diskriminace, kterou nyní nesou homoparentální páry a jejich děti. (Jsme fér, 2024)

Manželství pro všechny by například umožnilo oběma partnerům v homoparentální rodině legálně uzavřít manželství a získat tak práva, jako jsou například společné jmění, společné zdanění, dědická práva a práva na sociální zabezpečení. To by také umožnilo, aby oba partneři vztahu měli stejné postavení vůči dítěti, které společně vychovávají. (Jsme fér, nedatováno)

Také by to mohlo zlepšit celkovou sociální situaci pro homoparentální rodiny, protože by umožnilo větší viditelnost a uznání rodin, které jsou v současné době diskriminovány a mnohdy stigmatizovány. To by také mohlo vést k větší toleranci a akceptaci homoparentálních rodin ze strany společnosti a k redukci stigma, které mohou děti z takových rodin zažívat. (Janošová, 2000)

Zároveň by uzákonění této změny zlepšilo život tisícům dětí v naší zemi, které již v homoparentálních rodinách vyrůstají, ale žijí v určité právní nejistotě. Jedná se především komplikace spojené se zákonem neuznaným druhým rodičem, který potomka také vychovává. Pro představu uvedu tyto tři zásadní problémy. V případě rozpadu vztahu rodičů nemá potomek nárok na alimenty. Pokud zemře nebiologický rodič, dítěti nebude vyplácen sirotčí důchod. A kdyby nastala situace, že zemře biologický rodič, dítě by nebylo automaticky ponecháno v péči nebiologického rodiče. Soudy by současně zvažovaly umístění dítěte do náhradní péče prarodičů nebo jiných příbuzných, případně i do ústavní péče, přestože se druhá matka/otec podíleli na společné výchově, finančním zaopatřením, vytváření bezpečného a rozvíjejícího klimatu a mnoho dalšího. (Jsme fér, nedatováno)

2.1.2 Registrované partnerství vs. manželství

V českém právním řádu existuje institut registrovaného partnerství, které se v některých aspektech podobá manželství, ale není totožné. Některé z hlavních rozdílů jsou:

- Osoby, které se mohou registrovat jako partneři, jsou omezeny pouze na osoby stejného pohlaví. Manželství je v ČR zatím definováno pouze jako svazek muže a ženy.
- Zatímco manželé mají možnost adoptovat dítě jako pár, registrovaní partneři musí děti adoptovat individuálně, což je v současné době mnohem složitější proces.
- Registrovaní partneři mají menší daňové výhody než manželé. Například není jim umožněno uplatnit společné zdanění.

- V případě ukončení svazku se registrované partnerství řeší prostřednictvím zvláštního řízení u soudu, které má odlišné podmínky a průběh než manželské řízení.
- Manželé mají přístup k umělému oplodnění a dalším reprodukčním metodám, zatímco registrovaným partnerům jsou tyto možnosti omezeny.

Tyto rozdíly jsou důležité pro homosexuální páry, kteří chtějí mít stejná práva a možnosti jako heterosexuální páry. Proto je jedním z požadavků LGBTQ hnutí právě možnost uzavřít manželství pro všechny. (Jsme fér, nedatováno)

2.2 Studie zabývající se homoparentalitou

Homoparentalita je relativně novým tématem v sociologickém výzkumu a výsledky studií mohou být ovlivněny mnoha faktory, jako jsou například rozdílné sociálně-ekonomické podmínky rodin a kulturní rozdíly v různých společnostech. Přesto však mnoho studií naznačuje, že děti vychovávané homosexuálními rodiči mají podobný vývoj a kvalitu života jako děti vychovávané heterosexuálními rodiči.

V zahraničí bylo v posledních desetiletích provedeno mnoho výzkumů zabývajících se homoparentalitou, tedy výchovou dětí v rodinách s homosexuálními rodiči. Tyto studie se pokoušejí zjistit, jak se děti vyvíjejí v takových rodinách a jak se jejich životní podmínky a vývoj liší od dětí v rodinách s heterosexuálními rodiči.

Cornellova univerzita ve své meta-studii zkoumala 79 studií, které se zabývaly tématem homoparentality, výchovou dětí dvěma otci nebo matkami a možným vlivem na vývoj dětí v těchto rodinách. (2017)

Pouze čtyři ze zařazených studií varují před údajnými riziky. Ukázalo se však, že v těchto studiích byla řada nesrovnalostí. Například sledované děti byly vychovávány problematickými heterosexuálními páry, namísto homosexuálními. Autoři těchto studií zmanipulovali zkoumané vzory za účelem získání záporných výsledků, za což byli následně velice kritizováni. Mezi tyto výzkumy patří například Ragnerusova studie, která byla prvotně vydána prestižním vědeckým časopisem *Social Science Research*. Redakce ji poté předala dvěma nezávislým odborníkům, která ji posoudila a její závěry zcela vyvrátila. Podobnými vadami trpí i Sullinsova studie, zpracována katolickým knězem. (Cheng & Powell, 2015)

Některé studie naznačují, že děti vychovávané homosexuálními rodiči mají podobnou úroveň emocionálního, sociálního a akademického vývoje jako děti vychovávané heterosexuálními rodiči. (Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics, 2016) Například studie publikovaná v časopisu „Pediatrics“ ukázala, že děti vychovávané homosexuálními páry nemají vyšší riziko emocionálních nebo behaviorálních problémů než děti vychovávané heterosexuálními páry. (Perrin, 2013)

Další studie se zaměřují na vztahy mezi dítětem a jeho rodiči a naznačují, že děti mají s homosexuálními rodiči podobně pozitivní vztahy jako s heterosexuálními rodiči. Výzkum homoparentálních rodin a související literatura byly předmětem značné pozornosti v zahraničí, zejména v USA, od konce 70. let 20. století. Dobrý přehled základní zahraniční literatury na toto téma poskytla Polášková (2009).

Postoj vůči homoparentálním rodinám v USA

Společné stanovisko organizací, jako jsou například Americká psychiatrická asociace (APA), Americká asociace pro manželství a rodinnou terapii, Americká akademie rodinných lékařů a mnoho dalších, jednoznačně přijímají homosexuální orientaci jako rovnoprávnou. Opírají se o vědecké důkazy, že gayové a lesby navazují stabilní a oddané vztahy, které jsou ve velké míře srovnatelné s heterosexuálními vztahy. Studie také ukazují, že páry stejného pohlaví jsou stejně schopné vychovávat děti jako heterosexuální páry a jejich potomci jsou psychicky zdraví a dobře přizpůsobení. Odepření přístupu ke sňatku párům stejného pohlaví je příkladem institucionálního stigmatizace a přispívá k negativnímu zacházení s lesbickými, gay a bisexuálními jedinci. Je tedy v rozporu s vědeckými důkazy tvrdit, že povolení manželství pro páry stejného pohlaví by poškodilo instituci manželství nebo děti. (2015)

Americká psychologická asociace na základě shrnutí dosavadních studií srovnávajících gay a lesbické rodiče s těmi heterosexuálními uvádí, že běžné stereotypy týkající se homoparentálních rodin, tedy názory tvrdící, že gayové a lesby nejsou schopni plnohodnotného rodičovství, nejsou podpořeny žádnými empirickými daty. (2005)

Americká akademie pediatriů na základě provedených rozsáhlých studií uvádí, že neexistuje žádná příčinná spojitost mezi sexuální orientací rodičů a citovým, psychosociálním a behaviorálním vývojem dětí. (2013)

Postoj vůči homoparentálním rodinám v Kanadě

Psychologické výzkumy Kanadské psychologické asociace (CPA) dochází ke konkluzi, že děti vychovávané stejnopohlavními rodiči se jsou stejné jako děti v heterosexuálních rodinách. A to s ohledem na jejich sexualitu, genderovou identitu i psychický vývoj. (2006)

Postoj vůči homoparentálním rodinám v Austrálii

V Austrálii se výzkumy shodují na tom, že výsledky a výkony dětí dvou matek nebo dvou otců a rodičovská praxe jsou nejspíše totožně příhodné jako v rodinách, kde jsou rodiči matka a otec.“ (Short et al., 2007)

Postoje v České republice

V českém kontextu se problematika homoparentálních rodin začala podrobněji zkoumat až v průběhu 21. století. Před tímto obdobím byla tato téma výrazně opomíjena jak ve většinové společnosti, tak i mezi odbornou veřejností. To mělo své příčiny v malém počtu takových rodin v české populaci. Tato situace byla způsobena také potlačováním homosexuality v socialistickém Československu a postupnými změnami v postojích k ní až v průběhu 90. let 20. století. (Janošová, 2000)

2.2.1 Nahraditelnost vzorů

Jedním ze zásadních argumentů proti zrovnoprávnění homoparentálních rodin je otázka nahraditelnosti mužských a ženských vzorů. Tato nahraditelnost závisí na konkrétních situacích a kontextech. V některých situacích mohou být určité role nahraditelné mezi muži a ženami, zatímco v jiných situacích mohou být specifické vlastnosti každého pohlaví nezbytné pro úspěšné plnění určité role. (Matějček, 1992)

Genderové role jsou kulturně specifické a mohou se lišit v různých společnostech. Některé role jsou tradičně považovány za mužské a jiné za ženské. Muž by měl zastávat roli živitele rodiny, provádět fyzicky náročnější práce, zatímco žena by se měla starat o domácnost, děti a svého partnera. Tyto stereotypy se však postupně mění a rozšiřují. (Poněšický, 2012)

V mnoha profesích a oblastech společnosti, jako jsou například věda, technologie a politika, se snažíme dosáhnout větší rovnosti pohlaví a odstraňovat překážky, které brání ženám a mužům v rovných příležitostech. V takových případech se stává nahrazování mužských a ženských rolí častější. Mělo by však být cílem vytvářet prostředí, ve kterém jsou lidé posuzováni především na základě svých schopností a talentů, nikoli na základě pohlaví, a kde jsou lidé povzbuzováni, aby si vybírali své role a kariéry na základě svých zájmů a schopností, nikoli na základě genderových stereotypů. (Oakley, 2000)

2.3 Vývoj identity dítěte

Existuje mnoho různých perspektiv na vlastní identitu, které se liší podle různých teoretiků, jako jsou Freud, Erikson, Lock, Goffman, Říčan a další. Nicméně obecně se scházejí v názoru, že způsob, jakým jedinec vnímá sám sebe, formuje jeho vztahy s okolím a má vliv i na vlastní chování. (Drapela, 2008)

Mezi faktory, které ovlivňují identitu dítěte patří biologický vývoj jedince, genetické predispozice a pudy. Zásadní roli hraje též sociální prostředí, ve kterém jedinec žije, a to již od kojeneckého věku. Klíčovým prvkem je kontakt a vytváření vazby dítěte s blízkou osobou, což je základem pro jeho emocionální vývoj a pozdější sociální interakce. (Bowlby, 2010) V dalším vývojovém stádiu se podílí na vlivu i další členové rodiny, kamarády a rozšiřuje se o další okruh společnosti. To má za následek prožívání příslušnosti k různým sociálním skupinám a identifikaci jedince se svými životními rolmi (Jandourek, 2012).

Skupinová identita bývá vytvořena podle osobní volby, která vyplývá z kulturního kontextu, hodnotových orientací, stanovených cílů a motivací. Na druhou stranu je i taková přirozená skupinová příslušnost, která je určena faktory, s nimiž se narodíme, a které se téměř nedají ovlivnit. (Weiss, 2010) Tato vrozená příslušnost často vychází z fyzických charakteristik, přičemž nejvýznamnějším z nich je pohlaví, které obvykle určuje genderovou identitu jedince. Vývoj identity dítěte v homoparentální rodině by měl být v zásadě stejný jako u dětí vychovávaných v tradiční rodině. (Drapela, 2008)

2.3.1 Genderová identita

Ve světě a společnosti jsou již dlouhá léta stanovené normy, které očekávají od mužů a žen odlišné formy chování. Nicméně genderová identita, tedy způsob, jakým jedinec vnímá

a prožívá svou vlastní pohlavní identitu, nemusí být nutně ovlivněna biologickým pohlavím, se kterým se narodil. Je to spíše otázka osobní volby jednotlivce. Lidé, kteří se identifikují s jinou genderovou identitou, než je ta, kterou určuje jejich biologické pohlaví, jsou označováni jako transgender. (Janošová, 2008)

Sigmund Freud je znám jako jeden z hlavních představitelů teorie rozvoje sexuální identity. Podle něj se tato identita formuje na základě pohlavních vlastností jedince, jako je přítomnost nebo absence penisu. Freudova teorie vychází z Oidipovského komplexu, který popisuje souboj chlapce s otcem o lásku matky. Chlapec se s tímto soubojem vyrovná tím, že potlačí své city k matce a identifikuje se s otcem a mužskou rolí. U dívek se tento proces odráží v jejich vztahu k otci. Po potlačení těchto citů se identifikují s matkou a rolí ženy. Erikson, další významný psycholog, zařadil oidipovské období jako jednu z osmi vývojových fází v osobnostním vývoji člověka. (Erikson, 2015) Kritici, jako například Chodorowová, se zaměřují na fixaci dětí na matku jako klíčový prvek ve vývoji sexuální identity, který ustupuje s uvědoměním si vlastní identity, přičemž tato změna je u chlapců často radikálnější než u dívek. (Chodorow, 1999)

Richard Green a jeho kolegové (1986) prováděli studie usilující o porozumění vývoji genderové identity. Zjistili, že prostředí, které poskytují lesbické matky, může mít odlišný vliv na formování těchto aspektů než prostředí heterosexuálních párů. Konkrétně že děti s lesbickými matkami mohou mít menší genderové vyhranění než děti s heterosexuálními rodiči. Tento projev byl pozorován například preferencemi různých hraček, výběrem oblíbených televizních pořadů, stylem oblékání a dalšími věcmi, které jsou tradičně připisovány určitému pohlaví.

Kirkpatricková (1981) a ve své komparativní studii zjistila že genderové chování dětí není přímo determinováno orientací jejich rodičů, vyhranění rolí je velmi komplexní a je spíše výsledkem interakce mezi různými faktory, včetně genetických, individuálních a sociálních, jako je interakce s vrstevníky, médii a kulturou. K podobným závěrům došla i ve svém výzkumu Brewaeysová se svými kolegy (1997).

Uvedené studie spíše slouží jako zdroj informací a pochopení než jako základ pro kategorické tvrzení o tom, jaká rodinná konstelace ovlivňuje vývoj genderové identity dítěte. Avšak každá studie má své limity a výsledky jedné studie nemusí nutně platit pro všechny situace. Rozdíly v metodologiích, vzorcích a dalších proměnných mohou vést k různým

závěrům. Zdá se tedy, že vývoj genderové identity u dítěte z homoparentální rodiny je podobný jako u dětí v tradičních rodinách. Každé dítě prochází procesem osvojování si toho, co znamená být mužem nebo ženou, jaké jsou vlastnosti a role typické pro jednotlivé pohlaví a jakým způsobem se vztahovat k ostatním lidem. (Weiss, 2010)

Děti z homoparentálních rodin se však mohou setkat s určitými výzvami v souvislosti s genderovou identitou, zejména pokud se ocitnou v prostředí, kde se genderové stereotypy a normy vnímají jako velmi rigidní a úzkostlivě chráněné. Může se také stát, že dítě bude chtít být v souladu s představami o genderových rolích, které neodpovídají tomu, co by jeho rodiče očekávali. Rodiče v homoparentální rodině mohou dítěti pomoci rozvíjet pozitivní vztah k jeho vlastnímu tělu a genderové identitě a podporovat ho v jeho projevech. Důležité je respektovat to, jaké projevy genderu jsou pro dítě přirozené, a podporovat ho v jeho individuální cestě k poznání a přijetí vlastní genderové identity. (Johnson & O'Connor, 2002)

2.3.2 Sociální identita

Ve funkční homoparentální či heterosexuální rodině se dítě učí, že láska a péče jsou základními hodnotami a že rodina může mít různé podoby. Tím, že dítě vidí své rodiče jako pozitivní a důležité osoby ve svém životě, se může cítit bezpečně a milováno. Vztahy v homoparentální rodině se mohou lišit od vztahů v tradiční rodině, ale to by nemělo mít vliv na vývoj identity dítěte. (Dunovský, 1999)

Děti v homoparentálních rodinách se většinou vyvíjejí stejně jako děti v tradičních rodinách a mají podobnou identitu. Studie naznačují, že děti v homoparentálních rodinách nevykazují žádné zvláštní problémy s vývojem identity a že je pro ně stejně důležité, aby se mohly se svou identitou srovnat a vyrovnat se s ní. Je však důležité mít na paměti, že každé dítě je jedinečné a že vývoj jeho identity může být ovlivněn mnoha faktory. Identita dítěte se může měnit a vyvíjet během celého života a každé dítě má právo na svou vlastní identitu a na to, aby bylo respektováno a přijímáno takové, jaké je. (Matějček, 1999)

2.3.3 Vznik homosexuality

Otázku vzniku homosexuality opět uvádím v souvislosti s argumenty výchovy dětí v homoparentální rodině. Teorii, které se zabývají vznikem homosexuality, existuje několik.

To je způsobeno tím, že odborníci, kteří zkoumají tuto problematiku, vycházejí z různých vědeckých oborů. Výsledkem je, že některé hypotézy jsou potvrzovány, zatímco jiné jsou v rozporu. (Sobotková, 2007) Homosexualita a další sexuální varianty nebyly dosud dostatečně prozkoumány, aby bylo možné poskytnout jednoznačnou a uspokojivou odpověď na otázku, co způsobuje a jak vznikají. Po prostudování odborné literatury jsem vybrala tři biologické teorie, kterými se budu níže zabývat. Žádná však nevysvětluje vznik homosexuality na 100 %. (Janošová, 2000)

Endokrinní teorie vzniku homosexuality zdůrazňuje hormonální vliv. Lidskému plodu se ze začátku těhotenství vytváří mozek geneticky jako ženský. Až v 6. až 8. týdnu prenatalního vývoje se plod, bude-li se jednat do budoucna o chlapce, začne vyvíjet pod vlivem mužského hormonu, který produkuje plod, jako chlapec. Mezi 2. a 3. měsícem prenatalního vývoje začne testosteron ovlivňovat mozek. Pod vlivem tohoto hormonu se vyvíjí mozek dítěte. Teorie tvrdí, že tato dávka hormonů nastaví sexuální orientaci daného jedince. Podle dávky mužského hormonu nastane hned několik možností. Pokud plod s chromozomem XY, tedy v budoucnu muž, dostane dostatečné množství testosteronu, vyvíjí se mozek správně, z plodu se vznikne muž s „mužským“ mozkem. Když plod s chromozomem XY, tedy v budoucnu muž, nedostane dostatečné množství testosteronu, z plodu vznikne muž s „ženským“ mozkem. Podle této teorie bude sexuální orientace tohoto muže homosexuální. Plod s chromozomem XX, tedy v budoucnu žena, dostane silnou dávku testosteronu. Z plodu bude žena s „mužským“ mozkem. Podle teorie tedy předpokládáme, že její sexuální orientace bude na ženy. Tato teorie předpokládala, že příčinou mužské homosexuality je deficit mužských hormonů, androgenů-testosteronu. Ženská homosexualita podle této teorie byla zapříčiněna velkou dávkou androgenů-testosteronu. (Fořt & Kaňková, 2021)

Již v minulosti byla snaha o vyléčení sexuální orientace vysokými dávkami testosteronu. Tuto metodu používali například nacističtí lékaři, kteří se pokoušeli homosexualitu takto „vyléčit“. Dnešní výzkumy však ukázaly, že podávání hormonů nijak sexuální orientaci neovlivňuje. (Buryánek & Vaněčková, 2002)

Teorie genetické predispozice homosexuality je založena na objevu „genu homosexuality“. V 90. letech minulého století ve Spojených státech amerických proběhl výzkum dědičnosti homosexuality u jednovaječných a dvojevaječných mužských dvojčat, který provedl psycholog Michael Bailey a psychiatr Richard Pillard. Výzkum prokázal, že

u jednovaječných dvojčat je pravděpodobnost toho, že oba bratři budou homosexuálové vyšší než u dvojčat dvojvaječných. U jednovaječných dvojčat se stejným genofondem se jedná podle výzkumu o 52% pravděpodobnost, zatímco u dvojvaječných 22% pravděpodobnost. Vzhledem k tomu výzkumu začali vědci pátrat po „genu homosexuality.“ (Procházka, 2002) Teorie předpokládala, že se dědí predispozice k homosexualitě přes pohlavní chromozóm X. Díky genetické analýze chromozomu X, který je jeden ze dvou chromozomů určujících pohlaví, byl gen nalezen. U homosexuálních mužů byl na chromozomu X, v telomerické oblasti na dlouhém raménku nalezena totožná sekvence nukleotidů, která pravděpodobně s homosexualitou u mužů souvisí. Oblast byla pojmenována jako q28. Ovšem u některých homosexuálních mužů tento gen nebyl v genetické výbavě nalezen. Díky tomuto zjištění nebyla teorie potvrzena jako pravdivá. Teorie má ještě jeden nedostatek, že se zabývá pouze mužskou homosexualitou, a vůbec se nezabývá homosexualitou ženskou. Uvedený výzkum nebyl do dnešního dne ukončen, a vědci v této oblasti i nadále pokračují ve svém výzkumu. Jak teorie endokrinní, tak teorie genetické predispozice nebyla stoprocentně potvrzena. (Jelínek, 1998)

Morfologická teorie homosexuality se zaměřuje na stavbu těla. vychází z přesvědčení, že pokud má muž více femininních rysů je homosexuál. Obdobně lze podle uvedené teorie konstatovat, že pokud má žena více maskulinních sklonů, tedy má mužskou stavbu těla, je homosexuálně orientovaná. Teorie se tedy zjednodušeně zabývá tím, že rozdíl mezi heterosexuálem a homosexuálem spočívá v rozdílu v tělesné charakteristice. Morfologická teorie homosexuality byla uzavřena tím, že neexistují somatické rozdíly v závislosti na sexuální orientaci. Každý totiž, i pokud zapátráme v oblasti svých známých, zcela jistě známe muže s více femininními rysy, který je heterosexuál nebo naopak ženu s více maskulinními sklony, která je heterosexuálně orientovaná. „V každém případě je homosexualita stavem dobrovolně nezvoleným a vůlí neovlivnitelným, jako taková by se tedy v občanské společnosti neměla stávat záminkou jakékoliv diskriminace.“ (Fořt & Kaňková, 2021)

2.3.4 Vliv homosexuality rodičů na sexuální orientaci dítěte

Výzkumy ukazují, že sexuální orientace dítěte není ovlivněna sexuální orientací jeho rodičů. To znamená, že dítě, které je vychováváno homosexuálními rodiči, nemá větší pravděpodobnost stát se homosexuálem než dítě vychovávané heterosexuálními rodiči.

Vývoj sexuální orientace je velmi složitý proces, který probíhá během celého života. Zahrnuje jak biologické, tak i sociální faktory. Je ovlivněn genetickými predispozicemi, hormonální hladinou, prostředím, v němž dítě vyrůstá, vztahy s lidmi kolem sebe a mnoho dalšího. (Goffman, 2003)

Vztahy homosexuálních rodičů s jejich dětmi jsou zpravidla podobné jako vztahy heterosexuálních rodičů s jejich dětmi, co se týče lásky, péče a výchovy. Homosexuální rodiče mohou poskytnout dítěti stejně láskyplné a bezpečné prostředí jako heterosexuální rodiče, a to bez vlivu na jejich sexuální orientaci. (Maříková & Čermáková, 2000)

Empatie

Nelze jednoznačně potvrdit, že děti vychovávané homosexuálními rodiči jsou v průměru více empatické než děti vychovávané heterosexuálními rodiči. Vývoj empatie je komplexní proces, který zahrnuje mnoho faktorů, ať už jde o genetické predispozice, ale také se na něm podílí výchova rodičů, prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a vztahy s okolím.

Některé studie naznačují, že vztahy mezi dětmi a homosexuálními rodiči mohou být zpravidla založeny na vyšší míře komunikace a emocionální podpoře. Tyto faktory mohou přispět k rozvoji empatie u dítěte. Kromě toho, děti vychovávané v homosexuálních rodinách mohou být vystaveny různorodějším sociálním situacím, což může vést k většímu porozumění a toleranci vůči lidem s odlišným životním stylem a kulturou. (Drapela, 2008) Nicméně, stejně jako u jakékoli jiné skupiny dětí, vývoj empatie u dítěte z homoparentální rodiny závisí na mnoha faktorech a může se lišit od jednoho dítěte k druhému.

2.3.5 Výzkumy sledující vliv homoparentality na vývoj dítěte

Výzkum zaměřený na péči homosexuálních partnerů o děti je v České republice stále nedostatečný. Většina relevantních studií pochází ze zahraničí a datuje se do sedmdesátých let minulého století. Tyto studie se převážně reaguji na soudní rozhodnutí ohledně péče o dítě v případě rozvodu, kdy je jeden z rodičů homosexuální. Odborníci se většinou snaží porovnávat psychický, genderový a sociální vývoj dětí s homosexuálními a heterosexuálními rodiči. (Sokolová, 2009)

Nicméně vliv předsudků výzkumníků může zkreslit výsledky, protože mohou preferovat určitý názor na vhodnost výchovy dětí homosexuálními rodiči. Velikost

výzkumných skupin je často malá a získání respondentů je často neplánované, což může snížit objektivitu studie. Dále se často přehlíží vliv rozvodu rodičů na děti při srovnávání rodin s homosexuálními a heterosexuálními partnery. Metody výzkumu mohou též zkreslit výsledky, proto je důležité nejen prezentovat výsledky studií, ale i zhodnotit, jak byly získány a identifikovat faktory, které mohou ovlivnit názory výzkumníků. (Fafejta, 2004)

Greenova studie genderové identity dětí

Richard Green byl americký psychiatr a sexuolog, který se specializoval na oblasti homosexuality, transsexuality a vývoj genderové identity u dětí. Byl jedním z prvních, který se věnoval homoparentální tematice. Ve své studii publikované v roce 1978 se zaměřil na 18 chlapců a 19 dívek mezi 3 až 20 lety, jejichž rodiči bylo 21 lesbických žen, 7 transsexuálů a 9 transsexuálů. Green chtěl identifikovat charakteristiky těchto forem rodičovství a jejich vliv na životní styl dětí. Jeho závěry vycházely z pozorování preferencí dětí genderově specifických hraček a povolání v závislosti na jejich pohlaví, s ohledem na jejich věk a délku pobytu v domácím prostředí. Zároveň se zabýval historií každé rodiny a vývojem dětí. Green bral důrazně v potaz věk dětí a rodičů a způsob, jakým byly dětem vysvětleny odlišnosti jejich rodiny. I když bylo obtížné určit dlouhodobé dopady prostředí na osobnost mladších dětí, 36 z 37 pozorovaných prokázalo běžný psychosexuální vývoj, který zahrnoval genderovou identitu odpovídající biologickému pohlaví a heterosexuální orientaci. Green také zdůraznil vliv prostředí mimo domov na děti. (Green, 1978)

Greenova studie dětí lesbických matek a dětí heterosexuálních samoživitelek

V roce 1986 publikoval Green společně s autory Mandelem, Hotvedtem, Grayem a Smithem práci s názvem „Lesbian Mothers and Their Children: A Comparison With Solo Parent Heterosexual Mothers and Their Children“. V době, kdy se rapidně zvyšoval počet rozvodů, vznikla potřeba řešit otázku předání dětí do péče lesbických. Přetrvávaly stereotypy ohledně vlivu výchovy dětí homoparentální rodinou na jejich chování a genderovou identitu. Tento výzkum porovnával dvě skupiny dětí homosexuálních a heterosexuálních matek ve věku 3 až 11 let, které žily v domácnostech s nepřítomným druhým rodičem. Jako v předešlém článku byly opětovně zkoumány zájmy dětí, preferované hračky, televizní pořady a jejich představy o budoucnosti. Opakovaně nebyly téměř žádné významné rozdíly

mezi oběma skupinami dětí. Jediné pozorované rozdíly byly v oblékání, kdy dcery lesbických matek o 10 % častěji preferovaly chlapeckou stylizaci. Obdobné výsledky byly ve volbě zájmových aktivit a povolání. U dětí nebyly zjištěny žádné abnormality v oblasti sexuální identity. Takže obavy ohledně negativního dopadu výchovy lesbickou matkou nebyly opodstatněné. (Green et al., 1986)

Taskerová, Golombok, Studie dětí v lesbických a gay rodinách

Výzkum z roku 1994 „Children in lesbian and gay families: Theories and evidence“ byl zaměřen na genderový a psychosociální vývoje dětí z homoparentálních rodin. U dětí zahrnutých do studie nebyla prokázána žádná odlišnost v jejich chování nebo emočním prožívání ve srovnání s dětmi vychovávanými matkou a otcem. Vyvrátila tak očekávání, že děti z homoparentálních rodin přebírají homosexuální orientaci. (Golombok & Tasker, 1994)

Další studie z roku 1995 byla zaměřena na srovnání osobnostních charakteristik mladých dospělých, kteří byli vychovávaní samostatně homosexuálními a heterosexuálními ženami. Ani zde se neprokázal žádný negativní vliv výchovy homosexuálních matek. (Tasker & Golombok, 1995)

Taskerová, Golombok – vliv rodičů na sexuální orientaci svých dětí

V roce 1996 byla publikována další studie, již se zúčastnilo 25 dospělých osob, kteří byli vychováni lesbickými matkami. Pomocí strukturovaných dialogů byla sledovány sexuální orientace dotazovaných s ohledem na postavení role matky ve výchově. V rodinách, kde byli homosexuální rodiče zvláště otevření ohledně své sexuální orientace, děti projevovaly vyšší pravděpodobnost získávání zkušeností s partnery stejného pohlaví ve srovnání s dětmi heterosexuálních rodičů. Nicméně většina dětí identifikovala jako heterosexuální. (Tasker & Golombok, 1996)

Taskerová, Golombok – přístup mladých lidí ke svému životu v lesbické rodině

Přínosnou byla i následující studie z roku 1997 „Young People’s Attitude Toward Living in a Lesbian Family“, která se zaměřovala na proměny postojů mladistvých, kteří

prožívali rozvod svých rodičů a následně vyrůstali v lesbické domácnosti s matkou. Jejich postoj byl srovnáván s postojí jedinců, kteří byli vychováváni pouze heterosexuálními matkami. Diferencovaly se pouze projevy v postojích respondentů k jejich rodinám, přičemž děti z lesbických domácností vykazovaly pozitivnější přístup. Tento pozitivní přístup k lesbické identitě jejich rodiny je přičítán pevným a pozitivním vztahům v rodině a toleranci vůči odlišnostem. Obě autorky nadále aktivně participují na dalších výzkumech týkajících se homoparentality, zejména v souvislosti s rodinami lesbických matek. Jejich výzkumy stále odporují hypotézám o negativním vlivu homosexuální orientace rodičů na jejich děti. (Tasker & Golombok, 1998)

Brewaeysová – umělé oplodnění a fungování rodin lesbických matek

Sexuoložka a psycholožka Anne Brewaeys se zaměřila na lesbické ženy a jejich potomky počaté za pomoci umělého oplodnění. Ve studii publikované se svými kolegy (1997) uvádí výsledky srovnávání tří skupin rodin s dětmi ve věku od 4 do 8 let, a to lesbické matky s dítětem počatým pomocí asistované reprodukce, heterosexuální páry, které využily asistovanou reprodukci pro založení rodiny, a heterosexuální páry, jejichž děti byly počaty přirozenou cestou. Data byla sbírána prostřednictvím rozhovorů, dotazníků a psychologických testů. Kvalita vztahů mezi partnery a vztah mezi biologickou matkou a dítětem se mezi sledovanými skupinami nelišily. V lesbických rodinách byla častěji zjištěna vyšší kvalita vztahů mezi sociální matkou a dítětem než mezi otcem a dítětem heterosexuálních párech. Děti z těchto rodin vnímaly své vztahy k sociálním matkám obdobně jako ostatní děti k jejich otcům. Emoční ani genderový vývoj dětí vychovávaných lesbickými matkami nevykazoval žádné rozdíly ve srovnání s dětmi vychovávanými heterosexuálními páry. Tyto výsledky tedy naznačují, že dynamika rodin s homoparentálním uspořádáním a heterosexuálních rodin je velmi podobná. (Brewaeys et al., 1997)

Pattersonová – děti lesbických a gay rodičů

Charlotte J. Patterson ve své studii z roku 1992 s názvem „Children of Lesbian and Gay Parents“ prováděla analýzu výzkumů týkajících se dětí v homoparentálních rodinách. Zkoumala studie, které se zabývaly sexuální identitou, osobním rozvojem a sociálními vztahy dětí s homosexuálními rodiči. Dochází k závěru, že neexistují důkazy o tom, že by homoparentální výchova významně ovlivňovala vývoj dětí. Pattersonová doporučuje

provádění systematického výzkumu, který by zahrnoval všechny možné typy homoparentality, ať už podle způsobu vzniku nebo pohlaví homosexuálních rodičů. Pattersonová zahrnuje do těchto důvodů přeměnu rodinného systému a s ní související vzrůst netradičních rodinných struktur, jako je například rodičovství gayů a lesbických osob, a vliv na vývoj dětí. Dále se zaměřuje na děti homosexuálních rodičů z perspektivy existujících psychologických teorií týkajících se psychosociálního vývoje a na s tím související nevyjasněné otázky. Nakonec zdůrazňuje praktický argument, kterým je potřeba podložených informací při rozhodování o svěřování dětí do péče homosexuálních osob. Výsledky takového výzkumu by měly potenciál poskytnout impulsy k inovacím v chápání lidského vývoje. (Patterson, 1992)

Pattersonová – vztahy v lesbických a gay rodinách

Ve svém dalším výzkumu „Family Relationships of Lesbians and Gay Men“ prováděla analýzu předchozích výzkumů v rámci různých aspektů vlivu homoparentální výchovy na děti. Zaměřovala se i na události spojené s formováním rodin, jako je rozvod, nebo aspekty adopční péče. Opět se ukázalo, že tato studie nepotvrdila žádné negativní vlivy homosexuálních rodičů na psychický vývoj dětí. Pattersonová zdůrazňovala limity všech dostupných studií. Většina z nich se omezovala pouze na srovnání homoparentálních rodin s heterosexuálními. Avšak navrhovala, že by mělo být provedeno více výzkumů, které by se zabývaly problematikou z různých pohledů a nezaměřovaly se na krátkodobé pozorování. (Patterson, 2000)

Staceyová a Biblarze – souvislost homofobie a akademický úspěch dětí z homoparentálních rodin

Tématem genderu, sexuality a rodiny se zabývá také bývalá profesorka sociologie a sociální a kulturní analýzy na New Yorkské univerzitě Judith Stacey a profesor a předseda katedry sociologie na Univerzitě Jižní Kalifornie Timothy Biblarz. V roce 2002 publikovali článek „(How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter?“. I přes shodu většiny psychologických studií v tom, že vývoj dětí vychovávaných homosexuálními a heterosexuálními rodiči nevykazuje žádné rozdíly, nacházeli se stále odpůrci homoparentality, kteří prosazovali tvrzení o rizicích a negativních dopadech rodičovství gayů a lesbických jedinců na děti.

Staceyová a Biblarz (2002) se rozhodli pečlivě analyzovat stávající výzkumy a přinést do této problematiky objektivní a komplexní závěry. Porovnávali celkem 21 studií z let 1981 až 1998, z toho 18 se zaměřovalo na lesbické rodičovství a 3 na gay rodičovství, přičemž výsledky těchto studií byly přímo relevantní pro vývoj dětí. Všechny tyto studie spojovalo porovnávání dětí vychovávaných homosexuálními a heterosexuálními rodiči. Hlavní pozornost byla zaměřena na potenciální vliv homofobie způsobené sexuální orientací rodičů na akademické úspěchy dětí ve škole, vliv genderového a sexuálního zaměření rodičů na formování genderové identity u dětí a souvislosti mezi sexuální orientací rodičů a sexuálním zaměřením a chováním jejich potomků.

Výsledky studie naznačily, že existují určité rozdíly mezi dětmi homosexuálních a heterosexuálních rodičů, avšak většina těchto rozdílů byla spíše nepřímo spojena se sexuální orientací rodičů. Tyto odlišnosti nevykazovaly žádné negativní dopady. Zejména děti vychovávané lesbickými matkami projevovaly méně stereotypní přístup k genderovým rolím. Celkově studie dochází k závěru, že nejde o samotnou sexuální orientaci rodičů, ale spíše o homofobii a diskriminaci, které mají vliv na děti vyrůstající v homoparentálním prostředí. Z důvodu existujících předsudků se homosexuální rodiče často zaměřují na otázky týkající se sexuální identity svých dětí. Jsou otevřenější k diskusi o sexualitě a poskytují tak svým dětem větší možnost zkoumat své vlastní potřeby a touhy. Autoři závěrem naznačují, že pro přesnější srovnání dětí vyrůstajících v různých typech rodin je nutné opustit heterosexistické normy a porovnávat výstupy dětí bez ohledu na prostředí, ve kterém vyrůstají. Případné rozdíly u dětí vychovávaných homosexuálními rodiči nemusí nutně signalizovat negativní vývoj. (Stacey & Biblarz, 2001)

2.4 Postoje české společnosti vůči homosexuálnímu partnerství

Podle průzkumu Median z roku 2019 vyplývá, že 67 % Čechů a Češek podporuje manželství stejnopohlavních párů se kterým se pojí přiznání práv LGBGQ párům, včetně otázky homoparentálních rodin. (Jsme fér, 2020)

Z dotazníkového šetření Veřejné ochránkyně práv provedeného v roce 2019 vyplývá, že 96 % respondentů vidí zákonné úpravy jako významné zlepšení kvality svého života a též života svých rodin a dětí. (Šabatová, 2019)

Podle průzkumů několika renomovaných agentur je patrný dlouhodobý trend podpory mezi českými občany. Výzkum provedený výzkumnou agenturou NMS Market Research ukázal, že rovné manželství má podporu 65 % české populace. Další kontinuální průzkum provedený agenturou MEDIAN, který zahrnoval 7417 respondentů ve věku 12 let a starších v období od ledna do června 2021, ukázal, že 62 % populace je nakloněno myšlence manželství pro všechny. Tento průzkum byl nejdelším a nejrozsáhlejším šetřením svého druhu v České republice a zahrnoval otázku týkající se postojů k manželství pro všechny. (Pálová, 2021)

Podle nejnovější zprávy organizace GlobSec Trendy 2023 souhlasí s manželstvím pro všechny páry 72 % českých občanů. (Hajdu et al., 2023)

Dalšího průzkumu agentury Nielsen z roku 2023 se zúčastnilo přes tisíc respondentů obecné populace nad osmnáct let, z jejichž odpovědí vyplývá, že 91 % tázaných je toho názoru, že přijetí rovných sňatků jejich život nijak neovlivní nebo ho změní k lepšímu. (Jsme fér, 2023)

Petici za manželství pro všechny páry v České republice již podepsalo více než 170 000 lidí. Dokazuje to, že otázky rovnosti a zlepšení životních podmínek pro LGBT osoby, jejich rodiny a děti jsou důležitými tématy, která ovlivňují výběr kandidátů a kandidátek, zejména mezi mladšími voliči a voličkami, kteří hledají zástupce, kteří se těmito tématům věnují. Tento trend byl patrný i během kampaně před prezidentskými volbami. (Rambousková, 2023)

2.4.1 Stigmatizace

Fenomén stigmatizace souvisí s předsudky vůči lidem, kteří určitým rysem neodpovídají dominantním normám společnosti. V kontextu homoparentálních rodin se stigmatizace týká označení těchto rodin za odlišné, neobvyklé nebo dokonce nevhodné. Takové stigmatizace mohou být spojeny s negativními názory, předsudky a diskriminací vůči homoparentálním rodinám. Extrémními projevy této stigmatizace je pak šikana nebo diskriminace v důsledku sexuální orientace svých rodičů. (Janošová, 2000)

2.4.2 Homofobie

Homofobie je termín, který popisuje iracionální strach, netoleranci, diskriminaci a nenávist vůči osobám, které se identifikují jako gayové, lesby, bisexuálové, transsexuálové nebo jiné osoby s nesekvenciální sexuální orientací nebo genderovou identitou. (Smetáčková & Braun, 2008)

Podle Janošové (2000) se může homofobie projevovat různými způsoby, jako jsou nespravedlivé zákony, násilí, šikana, vylučování, vysmívání nebo diskriminace v zaměstnání, bydlení, škole nebo zdravotní péči. Homofobie může být založena na předsudcích, neznalosti, náboženských nebo kulturních přesvědčeních nebo jednoduše na strachu z toho, co je odlišné. Je důležité aktivně se vymezovat proti homofobii a bojovat proti ní, aby se každá osoba mohla svobodně a bezpečně identifikovat s tím, kým je, bez strachu z diskriminace nebo násilí.

Ve spojení s projednáváním návrhu zákona o partnerském soužití osob stejného pohlaví bylo vyřčeno nemálo úvah, které byly nepřátelské a kritizovaly homosexuální chování mužů i žen. Tyto projevy se označují jako homofobní. Homofobie je termín, který označuje všemožné obavy (i nesmyslné) z homosexuální orientace. Kromě seriózních úvah se objevují ve veřejných projevech i emotivní názory, že gayové a lesbičky „rozvracejí“ naši společnost, nebo hanlivé výroky „buzerant“ či „teplouš“. Ve většině případů homofobní nadávky směřují na homosexuály mužského pohlaví. A to přes to, že již více než deset let je homosexualita vyjmuta ze Seznamu nemocí a vad Světové zdravotnické organizace. (Jadrná, 2023)

Ukazatelem politického radikalismu je míra homofobie ve společnosti. Platí úměra, že čím více liberální společnost je, tím méně se vyskytuje homofobie mezi lidmi. V současné době se ale konfliktním postojům k homosexualitě zcela neubrání ani ta nejliberálnější společnost. (Zvěřina, 2014)

2.4.2.1 Stereotypy vůči homoparentálním rodinám

Stereotypy vůči homoparentálním rodinám mohou být různé a často jsou založeny na nesprávných představách nebo nedostatku informací. Některé z nejčastějších stereotypů jsou:

Děti budou mít špatnou výchovu – tento stereotyp vychází z představy, že děti potřebují matku a otce a že homoparentální rodina nevyhovuje tradičnímu modelu. Tento stereotyp však není podložený a mnoho studií ukazuje, že děti z homoparentálních rodin se vyvíjejí stejně dobře jako děti z tradičních rodin. (Vágnerová, 2012)

Děti z homoparentálních rodin budou mít sexuální problémy – tento stereotyp je také neopodstatněný. Studie ukazují, že sexuální orientace dítěte není ovlivněna sexuální orientací rodičů. (Fefejta, 2004)

Homoparentální rodiny jsou nestabilní – tento stereotyp vychází z představy, že vztahy mezi lidmi stejného pohlaví jsou méně stabilní než vztahy heterosexuální. Opět však není podložený a mnoho homoparentálních rodin je stabilních a funguje dobře. (Gartrell, 2006)

Děti z homoparentálních rodin budou mít větší tendenci být homosexuálové – tento stereotyp je také neopodstatněný. Studie ukazují, že sexuální orientace není ovlivněna sexuální orientací rodičů. (Chodorov, 1999)

2.4.3 Homoparentalita z pohledu školství

Pohled na homoparentalitu se v rámci školství může lišit v závislosti na zemi, regionu nebo konkrétní škole. V některých zemích existují právní předpisy, které chrání práva dětí z homoparentálních rodin a školy musí tyto rodiny respektovat. V jiných zemích je situace komplikovanější a mohou existovat kulturní nebo náboženské faktory, které ztěžují přijetí homoparentality v rámci školství. (Smetáčková & Jarkovská, 2006)

V některých zemích existují programy, které mají za cíl podporovat inkluzi a diverzitu, včetně té homoparentální. Tyto programy se zaměřují na zvyšování povědomí učitelů a studentů o různých typech rodin a na podporu tolerantního a respektujícího prostředí. Homoparentalita stává součástí vzdělávacích osnov a je začleňována do výuky biologie, sexuologie nebo sociologie. Takový přístup má za cíl zvýšit povědomí studentů o různých formách rodiny a poskytnout jim znalosti a nástroje, které jim umožní porozumět a respektovat různorodost. V každém případě by mělo být cílem školství podporovat respektování a toleranci vůči všem lidem bez ohledu na jejich sexuální orientaci nebo genderovou identitu. (Smetáčková & Jarkovská, 2006)

Dítě vs. spolužáci

Pohled spolužáků dítěte z homosexuální rodiny se může lišit v závislosti na mnoha faktorech, včetně věku dítěte, kultury a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Někteří spolužáci mohou být tolerantní a přátelští, zatímco jiní mohou být zmatení nebo dokonce nepřátelští. (Kolář, 2001) Je důležité, aby homosexuální rodiče vytvořili bezpečné a podpůrné prostředí pro své dítě, aby se mohlo cítit přijímáno a respektováno, bez ohledu na sexuální orientaci svých rodičů. (Kimplová a spol., 2023) Je také důležité, aby dítě bylo naučeno, jak reagovat na případné negativní reakce a jak se bránit proti diskriminaci. V posledních letech se stále více zvyšuje povědomí a akceptace homosexuality a rodin s homosexuálními rodiči. To může vést ke snížení diskriminace a zlepšení přijetí homosexuálních rodin v různých prostředích, včetně škol. (Smetáčková & Jarkovská, 2006)

Šikana

Děti z homoparentálních rodin mohou být vystaveny většímu riziku šikany, zejména pokud jsou v prostředí, kde jsou homosexuality a různorodost méně přijímány. To může zahrnovat šikany na základě sexuální orientace rodičů, nebo na základě vlastní sexuální orientace dítěte, pokud se ukáže, že je odlišná od většiny. Nicméně děti v homoparentálních rodinách nejsou jedinými, kdo je vystaven šikaně. Jakékoli dítě může být terčem šikany z různých důvodů, včetně vzhledu, náboženského přesvědčení, rasy nebo národnosti. Proto je důležité, aby rodiče a školy pracovaly na prevenci a eliminaci šikany a aby děti byly naučeny, jak reagovat na šikanu, aby byly schopny chránit sebe i své spolužáky. (Smetáčková & Braun, 2009)

Existuje řada organizací a programů, které poskytují podporu a zdroje pro děti z homoparentálních rodin, aby se mohly vyrovnat se šikanou a zlepšit své psychologické zdraví a blaho. Kromě toho, vývoj přátelství a vztahů s dalšími dětmi a rodinami může pomoci dítěti z homoparentální rodiny cítit se více začleněno a podpořeno v komunitě. (Říčan, 1995)

Společnost

Pohled společnosti na homoparentální rodiny se liší v závislosti na kulturních, náboženských a politických faktorech. V mnoha zemích dochází k postupnému zlepšování přijetí a tolerance vůči homoparentalitě, ale stále existují i země, kde jsou homoparentální

rodiny stigmatizovány a diskriminovány. V některých zemích existují právní předpisy, které umožňují homoparentálním rodinám získat právní uznání své rodiny, jako například registrované partnerství nebo manželství. Nicméně, i když jsou homoparentální rodiny v zemích s právním uznáním často chráněny před diskriminací, stále se setkávají s nedostatkem sociálního uznání a podpory ze strany společnosti. Homoparentální rodiny čelit překážkám, mezi které patří například negativní stereotypy a předsudky, které je vnímají jako odlišné a neobvyklé. Děti z homoparentálních rodin mohou být vystaveny šikaně a stigmatizaci ze strany vrstevníků a některých dospělých. Z tohoto důvodu je důležité zvýšit povědomí společnosti o homoparentálních rodinách a bojovat proti diskriminaci a stigmatizaci na všech úrovních. (Polášková, 2009)

2.4.4 Mediální vliv

Mediální vliv může hrát důležitou roli v tom, jak jsou homoparentální rodiny, manželství pro všechny a LGBTQ lidé prezentováni ve společnosti. Pokud jsou v médiích prezentováni negativně nebo stereotypně, může to posilovat stigmatizaci a diskriminaci vůči těmto skupinám. Na druhé straně, pokud jsou prezentováni pozitivně a s respektem, může to přispět k lepšímu porozumění a akceptaci těchto skupin ve společnosti. (Jirák & Köpplová, 2007)

V posledních letech se objevuje stále více pozitivních reprezentací homoparentálních rodin a LGBTQ lidí v médiích. To může přispět k lepšímu porozumění a uznání těchto skupin ve společnosti. Existují také specifické mediální platformy, které se zaměřují na LGBT+ témata a zajišťují tak větší viditelnost a reprezentaci v médiích. Stále však existují i negativní reprezentace a stereotypy v médiích, které mohou podpořit diskriminaci a stigmatizaci. Proto je důležité, aby média byla kritická a zodpovědná ve svých prezentacích a aby byla respektována práva a důstojnost všech lidí, bez ohledu na jejich sexuální orientaci nebo genderovou identitu. (Vláda ČR, 2011)

Praktická část

Praktická část je složena ze tří oddílů, jež postupně nabídnou různé vhledy do problematiky homosexuality, manželství, homoparentality, výchovy dětí stejnopohlavním párem a odkrytí těchto témat ve školním prostředí. K tomu posloužily dvě kvalitativní sondy, které jsou založeny na polostrukturovaných rozhovorech. V prvním rozhovoru jsem zpovídala rodinu lesbických matek Petry a Heleny, které společně vychovávají dvě dcery. Druhá sonda byla vedena s doc. Mgr. Pavlínou Janošovou, Ph.D., pedagogickou psycholožkou, která působí na Husitské teologické fakultě na katedře pedagogiky a rovněž na Psychologickém ústavu AV ČR v Praze. Poslední pasáž je věnována představení materiálů týkajících se různorodosti rodin s důrazem na homoparentalitu, které by byly možné využít na 1. stupni základních škol.

Etické hledisko

Během realizace výzkumu byly dodrženy veškeré etické aspekty. Všechny zúčastněné osoby souhlasily se zpracováním rozhovoru pro diplomovou práci a podepsaly informovaný souhlas. Vzhledem k nezletilosti obou dívek byly pozměněny jejich křestní jména za účelem zachování anonymity. Z důvodu veřejného vystupování matek a publicistické aktivity paní psycholožky byla s jejich souhlasem jména zachována.

3 Rozhovor s homoparentální rodinou

Mého rozhovoru se se zúčastnila jedna pražská rodina. Těmi jsou dvě matky, Petra (45) a Helena (52), a jejich dcery Eliška (13) a Eva (11). Rozhovory byly vedeny ve dvou fázích. První z nich byla pouze s matkami při osobním setkání v jejich přirozeném prostředí, kde jsem měla možnost seznámit se i s dcerami. S dcerami jsem diskutovala až posléze prostřednictvím smlouveného videohovoru, z důvodu vzdálenosti a časových možností nás všech.

3.1 Z pohledu dcer

Druhého rozhovoru se zúčastnily i obě dcery Petry a Heleny. Hlavním cílem bylo zjistit vnímání rodiny, ve které vyrůstají, a jak se nim staví ostatní spolužáci a učitelé.

Výzkumné otázky:

- Jaké to je být vychovávaný dvěma matkami?
- Jaký má vliv soužití matek na sexuální orientaci dítěte?
- S jakými názory se dívky na škole dcery setkaly?

My a naše rodina

Elišce je 13 let a se svojí 11letou sestrou Evou jsou vychovávány dvěma matkami. Zajímalo mě, jak právě ony vnímají svou rodinu a jak se v ní cítí. „*Mám dvě mamky a myslím si, že je to úplně v pohodě a že ta rodina funguje úplně stejně, jako kdybych měla mamku a tatku. Se ségrou se máme rády, ale někdy se hodně škádlíme. S mamkami občas také, ale máme se rády. Do toho máme 5 koček, se kterými to zvládáme,*“ popisují svoji rodinu obě dívky. **Nikdy se za svoji rodinu nestyděly nebo se necítily nespokojeně, spíš se bály odezvy nebo nějakého odsouzení.** Jsou ale vděčné za to, jakou rodinu mají, protože všichni drží při sobě, důvěřují si a dokážou si věci vždy vyříkat nebo se navzájem zastat. „*Z mého pohledu je lepší mít dvě mámy, než abychom měly třeba mámu a tátu a ti rodiče se hádali a pak se i rozešli. Ani si moc nedokážu představit, jaké by to bylo mít tátu. Jsem ráda, že máme dvě mámy. Je to fajn, v nějakých věcech je to možná i lepší. S mamkami si můžeme o něčem popovídat prostě líp, ony si zas mezi sebou jako dvě ženský líp rozumí, mají stejné názory a tak,*“ říká Eliška. „*Nikdy mi v naší rodině nic nechybělo, ani ten táta, jak si někteří myslí,*“ zdůrazňuje Eva.

Bude z tebe taky lesba?

Mnoho lidí se obává, že děti vyrůstající v duhové rodině mají větší předpoklad, že se jim bude líbit také stejné pohlaví. Eliška a Eva toto tvrzení s krásou a lehkostí vyvracejí: „*Tahle otázka mi přijde úplně blbá, ale je dost častá. Jdeš přece za tím, jaké máš ty sám vlastní pocity. To není o tom, že to někde vidíš, tak musíš být taky takhle. To je podle tebe. Není to nic dědičného.*“

Dělení rolí

Chlap oběma dcerám v rodině nechybí. Když je potřeba, tak jim s něčím náročnějším pomůže souseď, jinak vše zvládají samy. „*Mamka Helča spíš pere, vaří, chodí na nákupy a máma Petra různě opravuje věci, vyzná se v designu, staví... Třeba celý náš pokojíček*

udělala skoro celý sama. Už je i hodně úkolů jen na nás, takovou myčku nebo vysávání děláme prakticky jenom my. Na naší rodince je vidět, že nemusí chlapský věci dělat nutně jen muž. Je to dobře, že si to umí někdy prohodit a každý zvládá to, co mu je blízké,“ vysvětlují Eva s Eliškou. Co se týče komunikace s matkami, podle různé situace upřednostňují jednu nebo druhou. *„Když si chceme popovídat o takových těch holčičích věcech, jdeme spíš za mamkou (Helenou). Zatímco třeba ohledně nějakých názorů na dění ve světě mluvíme s mámou (Petrou),“* shodují se obě dcery.

Vztahy v rodině

Otázky byly také zaměřeny na přijetí takového rodinného soužití i širší rodinou. Eva s Eliškou se s svěřily s tím, co ony vnímají jako podstatné: *„Většina příbuzných nás bere. Ale třeba biologický táta od mámy Petry s tím měl nějaký problém. Měl nějaký blbý narážky, a dokonce řekl mámě, že vlastně nejsme její dcery. Moc se s ním nevidáme, za poslední tři roky vůbec.“* Avšak babička si po rozvodu našla nového muže, kterého holky považují jako vlastního **dědu**, protože se tak chová víc než ten biologický. Mají se navzájem moc rádi a holky ho dokonce uvádějí, že **k němu vzhlíží, jako k tomu mužskému vzoru**. Jsou rády, když za ním a babičkou mohou jet na prázdniny, jezdí na výlety nebo mohou něco vyrábět. Ze strany mamky Heleny se také najde někdo ze vzdálenějšího příbuzenstva, kdo nedokázal plně tolerovat jak vztah dvou žen, tak jejich společné vychovávání potomků. I přes jednotlivce, kteří v krajních případech přerušili kontakt, pokaždé když jedou na Moravu se cítí dobře. *„Velká část rodiny bydlí v blízkém okolí, proto se často navštěvují a při naší návštěvě se tak nevidíme jen s prarodiči, ale i se strýčky a tetami.“*

Školní prostředí

Obě dívky chodily do stejné školky a nyní navštěvují i stejnou základní školu. Eliška je v 8. a Eva v 6. třídě. Ptala jsem se, jestli se někdy setkaly s určitým nepochopením nebo s nevhodnými poznámkami ze strany spolužáků. **Eva si vybavuje situaci už ze školky, kdy se jí jeden kamarád při výrobě dárků pro rodiče poškleboval za to, že má dvě maminky.** Na prvním stupni ZŠ se zas setkala s nepříjemnou zkušeností během hodiny angličtiny, kdy vyráběli a popisovali svůj vytvořený rodinný strom. *„Dělali jsme family tree, u kterého jsem ukazovala na obrázky a říkala this is my mother and this is my mother too. Jeden kluk se mi začal smát. Pak jsem mu to i vysvětlila, že mít dvě mámy je v pohodě a řekla mu, at' tohle nedělá, že mi to není příjemný.“* Ze starší Elišky si jednou utahovala žačka z o dva roky

vyššího ročníku. Naštěstí nikdy nic nezašlo dál a ani jedna žádnou šikanu nezažila a ani nevím o nikom jiném ze svého okolí. Teď, když jsou obě dcery na druhém stupni, dostává se jim jiného typu otázek: „**Znáš svého tátu? Chceš ho někdy hledat?**“ Eva ale podotýká, že se na různé věci ptají spíš noví lidé, ze kterými se Eva s Eliškou teprve seznamují. „*Jsem ráda, že jsou s tím všichni v pohodě. Dokonce si ve třídě myslí, že je to cool,*“ směje se Eva.

Holky si ale myslí, že děti z duhových rodin mohou nemusí mít takové štěstí a mohou se stát terčem právě šikany. Uvádí však, že je to na stejné úrovni jako u kohokoliv jiného, protože problém není v šikanované osobě, nýbrž v agresorovi, který se může libovolně zaměřit na jakoukoliv odlišnost. „**Ti lidi, co šikanují, jsou nespokojení sami se sebou, proto ubližují ostatním, aby se sami cítili lépe. Mají potřebu ostatní shazovat, protože ví, že jsou v něčem jiní, a tak oni se cítili silnější nebo si dokazovali, že jsou lepší. Možná to dělají ze vzteku nebo kvůli ztrátě kamaráda, proto jsou takoví na ostatní, aby se někdo cítil hůř než oni,**“ přemýšlí nad touto otázkou obě dívky.

„*Ve škole se nás učitelky a učitelé nikdy nevyptávali na složení naší rodiny. Prostě o tom ví a nikdy s tím neměli žádný problém. Obě mamky tam berou v pohodě a nikdy nebyl problém, že jedné z nás chodila na rodičák nebiologická máma,*“ popisují dcery vztah školy s rodinou.

Vnímání nejistot

Matka Petra opětovně vystupuje na veřejnost s jejich rodinným příběhem kvůli argumentům zastávající návrh zákona manželství pro všechny páry. Obě dcery jsou podstatnou součástí tohoto dění a s matkou o tomto tématu často diskutují, aby si samy mohly vytvořit svůj názor a rozuměly realitě. „*Přijde mi, že když politici nechťejí manželství pro všechny, je to dost nefér a omezený. V nějakém smyslu i nerespektování lidí jen proto, že jde o stejnopohlavní pár. Když někdy přemýšlím o tom, že by se něco mohlo stát, tak bychom šly prostě do dětského domova nebo za tetou až na Moravu. Je fajn, že si nás teď bude moct máma Petra aspoň přisvojit. Moc se těšíme, že si budou moct mamky konečně udělat svatbu, i když to nebude manželství jak u jiných,*“ popisuje svůj pohled na věc Eva.

3.2 Z pohledu matek

Cílem rozhovoru s matkami z jedné homoparentální rodiny bylo zjistit jejich rodinné uspořádání a výchovné postoje a současně zkušenosti se školním prostředím jejich dcer.

Měla jsem připravený polostrukturovaný rozhovor, nicméně díky angažovanosti obou participantek jsme realizovaly narativní interview.

Výzkumné otázky:

- Jak jsou vymezené role ve výchově a výchovné postoje?
- Jak v rámci rodiny komunikují o specifikách jejich rodiny?
- Jaké zkušenosti mají se školami dvou dcer? (učiteli, spolužáky apod)

Seznámení

Helena je 52 let a pochází se Zlínského kraje. Po návratu z Anglie do Čech, kde pracovala jako Au pair, se rozhodla přestěhovat se do většího města, kde si v roce 1998 našla novou práci v jedné personální firmě. Po dvou měsících na další volnou pozici nastoupila mladá slečna jménem Petra, která před nedávnem odmaturovala a měla teprve slavit 19. narozeniny. Helena s Petrou se skamarádily a začaly spolu trávit volný čas. Přestože se do ní Petra zamilovala, psala jí milostné básničky, malovala jí obrázky a místy i žárlila, obě dál měly vztahy s muži. Nikdy předtím s ženou nechodily, Petra si vybavuje několik platonických lásek ze školních let, Helenu nic podobného předtím nenapadlo. Jak šel čas, u Heleny v pronájmu se uvolnilo místo spolubydlící, a tak se sestěhovaly. Kamarádky zjistily, že si rozumí víc než normálně. *„Bylo to jako kdyby se potkaly dvě půlky jednoho jablka. Nikdy jsem ženy nevyhledávala, ale tohle bylo něco jiného, opravdického, jako bychom si byly souzený a patřily k sobě,“* říká Helena. Z tak silného přátelství se během několika let nějak automaticky vyklubal vztah. A 9. září 2005 požádala Petra Helenu o ruku. Z legrace říkají, že je to tak dlouho, že je to skoro promlčené. Jedné z nich se prstýnek stihl rozbít a druhé už není původní velikost. Ke svatbě stále nedošlo, protože chtěly zároveň založit rodinu, ale to by jim tehdejší legislativa značně komplikovala. *„Rok po zásnubách vešel v platnost zákon o registrovaném partnerství. Ale kdybychom měly nálepku registrovaných partnerek, ztížilo by nám to proces při darování spermatu nebo bychom byly automaticky vyřazený při možnosti adoptovat. V té době nemohl adoptovat ani jedinec.“* Na začátku roka 2024 však došlo k určitým změnám v zákoně, a tak přichází možnost, že svůj vztah povýší na partnerství, které alespoň trochu víc narovnává práva homosexuálních partnerů.

Coming out

Ani jedna z partnerek si před tím, než se poznaly nepoložily otázku ohledně své orientace. „*Vždy jsme měly jen chlapy, ale nebylo to prostě ono.*“ Helena říká, že kdyby nepoznala Petru, tak by byla s největší pravděpodobností s mužem. Petra to tušila dřív ale nikdy si to nepřiznala. „*Jednou se mě zeptal manžel mé učitelky, jestli náhodou nejsem lesba. Podle toho, jaký jsem měla přátelský vztah s jeho ženou. Lesba na vesnici v 94.? O tom se nemluvilo a nepřicházelo to v úvahu. Dokážu ocenit krásu chlapa, ale zamilovávala jsem se jedině do žen,*“ povídá Petra. Heleny rodina je z malého města a je věřící. Její rodiče se před to zprvu nedokázali přenést, ale teď spolu bez problému vychází. Respektují způsob jejího života i s rodinu, kterou má. To se ale nedá říct o všech zbylých členech, někteří s Petrou ani nepromluví. U Petry to také nebylo jednoduché. První, komu se Petra svěřila, byla její babička, se kterou měla nejlepší vztah z celé rodiny. Když jí pověděla, že Helenu miluje odpověděla jí: „*Já vím, ale nedokážu to přijmout.*“ Velké úlevě, a i vlastnímu přiznání, že je homosexuální, se dostalo, když babička byla těsně před smrtí v umělém spánku. Znova jí řekla, koho upřímně miluje, že se s Helenou zasnoubily a chtějí mít spolu rodinu. „*Sice mě babička nemohla vnímat, ale teď jsem jí to mohla všechno povědět, takže před mým nejbližším člověkem jsem měla čistý stůl a spadl mi velký kámen ze srdce.*“ Rodina o vztahu s Helenou tušila. Na pohřeb, který byl pro Petru obzvlášť náročný, si vzala svoji partnerku jako podporu. To jejich vztah poprvé zoficiálnílo. Petry maminka se k tomu stavěla dobře. Její biologický táta to nikdy nepřijmul a po rozvodu s rodinou není vůbec v kontaktu. Další členové rodiny se k tomu stavili různě. **Pro partnerky je ale nejdůležitější to, že jsou spolu šťastné.**

Plánování rodiny

Helena vždy chtěla děti. Jak to ale vyřešit, když byly spolu dvě ženy? V Dánsku v té době byly možnosti umělého oplodnění pro lesbické ženy. V Česku to ale nebylo možné. Pět let přemýšlely, jak by to udělaly, protože dle svých slov neměly peníze na uplacení lékařů. Heleny nadřízená však doporučila páru svého porodníka, vedoucího lékaře centra asistované reprodukce a za čtrnáct dní seděly u něj v ordinaci. **Měly sehnat někoho, kdo jim podepíše oficiální papíry a za týden přijít na potřebné vyšetření.** Uběhlo půl roku a Helena byla těhotná. Ale nebyla to jednoduchá cesta. Pojišťovna tehdy hradila šest pokusů při intrauterinní inseminaci. Při čtvrtém pokusu byly obě plné emocí a slz, protože si myslely, že těhotenský test vyšel opět negativní. Helena vzpomíná: „*Pak se šla Petra*

sprchovat, ale v koupelně bylo ticho. Potom na mě volá z koupelny, že na testu ale vidí proužky dva! Takové netypické oznámení jsme měly. Bály jsme se falešného výsledku, a tak jsem si během týdne před návštěvou doktora udělala ještě dalších 6 testů, kde byly obě čárky test od testu výraznější. “ A tak v listopadu začala jejich nová kapitola života, a to očekávání nového potomka. Jejich rodina se následně rozrostla o další dva roky později. Tentokrát oznámení proběhlo plánovanějším způsobem. Petra dostala dárek, ve kterém stálo přání: *„A to ti přežeme my tři.* “ Když si to dokázala dát Petra dohromady, došlo jí, že se Heleně podařilo znovu otěhotnět. *„Až jednou doděláme fotoalbum, tak na začátek přiložíme k 3D ultrazvuku účtenky za testy i za genetický materiál. Pořizovací náklady na nového kocoura nás vyšly teda dráž než obě dcery dohromady,* “ vtipkují partnerky.

Když se jim narodila jejich první dcera Eliška, Petra byla u jejího porodu. Pamatuje, jak dostala jako první malou do náruče a nesla jí Heleně, aby si ji také pochovala. S porodem Evy už to bylo komplikovanější. Kvůli vysokému tlaku měla Helena rizikové těhotenství. Praskla jí voda a začaly rychlé kontrakce, a tak volala okamžitě sanitku, jelikož Helena začala rodit. *„V tom zmatku jsem omylem vytočila špatné číslo a volala do telefonu, že rodíme. Na druhé straně se mi ozvalo, že jsem se dovolala na hasiče, ale že nás hned přepojí. Nakonec se sanitka nestihla dostat ani do nemocnice, objeli možná jen blok a Eva byla na světě. Všechno se to odehrálo během půl hodiny. Navíc byly i poporodní komplikace, protože malá po porodu nedýchala. Naštěstí vše dopadlo v pořádku,* “ vypráví Petra. Ta ani sanitkou nejela, protože balila Heleně věci a volala rodičům, aby se postarali o jejich 22měsíční Elišku. A tak Evu viděla až po příjezdu do nemocnice.

Zajímá mě také přístup nemocničního personálu. K mému překvapení nebyl vzájemně žádný problém. Všichni byli obeznámeni, že se jedná o lesbický pár, který věděl, že všechno toto podstupují, protože společného potomka opravdu chtějí. Věděli, že k takovému závazku je potřeba opravdová uvědomělost, která se pojí i se zodpovědností, kterou od prvního dne matky projevovaly. Ostatní okolo nich to tak také vnímali, proto **komunikace s doktory ohledně zdravotního stavu biologické matky i dětí nebyl nikdy doprovázen žádnými komplikacemi, a to i v budoucnu.** Sice je k početí potřeba jak muž, tak žena, avšak matky mluví o narození holek takto: *„Tyhle děti vznikají z opravdové lásky. Nikdo vás na mateřství nepřipraví. Důležité je, jak k tomu člověk přistupuje. Přesto, že to není vždy jednoduché, dcery pro nás znamenají všechno. Věděly jsme, že je chceme, aby to něco z nás, to, co jim předáme, tady pokračovalo. Aby udělaly tenhle svět hezčím.* “

Výchova a komunikace s dcerami

Od začátku matky chtěly, aby jejich dcery věděly, jak přišly na svět. „*Říkejte klidně, že jste vznikly z lásky nás dvou, maminky k mámě. Samozřejmě to nejde jen tak, aby vyrostlo v bříšku maminky miminko, takže jsme musely poprosit doktora, aby nám s tím pomohl,*“ vysvětlovaly svým dcerám. Pokaždé s nimi komunikovaly přiměřeně jejich věku, ale aby **vzájemná komunikace byla na rovinu**. Teď když jsou holky starší, rozumí s přehledem tomu, jak funguje umělé oplodnění. Stejně se s nimi chtěly bavit o specifičnosti rodiny, ve které jejich dcery vyrůstají. „*Všechny čtyři vnímáme, že i přes drobné neshody, malichernosti, kvůli kterým se někdy my rodiče hádáme, vždy zvládneme situaci vyřešit, protože nás vzájemně utužuje pevné pouto, bezpečné zázemí a láska k našim dětem. Tohle se dá vypěstovat v každé rodině bez ohledu na to, jestli jsou děti vychovávány matkou a otcem, stejnopohlavním párem nebo jen jedním z rodičů,*“ shodují se obě partnerky. Dcery jsou s tím také vnitřně ztotožněné. Chtějí tak Elišku a Evu připravit na to, kdyby se jim někdo posmíval. „*Holky to moc neřeší, i když se každá s něčím takovým setkala. Ví ale, že nepřijetí ostatních přichází z toho, že nerozumí fungování jejich rodiny,*“ vysvětluje Petra.

Jelikož jsou rodiči dvě ženy, zajímalo mě, jak je Eliška s Evou nazývají a tím je od sebe odlišují. „*Holky si to vymyslely samy. Helče, která je biologický rodičem, říkají maminko. Mně zas říkají mamko. Teď jak jsou starší, tak nás někdy osloví: mamino, mamušo, bobino, chábře...*“ směje se Petra. Zároveň Petra s Helenou nemají nijak vyhraněné role v rodině. Helena byla jediná dcera svých rodičů, od dětství pomáhala v domácnosti, bavilo jí vařila, a to jí zůstalo doteď. Naopak Petru zajímalo opravování věcí, a jiné náročnější práce. **A tak si nějak automaticky rozdělily, kdo co bude dělat**. Přesto to nevnímají, že by u nich byl někdo víc „ten chlap“. Holky je vnímají obě stejně, sice za každou zajdou s jinými starostmi, řeší spolu odlišné věci, ale pořád jsou to jejich dva milující rodiče.

Obě matky v rodině zastávají různé funkce, které si mezi sebe v majoritním složení rodin dělí matka a otec. Muž však v jejich domácnosti občas chybí, a tak musí některé věci zastat samy nebo mít někoho, na koho se obrátit. Jelikož **víc tradičně mužských prací zastává Petra**, vyjadřuje se k situacím následovně: „*Bud' si tu skříň spravím sama, nebo vím, že musím vydělat dostatek peněz, abych za to někoho zaplatila. Stejně jako ne každý chlap se narodil k tomu pracovat v montérkách.*“

Co se týče otázky chybějícího mužského vzoru při výchově dvěma matkami, Petra ani Helena v tom nevidí žádnou překážku pro vhodné prostředí a správný vývoj obou dcer. *„Holky už teď tráví ráno před školou hromadu času v koupelně, když se malují. No řekni mi, od koho to mají, když ani jedna z nás tohle neděláme. Je to pro ně ale přirozený vývoj,“* podotýká Petra. *„**Stejně je to s mužským vzorem, holky si ho prostě najdou. Momentálně je to pro ně dědeček z Petry strany. Eva na něj používá svoje ženské zbraně a on jí obdivuje jako dospívající ženu. S Eliškou zase často pracují. Všichni tři spolu mají opravdu hezký kamarádský vztah. Takže složení rodiny a pohlaví rodičů není zas tak důležité, protože existuje hromada dalších lidí, se kterými jsou holky v kontaktu. Rodiče by jim měli předávat hlavně vzor vztahu dvou lidí, respekt a lásku,**“* vysvětluje Helena.

Helena s Petrou zakládají svoji výchovu především na **vzájemné podpoře, upřímnosti a důvěře**. Chtějí holky připravit na život, který není vždy bezpečný. *„Je potřeba, aby byly k sobě i ostatním všímavé a citlivé. A to se holkám zatím daří dobře. V některých situacích jsme byly svědky, kdy se jedna za druhou postavila, to pro nás bylo znamení, že to asi děláme dobře. Nemůžeme je pokaždé ochránit. Učíme je, aby se dokázaly o sebe postarat v tom, co jim život přichystá,“* podotýká Petra.

Přístup školy a okolí

*„Z pohledu rodičů řešíme často administrativní věci. **Správně Petra nemůže podepsat ani domácí úkol nebo omluvenku. Jen díky benevolenci a dobré vůli školy si troufneme, když nejde jinak, udělat výjimku. Ale takovou bezinfekčnost na hory Petra nepodepíše. Kdyby se něco stalo, mohl by z toho být malér, přestože jsme obě matky našich dcer,**“* říká Helena. Petra se při našem rozhovoru dozvěděla, že není nikde v Bakalářích uvedená, jako druhý kontakt, což by v případě nějakého problému a potřebného dovolání se druhé osobě také mohlo způsobit komplikace. Zároveň každý rok musí v papírové formě vyškrtávat kolonku otec, přepsat jí na matku, aby alespoň někde byla Petra vedena. Dcery chodí na stejnou školu, a tak mají ve stejný den rodičovské schůzky. Proto se musí matky dohodnout, která komu půjde do třídy, i když i to je vlastně špatně. *„**Se školou a jejím vedením jsme to měli jako výhru v loterii, ne každý takové štěstí má,**“* poznamenávají obě matky. Ve škole je berou především díky jejich lidské stránce. Jelikož jsou stará škola, dokážou přiznat svoji chybu nebo nezpochybňují školní výsledky svých dcer. Se třídní učitelkou i ostatními spolupracují a respektují jejich postupy. Právě díky tomu, se nesetkaly s žádnými problémy, škola bere v potaz hlavně tuto skutečnost, že rodiče dcer jsou dvě matky. *„Mnoho*

spolužáků má rozvedené rodiče, kde to mezi bývalými partnery a jejich potomky nefunguje, jak by mělo. To se bohužel odráží i na studijních výsledcích. Naše holky mají stabilní prostředí v kompletní rodině. Se školou komunikujeme bez problémů. Kdyby se náhodou něco vyskytlo, jsme první, co to budou řešit. Troufám si říct, že jsme fajn lidi, kteří dokáží s ostatními vycházet.“

Ohledně spolužáků nebo rodičů se vyskytlo pouze pár případů, o kterých matky ví. *„Jednou Eva přišla s tím, že se někdo vyjádřil na účet Petry. Všichni mají nějakou představu o nás jako o dvou matkách, dokud ale ten člověk nestojí před námi. Najednou zjistí, že jsme úplně normální lidi jako oni. A buď naši rodinu přijmou nebo ne,“* vypráví Helena.

Podobné zkušenosti zažívají i s lékařským personálem. Správně by měla mít Petra doklad o plné moci, aby dostala nějaké informace u obvodní lékařky, zubaře a jiných. *„Máme štěstí, že o tom jsou ostatní na rovinu seznámeni, a i tak jsou chápaví. Stačí ale, že narazíme na novou doktorku, ředitelku, která z toho nebude zrovna nadšená a budou z toho naprosto zbytečné problémy,“* uvádí Petra. *„Zákonem jsem ve vztahu k holkám podobně jako naše sousedka. Kdyby došlo k nějaké změně, co se týče alespoň možnosti přisvojení dětí, hned bychom měly alespoň nějakou jistotu do budoucna, my i naše dcery. Sice jsme si na to už zvykly, že musíme pořád myslet na tyto skutečnosti, ale upřímně nás to nebaví. Zároveň se bojíme, že mi někdy nebude sdělen stav holek, kdyby se dostaly do nemocnice nebo se zranily při tělocviku a já je nemohla ani vyzvednout a odvézt. Kdyby tyto starosti a překážky zmizely, spadl by nám velký kámen ze srdce,“* sděluje Petra.

Veřejné vystupování

Právě z důvodu právní nejistoty, se kterou se potýkají od začátku svého vztahu, a především při příchodu dcer do jejich života, se snaží Petra veřejně vystupovat a za svá i práva jiných bojovat. *„Když se měla Heleně narodit Eliška, slíbila jsem jí, že je všechny ochráním. Nepřestanu, dokud nás holky nebudou mít obě v rodném listě. Holcům sice stačí vědět, že mají dvě mámy, ale soudům a právníkům ne. A tak když jim říkáme, že je vždycky dokážeme ochránit a nemusí ničeho se bát, vlastně jim pořád lžeme,“* říká Petra. Nepovažuje se za žádnou aktivistku, pouze uvádí normální funkčnost těchto rodin nebo párů. Ve své minulosti vystupovala v pořadu Máte slovo, 168 hodin nebo v Událostech a komentářích ČT. Lze dohledat i několik rozhovorů do novin. *„V tomhle procesu politikaření jsme už přes třináct let, pořád mluvíme o tom stejném, dokazujeme dávno dokázané a během toho*

stárneme my i děti. Pamatuji, jak jsem jednou mluvila v poslanecké sněmovně se školkovou Evou v náručí a teď už chodí do šesté třídy,“ vzpomíná Petra. A jelikož nejsou na očích veřejným médiím jen ony, ale i jejich dcery, snaží se je vychovávat správným směrem. „*Eva s Eliškou musí porozumět naší minulosti – Heydrichiádě, Miladě Horákové, Sametové revoluci... Protože teď se stávají takovými průkopníky pohledu na děti duhových rodin v ČR, okolí si jich bude všimnat a poznávat je. Nejde však o to být „slavným“, ale hlavně o pokoru a zodpovědnost. Podle nás a našeho vystupování budou ostatní posuzovat rodiny jako jsme my. Proto bychom se neměli přetvařovat, ale žít v pravdě, aby lidi viděli, že jsme úplně normální běžná rodina.*“

4 Rozhovor s psycholožkou

Paní docentku jsem si zvolila z důvodu jejího zaměření a jejích publikací na téma homosexuality (Homosexualita v názorech současné společnosti, 2002), vývojové psychologie (Dívčí a chlapecká identita, 2008), téma genderu (Vybrané psychologické souvislosti genderu v prostředí školní třídy, 2008) a šikany (Školní šikana v současnosti – její definice a operacionalizace, 2014).

Cíl rozhovoru:

S paní docentkou Janošovou jsem zjišťovala, jaké jsou její postoje a názory na homosexualitu jako takovou a její přijímání společností, dále její náhled na možnosti vlivu homosexuálních rodičů na jejich potomky a jak takovéto složení rodiny může být vnímáno vrstevníky ve školním prostředí.

Výzkumné otázky:

- Jak se z pohledu odborníka v posledních desetiletích proměňovala situace homoparentálních rodin?
- Jaký vliv pohledu odborníka má výchova rodiči stejného pohlaví na osobnost dítěte?
- Jaký dopad může mít vyrůstání v homoparentální rodině na školní život dítěte a jak je případně může učitel podpořit.

Představení informací z rozhovoru

Paní docentka upozorňuje na jisté přehlížení této problematiky. *Proto je naprosto pochopitelné, že zrovna dění okolo homosexuality, stejnopohlavních svazků nebo duhových rodin nebude v hledáčku široké veřejnosti, ale pouze její části. V poslední době ale toto téma stále více rezonuje nejen na tuzemských a zahraničních sociálních sítích, ale i v politické sféře, tudíž se dostalo do hledáčku i médiím.* Důvodem je již dlouho projednávaný zákon o manželství pro všechny páry, který se po několika letech ustavičného odkládání, debatách a vstupních poznámek obou stran dostává konečně k hlasování. *Bohužel nejde jen o název manželství. Tento zákon by měl vliv po právní i hodnotové stránce nejen na stejnopohlavní páry chtějící se společně vzít, na jedince pomýšlející nad svým životem, kdy dospívají v zemi „dvou kategorií“, ale i na tisíce dětí, které vyrůstají v homoparentálních rodinách.*

Paní docentka vidí jako **důležité i historické souvislosti**. *V 60. letech 19. století jsme byla jedna z prvních zemích, která přestala považovat homosexualitu za trestnou. S rozšířením na ostatními střeoevropské státy, se kterými máme společné makrodějiny, by se dalo říci, že u nás byla situace pozitivnější, díky permisivitě a většímu podílu ateismu a zejména katolického vyznání. K občanům se mohlo dostat více informací ohledně homosexuality, i těch pozitivních, vznikaly různé kluby pro gay a lesbickou komunitu, ale stále mnoho lidí převážně mimo velká města o své orientaci nemluvilo otevřeně, z důvodu společenské stigmatizace. Další posuny k lepšímu byly pozorovány od Sametové revoluce a začátkem tohoto století. Přes všechny tyto kroky ale bohužel platí, že v porovnání se státy na západ od České republiky jsme stále primitivnější a **společnost má rozpolcené názory.** „Před více jak dvaceti lety jsem psala tu knížku na názory společnosti na homosexuály. Docela mi přijde, že od té doby se to už moc neposunulo,“ zmiňuje paní docentka.*

Argumenty odmítající přiznání rovnoprávnosti jsou obvykle spojené s vírou, s ohledem na početí potomka, mnoholetou tradicí manželství jako svazek muže a ženy či nutnost vzoru rodičů obou pohlaví. Tyto dokola opakované protinázory nejdou vyvrátit ani smysluplnými argumenty, nespočty výzkumů ze zahraničí, nepodloženými negativními vlivy po uzákonění manželství pro všechny v pokrokovějších zemích, reálnými příběhy, které jsou líčeny i na plénu poslanecké sněmovny nebo přímými výzvami přes písemnou nebo osobní komunikaci mezi politiky a občany ČR.

„Velkou otevřenost jsem sledovala v 90. letech, kdy po revoluci byla větší touha o tom se dozvědět něco víc. Sice se dostávalo takových základních informací skrze debaty, seriály, ale v té době to nebylo v takovém rozmachu jako nyní,“ vzpomíná docentka.

Avšak lze sledovat, že přes otevřenost v druhé polovině minulého století u nás **doznívají zbytky konzervativního pohledu na homosexualitu a možnost stejnopohlavních párů vychovávat své potomky**, čímž se stále prezentujeme jako postkomunistická země, kdy se pohybujeme na pomyslném středu mezi východem a západem Evropy. Přestože se Česká republika hlásí k západním zemím, otázka manželství pro všechny páry je u nás stále kontroverzním tématem. Přestože se většina naší společnosti připravena na takovou změnu v zákoně, politici stále nepodnikají žádané kroky. „Kdyby se umožnilo manželství těmto párům, pomohlo by to nejen v legislativní a právní rovině, ale zároveň ve vnímání společnosti, jako něco normálního, běžného. Homosexuální manželství neukousne nic tomu heterosexuálnímu. Nijak to neohrozí společnost ani stávající svazky. Prostě buď se dva lidi chtějí vzít nebo ne,“ sdílí svůj názor paní docentka.

Zároveň jsme se shodly, že rodina nejsou dva lidi opačného pohlaví v manželství, kteří následně mají své vlastní potomky. Jsou různé konstelace, ať už jde o stejnopohlavní pár, dítě vychováváno matkou, prarodiči. Kolikrát se jedná i o širší rodinu, která se podílí na výchově a nemusí být nutně v jedné domácnosti. „Staré africké přísloví říká, že aby dítě vyrostlo správně a bylo dobře vychované, je zapotřebí celé vesnice.“

„Myslím si, že je pro dítě je vždycky lepší, když jej vychovávají dva lidé než jen jeden rodič nebo vyrůstá v ústavní péči. A je jedno, jestli jde o matku a otce, dvě matky nebo dva otce. Důležité je, aby byl jejich vztah pevný a docházelo k vzájemným interakcím, které nebude dítě poškozovat,“ vysvětluje paní docentka. Pokud přijde otázka na mužský a ženský vzor, je to také věc, která je obdobná u heterosexuálních párů vychovávající své děti. „V některých rodinách je třeba otec, jenž je povoláním řidič kamionu a domů se vrací jednou za čtrnáct dní. Ten se také nepodílí na výchově běžným způsobem a není se svými dětmi v takovém kontaktu, aby pro ně byl vzorem.“ Jsou naneštěstí i rodiny, kde nejsou vztahy nebo individuální chování úplně ideální, a tak není možné se s něčím takovým ztotožnit. Nebo se dítě bohužel časem identifikuje s něčím, co škodí nejen v mladším věku, ale i do budoucna. „Pořád však děti navštěvují školu, kroužky, setkávají se s jinými rodinami, příbuznými nebo je dobrým zprostředkovatelem i televize, proto tento vzor nemusí být nutně v domácnosti jako takové. Zároveň je známý jev, že mužů v určitých profesích ubývá. To

můžeme sledovat například u povolání učitele, vedoucího tábora nebo kroužků. Většinu těchto pozic zastávají ženy, čímž mládež ztrácí velkou možnost být v interakci s mužským pohlavím. Je však zapotřebí, aby takový jedinec hrající významnější roli pro dítě, ho provázel životem delší dobu, aby bylo možné si z takového vztahu něco odnést. “

Ve shrnutí této otázky jsme došla paní docentka k závěru, že **děti si berou vzory odkudkoliv. Z rodiny by si měly odnášet to, jak se k sobě mají dva lidé chovat, umí slušně jednat, komunikovat a starat se jeden o druhého.** A už nezáleží, jestli toto probíhá mezi ženou a mužem nebo v jiném složení.

Zároveň je nezbytné vyvrátit stigma, že dítě vychovávané lesbickým nebo gay párem bude taky homosexuální. **„Kdyby něco takového bylo dědičné, tak by byla dědičná i heterosexualita a tím pádem by na zemi žádní homosexuálové nebyli. “**

A neexistuje výzkum, který by dokázal, že je u těchto dětí z duhových rodin větší pravděpodobnost než být homosexuální, než kdyby byli vychováváni ženou a mužem. *„Jak se ty gay a lesbické děti mohly naučit svému homosexuálnímu partnerskému chování, když vyrůstaly v heterosexuálním páru?“* směje se paní docentka. Všichni vyrůstáme mezi ženami a muži. **Výchova něco takového ovlivnit nemůže a zároveň jsme všichni vychováni k heterosexualitě,** protože jsme neustále obklopeni heteronormativismem. *„Stále okolo nás vidíme tety se strýci, babičky s dědy a jinými heterosexuálními páry a toto je pro naši společnost většinovým modelem. Jediné, co může nastat je, že děti z duhových rodin si spíše položí otázku ke své orientaci, ale to je z hlediska individualizace spíše plus, protože žije s rodiči, kteří jsou něčemu takovému otevření a nemusí se tak bát negativní reakce. “*

Známe spoustu rodin, kde jsou tradičně dané genderové role matky a otce částečně nebo úplně prohozené. Třeba otec, který zůstává na mateřské, stará se o domácnost, vaří a peče v kontrastu s matkou, která se vyzná v opravě spotřebičů nebo má vysokou pracovní pozici, a tak rodinu spíše finančně zabezpečuje. **„Toto mužsko-ženské rozdělení prací je víceméně málo smysluplné a fungovalo možná tak před sto lety, protože to mělo jiný význam než dnes a zároveň byly jiné možnosti. Pokud je to pro toho člověka přirozené nebo nevyhnutelné, aby vykonával nezvyklé práce, je to naopak pro to dítě lepší, když vidí, že kdokoliv může dělat cokoliiv. “**

Co se týče komunikaci s žáky o tématu různorodosti rodin, nebo dokonce o homoparentálních rodinách či homosexualitě, paní docentka se může čistě domnívat, jak se o něčem takovém bavít v hodinách na prvním stupni, jelikož sama působila až na druhém stupni a středních školách. Avšak je potřeba žákům středním školním věku rozšířit obzory o tom, že existují tyto odlišnosti od těch, které jsou většinou zažité. Paní docentka klade velký **důraz na prevenci proti šikaně a zvýšení tolerance a respektu** k druhým právě ve spojitosti s tímto tématem a považuje za důležité, aby byl žákům dáván za příklad někdo konkrétní, koho oni zají. *„Jelikož se dnešní mládež hodně pohybuje na sociálních sítích, ideálními osobnostmi by byli nějakí youtuberi, herci, sportovci a další veřejně známí lidé. Zároveň by měli pozitivně vystupovat a mít nějaké kladné vlastnosti a hodnoty.“* Konkrétně bychom se mohli bavit o youtuberovi Kovym, fotbalové brankářce Barboře Votíkové, snowboardistce Šárce Pančochové, pekaři a moderátorovi Josefu Maršálkovi, režisérovi Zdeňku Troškovi, moderátorovi Václavu Moravcovi a spoustě dalších. Kdybychom mohli vyjmenovat někoho ze zahraničí, rozhodně stojí za zmínku zpěvačka Billie Eilish, zpěvák Sam Smith nebo herec Neil Patrick Harris. Dalším možným způsobem, jak se dozvědět o existenci a fungování těchto lidí nebo párů, je z domácího prostředí **prostřednictvím reklam, seriálů a filmů**, kde by byly tyto postavy přirozeně vykreslené a nenásilně zakomponované do děje.

Pokud by ve třídě byl nějaký žák z duhové rodiny, mohou nastat dvě situace. Buď půjde o zdravý kolektiv, který nebude mít zapotřebí na sebe kvůli předsudkům útočit a dokážou si o těchto věcech povědět sami mezi sebou, nebo bude zapotřebí uspořádat třídnické hodiny či preventivní programy. Avšak vše by mělo probíhat úměrně věku a s rozumným zakomponováním právě tématu homoparentality a homosexuality. *„Kdybych měla přemýšlet nad vhodnými aktivitami, které s žáky dělat, přiklonila bych se spíše k nějaké filmové tvorbě a následné diskusi. Mohla by také fungovat dětská literatura obsahující tato témata, ale děti v dnešní době moc nečtou, proto se obávám, jak by knížce rozuměly. Je také možnost, že se pokusíme obsáhnout téma komplexněji, a to s ohledem obecné odlišnosti mezi lidmi, různé konstelace rodin a důležitost pozitivních vztahů mezi rodiči a jejich dětmi.“*

Paní docentka se také zamýšlí nad možností **osvěty a prvotního rozhovoru s rodiči ostatních spolužáků**, kteří by vysvětlení svým ratolestem pojali po svém v domácím prostředí mimo školu. *„Pokud by měl onen stejnopohlavní pár odvahu, mohl by vystoupit na*

třídních schůzkách a seznámit ostatní s touto skutečností, a třeba poukázat i na to, že člověk není jen heterosexuál nebo homosexuál, ale i běžný rodič, který řeší stejné věci jako ti druzí ve výchově svých dětí a musí také chodit do práce. Možná se někomu bude hodit, že je jeden tatínkův řemeslníkem a mohou se na něj při potřebě obrátit. Prostě úplně normální maličkost, která ostatním může otevřít nejen oči, ale i srdce. Když se ti lidé navzájem poznají, zjistí, že se nejedná o žádnou velkou odlišnost mezi jejich rodinami nebo si dokonce v něčem imponují, je pak složitější vypouštět z úst hanlivé názory, které se mohou dostat i k dětem rodičů a ty by je pak pojaly za své. Nemyslím si, že by děti něco takového vymyslely samy, spíš to někde zaslechnou, a to je většinou právě z domova.“ V jiném případě by mohl být po souhlasu zprostředkovatelem třídní učitel, který by mohl rodinu představit a zdůraznil vzájemnou spolupráci v komunikaci a snahu o toleranci, respekt a vyvarování se urážkám.

„Co se týče žáka z homoparentální rodiny, bylo by na místě, aby s ním rodiče otevřeně mluvili o věcech, na které se ho můžou ostatní spolužáci zeptat, a to hlavně z důvodu připravenosti na ne vždy komfortní situace ve spojitosti s dostatečnou argumentací vůči poznámkám druhých,“ podotýká paní docentka. *„Sice neexistují žádné průzkumy, že by dítě z takové rodiny bylo empatičtější, ale je dost možné, že bude ve starším školním věku bude dost uvědomělé díky všímání si nerovností homosexuálních menšin ve srovnání s majoritní společností nebo nerovnoprávnosti právě homoparentálních rodin, proto by se mohlo spíše zastat ostatních, kteří by se také dostali do obtížné situace jako jsou třeba posměšky, urážky, vyčleňování nebo násilí. O tom se dá však pouze polemizovat, protože stále záleží na výchově rodičů a dalších faktorech.“*

5 Výsledky výzkumu

1) Rozhovor s dcerami

Jaké to je být vychovávaný dvěma matkami?

Dcery svoji rodinu popisují jako běžnou fungující rodinu, která se kromě toho, že mají dvě matky, nijak neliší od rodin, ve kterých vyrůstají jejich spolužáci. Naopak si všimají, že jejich matky spolu dokáží velmi dobře vycházet a přes nějaké neshody jsou schopné se vždy usmířit a neřeší konflikty myšlenkou ukončení vztahu. Nikdy se za svoji rodinu nestyděly a hrdě vystupují jako dcery svých matek. Dcery uvádějí, že je lepší mít dvě mámy než mámu a tátu, kteří by společně nevycházeli a hádali se. Vzájemně se mají rády, pomáhají si,

naslouchají si a budují upřímné rodinné zázemí. Ani jedna z dívek neuvádí, že by jim v rodině něco chybělo, ani co se týče mužského vzoru, který mají ve svém dědečkovi. Tím se shodují i s tím, co mi pověděly jejich dvě matky, že děti si přirozeně najdou mužské a ženské vzory ve svém okolí, ať už jde o rodinu, školu nebo kamarády. Eva s Eliškou si všímají, že každá matka zaujímá jinou roli v rodině nebo upřednostňuje jiné domácí práce, což jim přijde naprosto normální a myslí si, že by tomu tak mělo být i v jiných rodinách, aby každý dělal to, co ho baví, byl sám sebou a nedržel se nějakých určených tradičních rolí, které se přisuzují pouze matce nebo otci.

Jaký má vliv soužití matek na sexuální orientaci dítěte?

Kvůli složení rodiny by se dívek mohl někdo zeptat, jestli z nich budou také lesby, protože je vychovávají dvě matky a jsou v denním kontaktu s jejich vztahem. Od tohoto tvrzení se obě dcery silně distancují a uvádějí, že orientace se nedědí po rodičích, ale je vrozená a každý má rád druhé podle sebe a projevuje u toho čistě jen svoje pocity. Ne to, co vidí ve svém okolí.

S jakými názory se na škole dcery setkaly?

Obě dívky se setkaly s různorodými názory na ně a jejich rodinu, od posměšků, pošklebování, údivů i po obdiv a pochopení. Základem toho je, že Eva i Eliška okamžitě reagují na negativní reakce ostatních a snaží se jim situaci buď vysvětlit nebo požádají o zdržení se nevhodných komentářů. Naštěstí se nikdy nestaly oběťmi šikany a nebyly ani v její blízkosti. Na škole se vyskytují dobré třídní vztahy, které v případě zhoršení neeskalují v šikanu.

2) Rozhovor s lesbickými matkami

Jaká jsou specifika rodiny participantek, jak jsou vymezené role ve výchově a výchovné postoje?

Rodina participantek je specifická pouze v tom, že se skládá ze dvou lesbických matek, které vychovávají dvě dcery. Po rozhovoru a možnosti nahlídnutí do fungování rodiny mohu říci, že rodina řeší stejné radosti a strasti, jako kdejaká jiná rodina. Co se týče širší rodiny, ne všichni příbuzní přijali a dokázali tolerovat vztah dvou žen, natož jejich společnou výchovu potomků. Pro matky je však důležité, že jsou oni jako rodina šťastní, pojí je silné

pouto lásky, bezpečného zázemí, vzájemná upřímnost a porozumění, což se podle matek dá vybudovat v každé rodině bez ohledu na její složení. Tím se shodují i s názory paní docentky Janošové o důležitosti rodiny.

Dcery si samy určily, že biologické matce budou říkat maminko a té sociální mamko. Otec jako mužský vzor podle matek dcerám nechybí, protože si automaticky ve svém okolí našly jinou osobu, kterou je pro ně dědeček z Petřiny strany. Domácí práce si mezi sebou partnerky dělí podle toho, která k čemu více od mládí inklinuje. Nepovažují to, že by jedna z nich byla víc muž a druhá víc žena. Dělení tradičních rolí v domácnosti je podle nich už přežitek ale považují za důležité je vzájemnou pomoc a zapojení dětí do dění.

Pro matky je stěžejní, aby z holek vyrostly pokorné a zodpovědné osoby, k čemuž jsou vychovávány už od dětství, protože si jsou vědomy, že má vystupování jejich rodiny v očích okolí a médií vliv na vnímání a přijetí duhových rodin jako běžnou a fungující konstelaci rodin. K tomu je zapotřebí žít v pravdě a bez přetvářky. Jejich hlavní postoj ve výchově je, že by měli rodiče předávat vztah dvou lidí, hodnoty, respekt a lásku.

Jak v rámci rodiny komunikují o specifikách jejich rodiny?

Matky se svými dcerami od začátku mluví narovinu, pokaždé přiměřeně jejich věku. Takže dcery ví, že vznikly z lásky maminky k mámě, ale bylo za potřebí pomoci doktorů, aby mohly přijít na svět. Teď, když jsou starší, vysvětlují si i jak funguje asistovaná reprodukce a jaké jsou právní jistoty v jejich rodině, aby jejich dcery nežily v žádné smyšlené pohádce. Zároveň díky otevřené komunikaci připravují dcery na argumentaci se svými vrstevníky, pokud by se podívovali nad složením jejich rodiny. Dcery se tak nikdy nesetkaly s tím, že by druhým nedokázaly vysvětlit, jak to u nich doma funguje a nenechaly se tímto dialogem nijak rozhodit.

Jaké zkušenosti mají se školami dvou dcer? (s učiteli, spolužáky apod)

Ve škole se matky nikdy nesetkaly s nepříjetím ze strany učitelů nebo vedení školy. Uvádějí, že je to pro ně všechny spíše výhra v loterii, jelikož ne každá duhová rodina má takové štěstí. Obě partnerky si dokázaly vybudovat dobré vztahy s třídními učiteli, a to hlavně díky jejich lidskosti, upřímnosti a spolupráci.

Přestože se školou a učiteli dcer partnerky vycházejí stejně dobře, jako jiní rodiče, bohužel jsou vystavené různým překážkám převážně v administrativě. Obě matky nemohou být napsané jako kontakt ve školním systému Bakaláři, protože Petra není v právním vztahu k dcerám oficiálně vnímaná jako jejich matka, což může vést ke komplikacím při možném úrazu, při kterém se škola musí kontaktovat zákonného zástupce. Dále Petra jako sociální matka nesmí podepsat bezinfekčnost na třídní výlety, podepisovat úkoly a správně by nesměla chodit ani na třídní schůzky, protože je po právní stránce vnímána ve vztahu k dcerám podobně jako třeba jejich sousedka. S učiteli jsou domluveny na určitých výjimkách, ale ví o věcech, které by mohly přinést problém nejen rodičům ale i škole. Jsou to záležitosti, na které si matky už zvykly, ale unavuje je na ně pořád myslet.

3) Rozhovor s odborníci

Jak se z pohledu odborníka v posledních desetiletích proměňovala situace homoparentálních rodin?

Paní docentka reflektuje vývoj vnímání homosexuality v minulých letech s dnešní diskusí ohledně stejnopohlavních párech a možnosti manželství. Přestože jde stále o kontroverzní téma vyvolávající mnoho emocí převážně na politické scéně, cítí, že naše společnost je této změně otevřená a stále více lidí ji podporuje. Věří, že změna složení poslanecké sněmovny by mohla vést v budoucích letech ke změně v zákoně, čímž by se pozitivně přispělo nejen k legislativním úpravám, ale i k lepšímu vnímání těchto párů a rodin.

Jaký vliv z pohledu odborníka má výchova rodiči stejného pohlaví na osobnost dítěte?

Co se týče výchovy dítěte stejnopohlavním párem, nemá obavy z žádných negativních vlivů na genderovou ani sociální identitu dítěte. Tím se shoduje s mnoha studiemi jako je například výzkum osobnosti dítěte gay a lesbických matek od autorek Fiony Tasker a Susan Golombok. (1994) Podle paní docentky je důležité, aby bylo dítě vychovávané ve funkční a stabilní rodině tvořeny dvěma lidmi bez ohledu na jejich pohlaví, aby bylo dítě svědkem interakce mezi těmito rodiči. Uvádí, že vzájemné jednání, komunikaci a péči o druhé si dítě neodnese s ústavní péče, proto by měla být možnost aby si mohly všechny páry adoptovat dítě z dětského domova.

Jaký dopad může mít vyrůstání v homoparentální rodině na školní život dítěte a jak je případně může učitel podpořit?

Díky velkému množství vlastních publikací na téma šikany paní docentka zastává názor, že dítě vychovávané stejnopohlavním párem může být stejně terčem agresora, jako kdokoliv jiný, který se něčím odlišuje. Je však zapotřebí udržovat ve třídě zdravý kolektiv, který si je vědom odlišností mezi námi a nebude mít potřebu kvůli tomu na druhé útočit. Děti jsou schopné se ve třídě sami bavit o tom, z jaké rodiny pochází, ale pokud tomu tak není a bylo by zapotřebí iniciativy učitele a zaměření se na toto téma, je důležitá nejen osvěta pedagoga, nýbrž i spolupráce a komunikace s rodiči žáků.

6 Náměty

Cílem této části je nabídnout řadu knih, materiály a náměty k aktivitám, které lze využít v rámci výuky nebo třídnických hodin s žáky 1. stupně základní školy. Inspirací mi byly aktivity z preventivních programů vedených výchovnou poradkyní a školní psychologkou na škole, na které působím. Dále jsem čerpala z vlastní iniciativy a zájmu o dané téma. Některé z aktivit jsem měla možnost vyzkoušet a ověřit v praxi.

Práce s dětskou literaturou

Využití:

K práci s dětskou literaturou uvádím osm knih (viz příloha č. 2–9) publikovaných v českém jazyce chronologicky podle věku čtenáře: od nejmladšího po střední školní věk. Výběr knihy a otázky se budou podle ročníku lišit. Zároveň je pouze na pedagogovi, jestli chce rozbor knížek zpracovávat do navrženého formátu nebo mu postačí pouze ústní popis děje, názory na knížku a následná otevřená diskuse. Fantazii se meze nekladou.

Cíl: Vnést žákům povědomí o běžném soužití stejnopohlavních párů a duhových rodin

Pomůcky: knížky, papír, přírodní balicí papír, psací pomůcky, pastelky, nůžky, lepidlo

Postup:

1. S žáky si v hodinách českého jazyka společně přečteme vybranou knížku. Učitel nečte sám, knížku si střídají mezi sebou.
2. Následná diskuse je zaměřená na pochopení děje a případné otázky ze strany žáků k tématu homoparentality.
3. Žáci vytvoří skupiny po 3 až 5 a rozmístí se po třídě. Každá skupina dostane jeden ústřížek balicího papíru a několik papírů na individuální práci.
4. Úkolem každé skupiny bude podobný jako u čtenářského deníku: uvést název knížky a jméno jejího autora a ilustrátora sepsat obsah děje nebo jeho oblíbené pasáže, vyjmenovat hlavní postavy a jejich charakteristiky, napsat, proč se jim knížka líbila/nelíbila a komu by ji doporučili, a výtvarně zpracovat libovolnou ilustraci.
5. Skupina společně odprezentuje jejich práci před celou třídou.
6. Na konci si zhodnotíme odlišné pojetí jejich zpracování.
7. Společná diskuse nad spoluprací a zvolení oblíbených částí děje.

Otázky k diskusi:

- Jak jste si rozdělili práci ve skupině?
- Co se vám ve skupině nejvíc podařilo?
- Proč jste si vybrali zrovna tuto část děje za oblíbenou?
- Dozvěděli jste se v knížce něco nového? Uveďte co.
- Připadalo vám složení hlavních postav nějak nezvyklé?
- Jaké znaky má dobrá rodina?
- Jak by se měli rodiče chovat ke svým dětem a naopak?
- V čem se liší vztah postav knížky od vztahu lidí ve vašem okolí?
- Znáte z běžného života nebo z internetu někoho, kdo má rád stejné pohlaví? Je jejich láska nějak odlišná?
- Jak je pro vás důležité, abyste byli ostatními respektováni?

Praktické doporučení:

Cílem čtení, rozboru a diskusí nad dějem je připomenout dětem nejen krásu literatury, rozvíjení fantazie, rozšiřování slovní zásoby, ale i možnost jiného pohledu na fungování společnosti, naslouchání a pochopení příběhu. Děti by si měly odnést poznání o existenci různých vztahů a rodin, které nemusí mít ve svém okolí. Zároveň by si měly položit otázku,

do jaké míry nás odlišnosti rozdělují nebo naopak spojují. A také v čem spočívá láska mezi dvěma lidmi a v rodině.

Storytelling

Využití:

Jelikož je více knížek o homoparentálních rodinách spíše v cizím jazyce, naskýtá se možnost mezipředmětových vztahů, konkrétně v hodinách angličtiny. Kromě hravého vyprávění samotným učitelem lze pustit pouze hlasité čtení za doprovodu listování knížkou, které lze dohledat na YouTube kanále (viz příloha č. 10). Téma homoparentality nemusí být hlavním bodem sdělení při vyprávění příběhu.

Cíl: Seberozvoj a prohlubování znalosti cizího jazyka pomocí vyprávění a dramatizace příběhu

Pomůcky: knížka, individuální pomůcky zvolené učitelem

Postup:

1. Učitel uvede, o čem hodina storytellingu bude, vysvětlí si pravidla a možnosti zapojování se do příběhu.
2. Na tabuli se vypíšou neznámá slovíčka, která si společně s žáky přeložíme a napíšeme je v češtině.
3. Učitel se stává vypravěčem a jeho žáci publikem – připravení prostorů ve třídě.
4. Učitel inspirativně vypráví svému publiku děj zvolené knížky.
5. Po vyprávění opakujeme slovní zásobu a ptáme se na námi zvolené otázky, na které dokáží žáci anglicky odpovědět.
6. Spolužáci mezi sebou sdílí pocity a dojmy ze ztvárnění příběhu.

Praktické doporučení:

Učitel se stává vypravěčem, který předstupuje před publikum jako autentická osobnost, nezastupuje žádnou roli, ale sdílí příběh jako své vlastní vyprávění. Své subjektivní vnímání a názory přináší do vyprávění, ačkoliv se může také proměňovat v postavy z příběhu a hrát je nebo si vytvořit pomůcky ke ztvárnění prostředí a postav. Způsob interpretace je plně v jeho rukou. Rozsah improvizace je určen osobností vypravěče; někteří mohou mít příběh pečlivě připravený do detailů, zatímco jiní spoléhají spíše na základní strukturu a improvizují během vyprávění. Vypravěč aktivně komunikuje s publikem, přizpůsobuje se jeho reakcím

a atmosféře v místě a čase vyprávění. Na toto dramatické ztvárnění lze navázat také pracovním listem s různým zadáním k danému tématu nebo gramatice.

Kreslíme s ohledem na druhé

Využití:

Tuto aktivitu lze použít v obecné rovině, jako prostředek k respektování druhých, ohleduplnosti a prosazení si vlastního názoru.

Cíl: Rozvoj spolupráce a ohleduplnosti k potřebám druhých

Pomůcky: papíry velikosti A4, tužky

Postup:

1. Žáky rozdělíme do dvojic. Jedni z nich zůstanou ve třídě a dostanou zadáno nakreslit později psa, druzí počkají za dveřmi, kde jim oznámíme, že budou kreslit kočky.
2. Po opětovném sloučení již nesmí žáci mezi sebou mluvit. Navzájem totiž neví, že každá z nich dostal odlišné zadání.
3. Každá dvojice si sedne do jedné lavice, na které budou mít připravený jen jeden papír a jednu tužku.
4. Tužku musí společně uchopit do ruky, nepustit ji a po zahájení nakreslit to, co jim bylo přiděleno.
5. Po uplynutí limitu se posadíme do společného kroužku, kde dvojice představí svůj výkres.
6. Diskutujeme nad pocity při kreslení a vzájemné spolupráci nebo neshodě.

Otázky k diskusi:

- Jak jste se vzájemně zvládli shodnout na tom, kdo, kdy a co bude kreslit?
- Dokázali jste si dát navzájem prostor a možnost tomu druhému nakreslit jeho zvíře?
- Komu vznikl mix dvou zvířat? Proč tomu tak nastalo?
- Kdo z vás byl ve svém zadání neústupný?
- Jak hodnotíte svůj výkres?
- Co se z něj dá na vaši spolupráci poznat?

Praktické doporučení:

Musíme klást velký důraz na mlčenlivost při návratu dvojic k sobě, aby nemohla proběhnout nějaké předchozí domluva. Žáci k sobě mohou být ohleduplní nebo si až hrubým způsobem jít za svým cílem. Je potřeba dbát na bezpečnost při společném kreslení a zároveň dát prostor k projevení dominance.

Myší rodina

Využití:

K této aktivitě je možné využít karty ze série MYŠI Z MAJÁKU sada rodina (viz příloha č. 11), ve kterých nalezneme 50 situací z rodinného prostředí. Karty mohou posloužit k různým diskusím nad rolemi jednotlivých členů, starší i mladší generací, klíčovými rodinnými momenty, nastavenými pravidly, radostí, souladu nebo i konfliktech.

Cíl: Schopnost komunikovat o dění v rodinách

Pomůcky: situační karty

Postup:

1. S žáky utvoříme kruh, do jehož středu vyskládáme několik kartiček lícem nahoru.
2. Žáci budou dostávat různé otázky, podle kterých budou kartičky vybírat.
3. Při každém výběru budeme diskutovat na dané téma.

Otázky k diskusi:

- Vyber tři karty, které vystihují tebe a tvoji rodinu.
- Jak by sis přál, aby vypadala tvoje budoucí rodina?
- Jaká karta nejvíce vystihuje tvůj vztah k rodičům?
- Ukazuje nějaká karta něco, za co jsi na svoji rodinu pyšný?
- Ukazuje nějaká karta něco, za co se ve své rodině stydíš?
- Jaký příjemný zážitek si v poslední době s rodinou zažil?
- Přál by sis něco ve své rodině zažívat více?
- Co by sis přál na své rodině změnit?
- Je něco ve vaší rodině tabu?
- Co ti v rodině chybí?
- V čem je tvoje rodina jiná než rodina tvého nejlepšího kamaráda?
- Co bys ostatním nepřál, aby v rodině zažívali?
- Jaká karta vystihuje strach nebo naštvání?
- Roztříd' karty podle toho, jestli v tobě vyvolávají pozitivní nebo negativní emoce?

Praktické doporučení:

Karty jsou vhodné k použití jak s jednotlivci nebo skupinami, tak i s celým třídním kolektivem. Jednoduchost obrázků slouží ke snazšímu vnímání různorodosti rodin, událostí a jejího fungování, postavení jedince v rodině a mnoho dalšího. Karty lze použít také v mnoha dalších vzdělávacích oblastech RVP: **český jazyk** – vyprávění a mluvní cvičení, slohové práce, **umění a kultura** – výtvarné práce, **člověk a jeho svět** – rodokmen, vývojové etapy v životě, **člověk a zdraví** – partnerské vztahy, význam manželství, práva a povinnosti členů rodiny, závislosti **člověk a společnost** – vztahy v rodině, role členů rodiny, finanční zabezpečení, **dramatická výchova** – sehrání scénky.

Poskládejme rodiny

Využití:

Žijeme v různých konstelacích rodin, ale pořád nás něco spojuje. Někdy tím jsou podobné záliby, jindy zas podobnost s rodiči. Žáci si během této aktivity budou všimnout podobností i rozdílů.

Cíl: Poukázat na rozdílné složení rodin

Pomůcky: kartičky s obrázky členů rodiny (viz příloha č. 12)

Postup:

1. Žáky rozdělíme do sedmi skupin.
2. Každá skupina si vylosuje jeden obrázek dítěte, který má u sebe napsané číslo, které vyjadřuje počet členů rodiny.
3. Před skupiny rozložíme zbylé kartičky – rodiče, sourozence, zvířecího mazlíčka.
4. Úkolem skupin bude poskládat svoji rodinu, podle podobností, kterých si budou všimnout.
5. Skupiny budou během výběru mezi sebou komunikovat a domlouvat se, ke komu se jaký člen více hodí nebo ne.
6. Po uplynutí času skupiny představí svoji rodinu, kterou popíší a zdůvodní, proč jednotlivé členy vybírali.
7. Učitel poté rozuzlí správné řešení konstelace sedmi rodin a ty si poskládáme doprostřed kroužku, ve kterém budeme sedět.
8. Učitel představí příběhy těchto rodin.
9. Na konec budeme diskutovat o různém složení rodin a jejich vzájemnými vztahy.

Otázky k diskusi:

- Jak byste popsali jednotlivé členy rodiny?
- V čem si jsou děti a jejich rodiče podobní?
- V čem se rodiny liší?
- Díky čemu je dítě v rodině šťastné a spokojené?
- Jaké mohou být vztahy mezi sourozenci?

- Jaká povolání rodiče vykonávají?
- Jakým domácím pracím se rodiče věnují?
- Proč bychom si v rodině měli pomáhat?
- Co nás mohou rodiče naučit?
- V čem je rodina důležitá?
- Co by v rodině nemělo chybět?

Praktické doporučení:

Po poskládání kartiček budou žáci seznámeni se sedmi různými rodinami. Tříčlenná převážně sportovní rodina, otec s handicapem a těhotnou ženou, starší matka s otcem, matka samoživitelka s jiným náboženským vyznáním, otec na mateřské dovolené, rodina odlišná rasovou příslušností a lesbická rodina s vlastním a adoptovaným dítětem. Jelikož budeme schopni podle obrázku popsat pouze podobnost díky barvě očí, vlasů, pleti, společných zájmů rodičů a jejich dětí a zbytek by se dal stěží odhadovat, je zapotřebí, aby si učitel připravil krátké příběhy o každé rodině, které by vykreslily, jak rodina vznikla a co si právě prožívá.

Místa si vymění

Využití:

Smyslem této pohybové aktivity je zjistit o sobě více věcí z rodinného prostředí, které o sobě nemusí spolužáci znát. Naše rodiny mohou být v mnoha směrech rozdílné, ale zároveň zvládneme nacházet společné znaky.

Cíl: Poznat společné věci z našich rodin

Pomůcky: značky pro stání (papír nebo šátek)

Postup:

1. Žáci se postaví na značky, kterých bude o jednoho méně než celkový počet účastníků hry.
2. Dítě bez značky stojí uprostřed kroužku a vymyslí si větu, která je v jeho případě pravdivá.
3. Věta začíná: „Místo si vymění ti, ...“ a podle sebe ji dopoví.
4. Po jejím vyřčení si prohodí místo všichni, kterých se věta také týká.
5. Žák, který se nestihne včas s někým vyměnit, zůstává uprostřed a vymýšlí další větu.

Otázky k diskusi:

- Jak se vám hra líbila?
- Dozvěděli jste se o svých spolužácích něco nového?
- S kým máte nevíce společného?
- Napadlo vás, že je mezi našimi rodinami tolik rozdílů? Porovnej tu svoji s jiným spolužákem.
- Zaznělo něco zajímavého, o čem byste si chtěli více povídat?
-

Jak se vám tato hra líbila? Dozvěděli jste se něco nového o svých spolužácích? Zaznělo něco, co vás zaujalo a čemu bychom se měli věnovat? Chcete se na něco zeptat?

Praktické doporučení:

K této aktivitě je potřeba zajistit dostatek místa pro společný kruh, aby nedošlo k žádnému úraz. Na začátku bychom měli žákům uvést několik příkladů, jak by měla věta znít. V tu chvíli budou mít všichni svoji značku, načež později jednu odebereme a žáka postavíme doprostřed kruhu. Pokud by se jednalo o mladší děti, které by ještě nebyly schopné vymyslet danou větu, může se zadávání vět chopit pouze učitel. Je důležité poznamenat, že věty se mají týkat sourozenců, prarodičů, jich samotných ve vztahu k rodině, aby měla hra smysl poznání nových věcí. Věty, které by byly vhodné uvést na začátku k pochopení, jak hra funguje a na co se zaměřovat by byly: „Místo si vymění ti, ...

...kteří jsou jedináčci.“

...kteří mají rozvedené rodiče.“

...kteří mají tatínka, který rád vaří v kuchyni.“

...kteří pomáhají svým rodičům na zahradě.“

...kteří tráví rádi čas s prarodiči.“

...kteří jsou nejmladší ze sourozenců.“

...kteří mají těhotnou maminku.“

...kteří neznají jednoho ze svých rodičů.“

Moudrý klobouk

Využití:

Tato aktivita podněcuje žáky k přemýšlení nad tím, co pro ně rodina znamená, jak by měla vypadat dobrá rodina, jací členové jsou pro ně součástí rodiny, co by v ní nemělo chybět, jaké věci jí škodí, jaké vztahy by se v ní měly vyskytovat a mnoho dalších.

Cíl: Zamyšlení se nad významem rodiny

Pomůcky: lístečky papíru, psací potřeby, klobouk

Postup:

1. Každému rozdáme pět lístečků.
2. Žáci si po třídě najdou místo, kde budou mít prostor jen sami pro sebe.
3. Učitel několika otázkami zadá, co by se mělo na lístečky psát.
4. Žákům necháme dostatek času na zamyšlenou i na zapsání.
5. Lístečky mohou do klobouku odevzdávat průběžně nebo všechny na konci.
6. Po ukončení vylosujeme několik lístečků, které si postupně přečteme.
7. Ke každému lístečku si vyslechneme souhlasné nebo nesouhlasné názory ostatních a rozvineme diskusi.

Otázky k diskusi:

- Souhlasíte s tímto názorem a proč?
- Znamená pro někoho rodina něco jiného?
- Jak by se členové rodiny měli chovat, aby v ní vše fungovalo?
- Jak budovat dobré vztahy v rodině?
- Co by vám měli rodiče předat?
- Co je zapotřebí, aby byla rodina spokojená.
- Jak mluvit s rodiči, pokud ti není něco příjemného?
- Je pro vás složité řešit konflikty v rodině?
- Jak může nastat situace, že se rodiče rozvedou?
- Kdy může v rodině chybět nějaký její člen, ale stále se v ní dítě cítí šťastné?
- Víte, na koho se obrátit, pokud něco ve vaší rodině nefunguje?

Praktické doporučení:

Psaní na lístečky by mělo probíhat bez spolupráce mezi spolužáky, aby každý vyjádřil opravdu jenom svůj názor. Nemusí popsat všech pět lístečků, naopak pokud má žák více názorů, poskytneme mu jich více. Lístečky jsou primárně anonymní, dokud se k nim nechce žák sám přihlásit a rozvést svoji myšlenku při diskusi. Otázky kladné učitelem se budou odvíjet od vylosovaných lístečků z klobouku, na které je potřeba reagovat doplňujícími dotazy, které rozvinou debatu a prohloubí zážitek a poznání.

Čtyři rohy

Využití:

Žáci se se podobně jako v této aktivitě budou setkávat s názory, se kterými se budou ztotožňovat nebo jim budou úplně cizí. V dětství i v dospělosti by měli umět zaujmout své stanovisko, které by si měli umět obhájit. Zároveň by měli být otevření názorům ostatních, které dokážou vyslechnout, respektovat je a komunikovat nad nimi. A také přijmout skutečnost, že své názory můžeme změnit.

Cíl: Schopnost zaujmout své stanovisko k názorům a respektovat ostatní

Pomůcky: čtyři čtvrtky rozměru A3, čtyři plácačky

Postup:

1. Čtyři rohy ve třídě označíme čtvrtkami, které na sobě budou mít nadepsané: ANO, SPÍŠE ANO, SPÍŠE NE, NE. V každém rohu bude zároveň připravena jedna plácačka.
2. Žáci budou na začátku uprostřed třídy spolu s učitelem, který jim přečte výrok.
3. Podle názoru na něj se rozejdou do daného rohu, který bude vyjadřovat jejich souhlas nebo nesouhlas.
4. Učitel ze středu třídy komunikuje s jednotlivými skupinami, kteří si obhajují své rozhodnutí. Pokud někdo chce vyjádřit svůj názor nebo reagovat na ostatní ze své nebo jiné skupiny, musí se přihlásit plácačkou, dokud nedostane prostor od učitele.
5. Po ukončení debaty se žáci vrací zpět na střed a vyslechnou si další výrok.
6. Na konci budeme diskutovat nad proběhlou aktivitou.

Výroky a otázky k diskusi:

- Rodinu tvoří matka, otec a děti.
- V rodině je důležitá láska a vzájemná podpora a důvěra.
- Adoptované dítě bude postrádat svoji biologickou matku a otce.
- Manželství znamená, že se dva lidi vezmou a musí mít děti.
- Pokud dítě vyrůstá jen s matkou, bude mu chybět mužský vzor.
- Dítě vychovávané dvěma matkami nebo dvěma otci se má stejně dobře.

- I otec by měl mít možnost jít na mateřskou dovolenou.
- Je divné, když táta raději vaří a uklízí, než aby dělal jiné mužské práce.
- Rozvod rodičů je v pořádku, pokud se hádají.
- Pro dítě je lepší dětský domov, než kdyby mělo dvě mámy nebo dva táty.

- Proč někteří dospělí nechtějí mít děti?
- Co dalšího je na rodině důležité?
- Co si myslíte o adopcích?
- Může si dítě získat mužský nebo ženský vzor od někoho jiného než od rodičů?
- Dělají u vás rodiče výhradně ženské nebo mužské práce?
- Proč je důležitá vzájemná komunikace a strávený čas s rodinou?
- Proč se lidé rozchází/rozvádí?
- Jakým způsobem může mít na dítě vliv, když před ním jeho rodiče kouří a pijí moc alkoholu?

Praktické doporučení:

Tato aktivita s výše uvedenými výroky je vhodná spíše pro starší ročníky prvního stupně, avšak se dá upravit i pro mladší žáky. Otázky budou velkou měrou reagovat na názory a postoje dětí, přičemž s nimi můžeme sdílet i náš pohled na věc. Důležité je, aby se skupiny dokázaly navzájem vyslechnout a adekvátně na sebe reagovat a argumentovat. Pro konstruktivní dialogy je zapotřebí dodržovat pravidlo, že slovo dostane jen ten, který se hlásí s plácačkou.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala homoparentálními rodinami a dětmi vychovávané právě stejnopohlavními páry. Cílem bylo shrnout možné dopady homoparentální výchovy na děti, zahrnuje rodinné prostředí a jeho stabilitu, sociální akceptaci, interakci s vrstevníky a formování identity a sebepojetí dítěte.

V teoretické části jsem se věnovala vzniku homoparentální rodiny, které jsem porovnávala s rodinami, které tvoří heterosexuální pár, načež vyvracím některá stigma, která se pojí s výchovou homosexuálním párem a jeho vlivu na genderový vývoj, sexuální orientaci a sociální identitu dítěte. To vše podkládám ucelenými studiemi ze zahraničí, které se tomuto tématu věnují několik desetiletí oproti tuzemským výzkumům.

Praktická část představuje tři rozhovory. Prvním rozhovorem jsem umožnila hluboký náhled do příběhu dvou lesbických matek, které se rozhodly založit rodinu a nyní vychovávají dvě dcery staršího školního věku. V němž jsem přiblížila osobní zkušenosti s výchovou, přijetím širší rodiny, názory okolí a komunikaci se školou. Druhým rozhovorem jsem vyzpovídala také obě dcery partnerek, které mi vyprávěly, jak vnímají svoji rodinu a vycházejí se svými vrstevníky. Poslední rozhovor jsem vedla s pedagogickou psycholožkou paní docentkou Pavlínou Janošovou, odbornicí na téma homosexuality, problematiky genderu u dětí a dospívajících a školní šikanu.

Hlavní zaměření praktické části bylo na možnosti, jak s žáky na prvním stupni základní školy proniknout do tématu různorodosti rodin, mimo jiné s ohledem na pohlaví rodičů, zastoupení genderových rolí a důležitosti funkčních rodinných vztahů. Ke tomu využívám převážně práci s dětskou literaturou, které přisuzuji významnou roli jako prvku výchovně-vzdělávacího procesu pro rozvinutí povědomí o soužití homoparentálních rodin a stejnopohlavních párů skrze čtení a rozbor děje. Dále jsem zvolila několik námětů praktických aktivit, které jsou cílené na rozvoj spolupráce, respektu a ohleduplnosti k druhým, schopnost projevit svůj názor, diskusi o postoji ostatních, komunikaci o dění v rodinách, poznání různých konstelací rodin.

Při psaní této diplomové práce jsem se snažila zachovat nestranný postoj, abych neubrala na objektivitě celého tohoto tématu. Došla jsem se k závěru, že dítě není nijak nepříznivě ovlivněno výchovou lesbickými matkami nebo gay otci, pokud je vychováváno

ve stabilním a láskyplném prostředí, které dítěti zajišťuje jeho potřeby. Proto lidé, kteří obhajují své heteronormativní názory jako hájení zájmu dítěte, by si měli uvědomit, že homoparentální rodina nemá přímý negativní vliv na dítě, jako předsudky a postoje společnosti, které mohou dítěti ztížit socializaci dítěte, což dokazuje i velké množství studií nebo vlastních zkušeností dětí, které v takovéto rodině vyrůstá nebo vyrůstalo. Avšak základním právem nejen dítěte je nepřipustnost diskriminace, která by neměla být nikým vedena z důvodu sexuální orientace rodičů nebo příslušnosti k homoparentální rodině. Bohužel konzervativní názory způsobené nevědomostí nebo vlastním přesvědčením se společnosti špatně vyvrací. Tomu by však mohla pomoci osvěta zaměřená na povědomí v této oblasti. Řešením by tak mohlo být zavedení tématu do školních osnov, čímž by byla mladá generace vychována k větší otevřenosti, respektu a toleranci a své hodnoty by pak předávali na své potomky.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BOWLBY, John. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

BRZEK, Antonín a PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4.

DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073675059.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9.

ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka*. Přeložil Jiří ŠIMEK. Praha: Portál, c2015. ISBN 978-80-262-0786-3.

FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Ve Věrovanech: Jan Piszkiwicz, 2004. ISBN 8086768-06-6.

GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Most (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-21-0.

HOSÁK, Ladislav; HRDLIČKA, Michal a LIBIGER, Jan. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2998-8.

CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Právo pro každého (Grada). Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0217-7.

CHODOROW, Nancy. *The power of feelings: personal meaning in psychoanalysis, gender, and culture*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 1999. ISBN 0300079591.

JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-x.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskali*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. V Praze: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-954-5.

JELÍNEK, Jan. *Biologie člověka a úvod do obecné genetiky*. 3. dopl. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-061-x.

Johnson, S. M., & O'Connor, E. (2002). *The Gay Baby Boom: The Psychology of Gay Parenthood*. New York University Press, 2002. ISBN 0-8147-4261-0.

KIMPLOVÁ, Tereza; JOCHMANNOVÁ, Leona a SVOBODA, Jan. *Psychologie rodiny*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2023. ISBN 978-80-271-3064-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Psychologická literatura. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

MAŘÍKOVÁ, Hana a ČERMÁKOVÁ, Marie (ed.). *Proměny současné české rodiny: (rodina – gender – stratifikace)*. Studie (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-93-1.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.

OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.

PETRUSEK, Miloslav; MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 8071841641.

POLÁŠKOVÁ, Eva. *Plánovaná lesbická rodina: klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5013-6.

PONĚŠICKÝ, Jan. *Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. 4. vyd. Psychologická setkávání. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-546-6.

PROCHÁZKA, Ivo. *Coming out: průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD, 2002. ISBN 80-238-8850-1.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 8071782491.

SMETÁČKOVÁ, Irena a JARKOVSKÁ, Lucie. *Gender ve škole: příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost, 2006. ISBN 80-903331-.

SMETÁČKOVÁ, Irena a BRAUN, Richard. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách - jak se projevuje a jak se proti ní bránit : doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672508.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-2472-492-8.

ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: CERM, 2003. ISBN 80-7204-264-5.

ZVĚŘINA, Jaroslav a BUDINSKÝ, Václav. *Vše o sexu: sexuologie a sexuální praxe pro každého*. Praha: Ikar, 2004. ISBN 80-249-0460-8.

Internetové zdroje:

APA Praises Supreme Court Decision Affirming Right to Same-Sex Marriage. Online. American Psychological Association. 2015. Dostupné z: <https://www.apa.org/news/press/releases/2015/06/same-sex-marriage>. [cit. 2024-04-16].

BREWAEYS, A.; PONJAERT, E.; HALL, E. V. a GOLOMBOK, S. Donor insemination: child development and family functioning in lesbian mother families. Online. *Human Reproduction*. 1997, roč. 12, Č. 6, s. 1349–1359. Dostupné z: <https://academic.oup.com/humrep/article/12/6/1349/573398>. [cit. 2024-04-17].

BURYÁNEK, Jan a VANĚČKOVÁ, Martina. *Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Online. In: *Člověk v tísní*. 2002. Dostupné z: <https://old.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/>. [cit. 2024-04-17].

Důvody, proč je manželství pro všechny správné a důležité. Online. In: *Jsme fér*. Nedatováno. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/duvody_a_odpovedi. [cit. 2024-04-17].

Endokrinologie. Online. Code004. 2023. Dostupné z: <http://www.004.cz/endokrinologie>. [cit. 2024-04-16].

FOŘT, Jakub a KAŇKOVÁ, Šárka. Etiologie a evoluční teorie mužské homosexuality. Online. *Československá psychologie*. 2021, roč. LXV, č. 6, s. 537-557. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:cea8ced2-f9f7-4817-b3fc-7b1041568711?article=uuid:a79bc5e1-5f41-4740-a78a-35a20b636a34>. [cit. 2024-04-17].

Fyziologie a morfologie. Online. Code004. 2023. Dostupné z: <http://www.004.cz/fyziologie-a-morfologie>. [cit. 2024-04-16].

GARTRELL, Nanette; RODAS, Carla; DECK, Amalia; PEYSER, Heidi a BANKS, Amy. *The USA National Lesbian Family Study: Interviews with Mothers of 10-Year-Olds*.

Online. *Feminism & Psychology*. 2006, roč. 16, č. 2, s. 175-192. Dostupné z: <https://studysites.sagepub.com/cac6study/articles/Gartrell.pdf>. [cit. 2024-04-17].

Gay And Lesbian Parenting. Pdf. American Psychological Association. 2005. Dostupné z: <https://www.apa.org/pi/lgbt/resources/parenting-full.pdf>. [cit. 2024-04-16].

GOLOMBOK, Susan, TASKER, Fiona. *Children in Lesbian and Gay Families: Theories and Evidence*. PDF. Taylor & Francis Online. 1994. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/10532528.1994.10559893?needAccess=true>. [cit. 2024-04-16].

GREEN, Richard. *Sexual Identity of 37 Children Raised by Homosexual or Transsexual Parents*. *The American Journal of Psychiatry*. PDF. Am J Psychiatry. 1978. Dostupné z: <https://www.acthe.fr/upload/1445876204-sexual-identity-of-37-children-raised-by-homosexual-or-transsexual-parents.pdf>. [cit. 2024-04-16].

GREEN, R.; MANDEL, J. B.; HOTVEDT, M. E.; GRAY, J. a SMITH, L. *Lesbian mothers and their children: a comparison with solo parent heterosexual mothers and their children*. Online. *Archives of Sexual Behavior*. 1986, roč. 15, s. 167–184. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/BF01542224>. [cit. 2024-04-17].

HAJDU, Dominika; KAZAZ, Jana; KLINGOVÁ, Katarína a SZICHERLE, Patrik. *GLOBSEC Trends 2023: United we (still) stand*. Online. In: GLOBSEC. 2023. Dostupné z: <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/globsec-trends-2023-united-we-still-stand?fbclid=IwAR2j3a7zQOkAdyTxM-9tvj5wN6kbd4b60i5bwZNUWCNFmexmCSVSTw22hDA>. [cit. 2024-04-17].

CHENG, Simon a POWELL, Brian. *Measurement, methods, and divergent patterns: Reassessing the effects of same-sex parents*. Online. In: ScienceDirect. 2015. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0049089X1500085X>. [cit. 2024-04-17].

JADRNÁ, Anna. *„Hovězí je hovězí.“ Výroky politiků ve Sněmovně mohou vést k útokům z nenávisťi, míní zmocněnkyně*. Online. In: IROZHLAS. 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/manzelstvi-pro-vsechny-vyroky-hlasovani-2023-projednavani-poslanci-snemovna_2306301831_ako. [cit. 2024-04-17].

KIRKPATRICK, Martha; SMITH, Catherine a ROY, Ron. Lesbian mothers and their children: a comparative survey. Online. *Am J Orthopsychiatry*. 1981, roč. 51, č. 3, s. 545-551. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/7258320/>. [cit. 2024-04-17].

Manželství pro všechny. PDF. In: Jsme fér. 2023. Dostupné z: <https://assets.nationbuilder.com/zamanzelstvi/pages/2678/attachments/original/1707148150/manzelstvi-pro-vsechny-vyzkum.pdf?1707148150>. [cit. 2024-04-17].

Marriage of Same-Sex Couples. PDF. Internet Archive. 2006. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20090419195945/http://www.cpa.ca/cpaside/userfiles/Documents/Marriage%20of%20Same-Sex%20Couples%20Position%20Statement%20-%20October%202006%20%281%29.pdf>. [cit. 2024-04-16].

Média a sexuální menšiny. Online. In: Vláda České republiky. 2011. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rlp/vybory/proti-diskriminaci/media-a-sexualni-mensiny-86512/>. [cit. 2024-04-17].

Mediální reprezentace neheterosexuálních lidí. Online. In: Queer Geography. 2011. Dostupné z: <https://queergeography.cz/home-2020/medialni-reprezentace-neheterosexualnich-lidi/>. [cit. 2024-04-17].

Otázky a odpovědi k novele o partnerství. Online. Jsme fér. 2024. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/otazky_odpovedi_novela_partnerstvi. [cit. 2024-04-16].

PÁLOVÁ, Anna. *Kroužkujte a volte srdcem*. Online. In: Jsme fér. 2021. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/krouzkujte_srdcem_alex_jana. [cit. 2024-04-17].

PATTERSON, Charlotte J. Family Relationships of Lesbians and Gay Men. Online. *Journal of Marriage and Family*. 2000, roč. 62, č. 4, s. 1052-1069. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/BF01542224>. [cit. 2024-04-17].

PATTERSON, Charlotte J. Children of Lesbian and Gay Parents. Online. *Child Development*. 1992, roč. 63, č. 5, s. 1025-1042. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1131517>. [cit. 2024-04-17].

Podpora manželství pro všechny roste. Online. In: Jsme fér. 2020. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent. [cit. 2024-04-17].

Promoting the Well-Being of Children Whose Parents Are Gay or Lesbian. PDF. American Psychological Association. 2013. Dostupné z: <http://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/early/2013/03/18/peds.2013-0376.full.pdf>. [cit. 2024-04-16].

Queer výchova na českých školách. Online. In: Mezipatra. Nedatováno. Dostupné z: <https://www.mezipatra.cz/festival/novinky/1443-polovina-dospivajicich-nikdy-ve-skole-neresila-tema-sexualni-orientace-a-genderove-identity-inkluzivni-prostredi-pro-queer-jedince-chce-vytvorit-projekt-mezipatra-na-skolach.html>. [cit. 2024-04-17].

RAMBOUSKOVÁ, Bohdana. *Manželství pro gay a lesbické páry dlouhodobě podporuje kolem 65 % lidí v Česku*. Online. In: Jsme fér. 2023. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_pro_vsechny_pary_2023. [cit. 2024-04-17].

Rozdíl mezi manželstvím a registrací. Online. In: Jsme fér. Nedatováno. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/rozdily>. [cit. 2024-04-17].

Same-Sex and Different-Sex Parent Households and Child Health Outcomes. Online. Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics. 2016. Dostupné z: https://journals.lww.com/jrnldb/Abstract/2016/04000/Same_Sex_and_Different_Sex_Parent_Households_and.1.aspx. [cit. 2024-04-16].

SOKOLOVÁ, Věra. *Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství*. PDF. In: Sociologický časopis. 2009. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2009/01/06.pdf>. [cit. 2024-04-17].

SHORT, Elizabeth; RIGGS, Damien W.; PERLESZ, Amaryll; BROWN, Rhonda a KANE, Graeme. *Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) Parented Families*. PDF. 2007. Dostupné z: <https://psychology.org.au/getmedia/47196902-158d-4cbb-86e6-2f3f1c71ffd1/lgbt-families-literature-review.pdf>. [cit. 2024-04-17].

SMETÁČKOVÁ, Irena a BRAUN, Richard. *Homofobie v žákovských kolektivech*. Online. 2009. Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/dokumenty/homofob_web_NEW.pdf. [cit. 2024-04-17].

Stanovisko českých odborníků. Online. Jsme fér. Nedatováno. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/stanovisko_ceskych_odborniku. [cit. 2024-04-16].

ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku.* PDF. In: Ombudsman veřejný ochránce práv. 2019. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>. [cit. 2024-04-17].

TASKER, Fiona, GOLOMBOK, Susan. *Adults raised as children in lesbian families.* PDF. PubMed. 1995. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/7611338/>. [cit. 2024-04-16].

TASKER, Fiona a GOLOMBOK, Susan. *Do Parents Influence the Sexual Orientation of Their Children? Findings from a Longitudinal Study of Lesbian Families.* PDF. Semantic Scholar. 1996. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Do-Parents-Influence-the-Sexual-Orientation-of-from-Golombok-Tasker/66b2cafa951f5c2068b581378b2f5146fcb030d?p2df>. [cit. 2024-04-16].

TASKER, Fiona, GOLOMBOK, Susan. *Young People's Attitudes Toward Living in a Lesbian Family.* Online. Taylor & Francis Online. 1998. Dostupné z: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J087v28n01_13. [cit. 2024-04-17].

STACEY, Judith a BIBLARZ, Timothy J. (How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter? Online. *American Sociological Review.* 2001, roč. 66, č. 2, s. 159-183. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/BF01542224>. [cit. 2024-04-17].

Uzavření registrovaného partnerství. Online. Zákony pro lidi. 2006. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>. [cit. 2024-04-16].

What does the scholarly research say about the well-being of children with gay or lesbian parents? Online. Cornell University. 2017. Dostupné z: <https://whatwewknow.inequality.cornell.edu/wp-content/uploads/2018/04/PDF-Parenting-wellbeing-1.pdf>. [cit. 2024-04-16].

Zákon č. 115/2006 Sb. Online. Zákony pro lidi. 2006. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115#cast1>. [cit. 2024-04-16].

Seznam použitých obrázků

Obrázek č. 1: Scan z knihy Brzo ráno

Obrázek č. 2: Scan z knihy Teď není čas na hraní

Obrázek č. 3: Scan z knihy Jonáš má dvě maminky

Obrázek č. 4: Scan z knihy Tango: Skutečný příběh jedné tučnáci rodiny

Obrázek č. 5: Scan z knihy Dva tátové a zvědavá holka

Obrázek č. 6: Scan z knihy Zebra pod postelí

Obrázek č. 7: Scan z knihy Jura a lama

Obrázek č. 8: Scan z knihy Jedno morče a dvě mámy

Obrázek č. 9: Scan z knihy Stella Brings the Family

Obrázek č. 10: Scan z knihy: Heather Has Two Mommies

Obrázek č. 11: Scan z knihy Donovan's Big Day

Obrázek č. 12: Peppa Pig: Families

Obrázek č. 13: Myší rodina

Obrázek č. 14: Rodina 1

Obrázek č. 15: Rodina 2

Obrázek č. 16: Rodina 3

Obrázek č. 17: Rodina 4

Obrázek č. 18: Rodina 5

Obrázek č. 19: Rodina 6

Obrázek č. 20: Rodina 7

Seznam příloh

Příloha č. 1: Základní pojmy

Příloha č. 2: Brzo ráno

Příloha č. 3: Teď není čas na hraní

Příloha č. 4: Jonáš má dvě maminky

Příloha č. 5: Tango: Skutečný příběh jedné tučňáčí rodiny

Příloha č. 6: Dva tátové a zvědavá holky

Příloha č. 7: Zebra pod postelí

Příloha č. 8: Jura a lama

Příloha č. 9: Jedno morče a dvě mámy

Příloha č. 10: Storytelling

Příloha č. 11: Kartičky myší rodina

Příloha č. 12: Poskládejme rodiny

Příloha č. 1: Základní pojmy

Sexuální orientace a homosexualita

Sexuální orientace: Je permanentním a neměnným rysem osobnosti člověka. Každý jedinec určuje, zda v rovině citové (romantické) i erotické (sexuální) preferuje za partnera muže, ženu či obě pohlaví. Tato preference není jednoznačně měřitelná. Člověk takto usuzuje podle vlastního sebepoznání, a to podle své citové náklonnosti, obsahu svých erotických fantazií, snů, představ o budoucím životě a dalších oblastech lidského prožívání. Orientace heterosexuální, definována přitažlivostí k opačnému pohlaví, ve společnosti většinově převažuje. Je tedy dominující. Naopak minoritní skupina s homosexuální orientací čili náklonností k stejnému pohlaví je zastoupena mnohem méně. Avšak procento tohoto zastoupení se v posledních letech zvyšuje. V minulosti šlo o velice tabuizované téma, ke kterému je dnešní společnost otevřenější a jedince s takovouto orientací daleko více toleruje a respektuje. Reálné zastoupení je pravděpodobně téměř stejné. Jedinci, které přitahují jak ženy, tak muži, jsou bisexuálně orientováni a jejich zastoupení je z těchto tří skupin nejmenší. Polemizuje se, zda tento typ orientace opravdu existuje a nejedná se pouze o občasné experimentování, případně o přechodovou fázi mezi heterosexuální a homosexualitou. Podle studií se bisexualita vyskytuje častěji u žen než u mužů. Pravděpodobně méně otevřenějším vnímáním soužití dvou mužů než dvou žen. (Johnson, 2002)

- **Homosexualita** označení pro přitahování muže nebo ženy k osobě stejného pohlaví. Nejde pouze o sexuální přitažlivost; u mužů vzniká citový vztah k jinému muži, u žen k jiné ženě. Podle Brzka (1992) homosexualitou rozumíme sexuální orientaci, kdy osoba projevuje přitažlivost k jedincům stejného pohlaví. Tento stav je celoživotní, neměnný, nezávislý a nezvolený, což znamená, že jedinec není zodpovědný za svou orientaci, a je charakterizován tím, že se pohlavně přitahuje a cítí sexuální vzrušení k osobám stejného pohlaví.
- **LGBTQ:** Je zkratka pro lesbické, gay, bisexuální, transsexuální a queer osoby (často používaný výraz pro genderové a sexuální menšiny) a odkazuje na jednotlivce nebo komunitu, která se identifikuje jako jedna z těchto kategorií. Tento termín zahrnuje

různé sexuální orientace a genderové identity, které se odlišují od tradičního heterosexuálního a cisgenderového modelu. (Zvěřina & Budinský, 2004)

- **Lesba:** Žena, která má romantickou nebo a sexuální přitažlivost k jiným ženám.
- **Gay:** Muž, kterého romanticky a sexuálně přitahují jiní muži.
- **Bisexuál:** Osoba, která je romanticky a sexuálně přitažlivá k lidem jak stejného, tak opačného pohlaví. Jejich přitažlivost může být rovnoměrně rozložena mezi obě pohlaví, nebo se může v průběhu času měnit. Je důležité respektovat a uznávat bisexualitu jako platnou sexuální orientaci a brát v úvahu individuální prožitky a identifikace každého jedince.
- **Transgender:** Tato osoba je jedinec, který se cítí nepříjemně nebo nesouhlasí se svým přiřazeným pohlavím při narození. To znamená, že jejich pohlavní identita neodpovídá jejich přiřazenému biologickému pohlaví. Transgender lidé mohou prožívat pocit, že jsou ve špatném těle, se kterým se neidentifikují.
Transgender lidé mohou projevovat svou identitu různými způsoby. Někteří se mohou rozhodnout procházet procesem přechodu, který může zahrnovat hormonální terapii, chirurgické zákroky a změny ve vnějším vzhledu, aby se více přiblížili svému vnitřnímu pocitu pohlaví. Jiní mohou preferovat žít v souladu se svou genderovou identitou bez chirurgických zákroků, zahrnující jimi zvolené správné oslovení a zájmen. (Hosák et al., 2015)
- **Queer:** Osoba, která se neidentifikuje jako heterosexuální nebo cisgenderová (jedince, který se cítí v souladu s přiřazeným pohlavím při narození) a může se považovat za součást širšího spektra sexuálních a genderových identit.
- **Coming out:** Coming out (angl. come out = vyjít najevo) představuje proces, během něhož si jedinec uvědomuje sám sebe jinak orientováno než heterosexuálně. (Brzek, 1992) Jde nejen o vlastní sebepojetí, ale i o odhalení své skutečné sexuální identity svému okolí. Rozumí se tím ukončení skrývání své sexuální orientace, ukončení vytváření falešného obrazu o sobě a oznámení své pravé sexuální identity rodičům,

přátelům, kolegům atd. Je doprovázen často neopodstatněným strachem z reakce a přijetí svých blízkých. Jsou i případy, kdy je jedinec opravdu odmítnut a zavržen. Menší pochopení má většinou starší generace a bližší příbuzní, než kamarádi a širší okolí. Také se hůře nahlíží na gaye než na lesby. (Brzek & Pondělníčková-Mašalová, 1992)

Tento nelehký proces může trvat různě dlouho a může být spojen s různými konflikty. Klíčovými faktory, které zde hrají roli, nejsou pouze psychická stabilita a úroveň vzdělání jedince, ale také postoje jeho nejbližšího okolí a celé společnosti. (Hosák et al., 2015)

Proces coming outu lze rozdělit do několika fází, které se mohou prolínat. První raná fáze, kterou lze také označit jako "precoming out", se projevuje již v dětství, kdy jedinec pocítuje zmatení ohledně své odlišnosti, i když si zatím nemusí být vědom svou sexuální orientací. Druhou fází je samotný coming out, kdy jedinec si uvědomí svoji sexuální orientací. Na začátku této fáze může jedinec tuto skutečnost popírat, bránit se jí a odmítat ji, ale později najde cestu k akceptaci své identity.

Většina takovýchto osob prožívá toto stádium v období puberty, která obvykle nastává mezi 12. a 18. rokem života. (Janošová, 2000) Po samotném coming outu následuje fáze, kdy jedinec začíná navazovat své první erotické vztahy a postupně se začleňuje do lesbické komunity (v případě žen) nebo gay komunity (v případě mužů). Čtvrtou fází coming outu je fáze partnerství, kdy jedinec navazuje své první vztahy a plně se smiřuje se svojí sexuální orientací. (Procházka, 2002)

Pohlaví, genderová identita a genderová role

- **Pohlaví:** Biologicky a sociálně definovaný soubor charakteristik, které se tradičně používají k rozlišení mezi muži a ženami. Biologicky se pohlaví zakládá na fyziologických rysů, jako jsou chromozomy, genitálie, hormonální hladiny a další anatomické a reprodukční prvky. Tato biologická definice obvykle rozděluje lidi do dvou kategorií: mužského pohlaví (založeného na přítomnosti XY chromozomů a typicky mužských genitálií) a ženského pohlaví (založeného na přítomnosti XX chromozomů a typicky ženských genitálií).

Nicméně, pohlaví je také sociálním konceptem, který je formován společností a kulturou. Termín sociální pohlaví se týká rolí, očekávání a identit, které jsou přiřazeny jedincům na základě jejich biologického pohlaví. Společnost stanovuje normy a očekávání týkající se chování, vzhledu, rolí a zodpovědností pro muže a ženy.

Je důležité si uvědomit, že pohlaví je složitý a mnohostranný koncept, který se liší v různých kulturách a společnostech. V moderním pojetí se stále více uznává, že pohlaví je spektrum s různými identitami a projevy. To zahrnuje transgender, non-binární a další genderové identity, které nezapadají do tradičního binárního modelu mužského a ženského pohlaví.

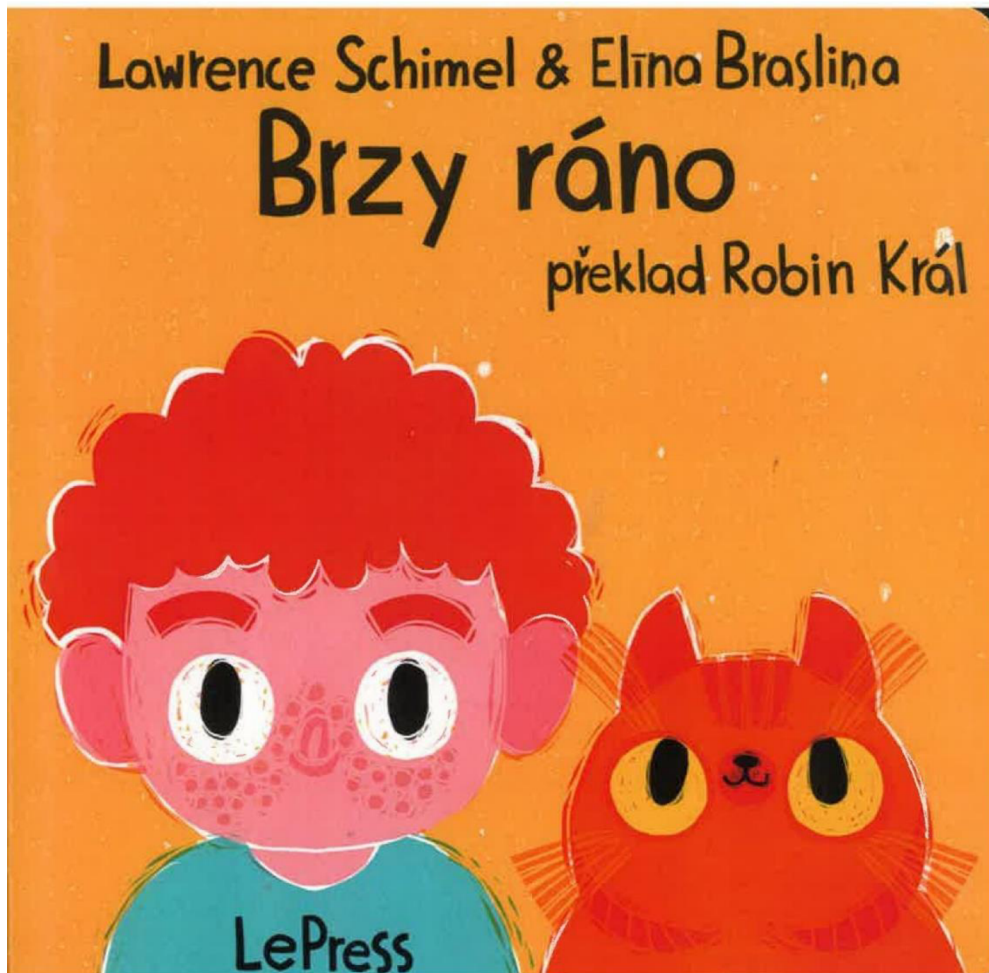
- **Genderová identita:** To, jakým způsobem jedinec vnímá a prožívá své pohlaví, nezávisle na biologických aspektech. Genderová identita je subjektivní vnitřní pocit, který jedinec má o svém vlastním pohlaví, zda se cítí být mužem, ženou nebo někde mezi tím. Tato identita nemusí odpovídat biologickému pohlaví a může se lišit od tradičních binárních kategorií mužského a ženského pohlaví.
- **Genderová expresivita:** Týká se způsobu, jakým jedinec vyjadřuje svou genderovou identitu a prezentuje se ve společnosti. Jedná se o projevování vnějších znaků a výrazů, které mohou být spojovány s tradičními mužskými nebo ženskými normami a očekáváními. Genderová expresivita zahrnuje různé aspekty, jako je styl oblékání, účes, make-up, způsob chování, gesta a hlasová komunikace. Je jedním z mnoha aspektů genderové rozmanitosti a přispívá k bohatosti a různorodosti lidského projevu. Každý jedinec má svou vlastní jedinečnou genderovou expresivitu, která může odpovídat nebo se lišit od tradičních pohlavních rolí a očekávání. Například někdo se může identifikovat jako žena a vyjadřovat svou genderovou expresivitu v souladu s tradičními normami ženskosti, zatímco jiná osoba se může identifikovat jako žena, ale vyjadřovat svou genderovou expresivitu prostřednictvím kombinace tradičních mužských i ženských prvků. Genderová expresivita je velmi individuální a může se vyvíjet v průběhu času. Je důležité si uvědomit, že genderová expresivita není totožná s genderovou identitou. Genderová identita se týká vnitřního pocitu o svém pohlaví, zatímco genderová expresivita se týká vnějšího projevu tohoto pocitu. (Janošová, 2000)

Genderová role: Genderová role se odkazuje na soubor sociálních a kulturních očekávání, rolí a normativních vzorů chování, které společnost přiřazuje jedincům na základě jejich pohlaví. Tyto role určují, jakým způsobem by se osoby měly chovat, jaké činnosti by měly vykonávat, jak by měly vypadat a jaké postoje by měly zastávat na základě toho, zda jsou vnímány jako muži nebo ženy. Genderové role se mohou lišit v různých kulturách a společnostech a mohou se měnit v průběhu času. Důležité je, že genderové role jsou sociálně konstruované a nemusí nutně odrážet biologický pohlaví jedince. Toto rozlišení mezi biologickým pohlavím a genderovou rolí je klíčovým pojmem v diskusích o genderové identitě a rovnoprávnosti pohlaví. (Jandourek, 2012)

Příloha č. 2: Brzo ráno

Brzo ráno (Lawrence Shimel, ilustrace Elina Breslina)

Příběh sleduje malého chlapce, který se se svým kocourem probudil dřív než jeho maminky a sestřička. Autorka i ilustrátorka zvýrazňují krásu a klidné momenty časného rána prostřednictvím jednoduchých, emotivních rýmovaných textů původně ve španělštině, které jsou doprovázeny kouzelnými barevnými obrázky. Knížka přináší poselství o radosti a kráse v běžných každodenních okamžicích.

Obrázek č. 1: Scan z knihy Brzo ráno

Příloha č. 3: Ted' není čas na hraní

Ted' není čas na hraní (Lawrence Shimel, ilustrace Elina Breslina)

Druhá rýmovaná kniha pro malé děti vypráví o malé holčičce, která by chtěla od svých tatínek přečíst knížku na dobrou noc. Jejich pes Rex se ale rozhodl rodinku trochu pozlobit, a tak ho všichni honí, dokud ho nechytí. Obě tyto knížky jsou určené pro nejmenší čtenáře, mají tvrdé lepené stránky a k jejich přečtení stačí jen krátká chvíle.

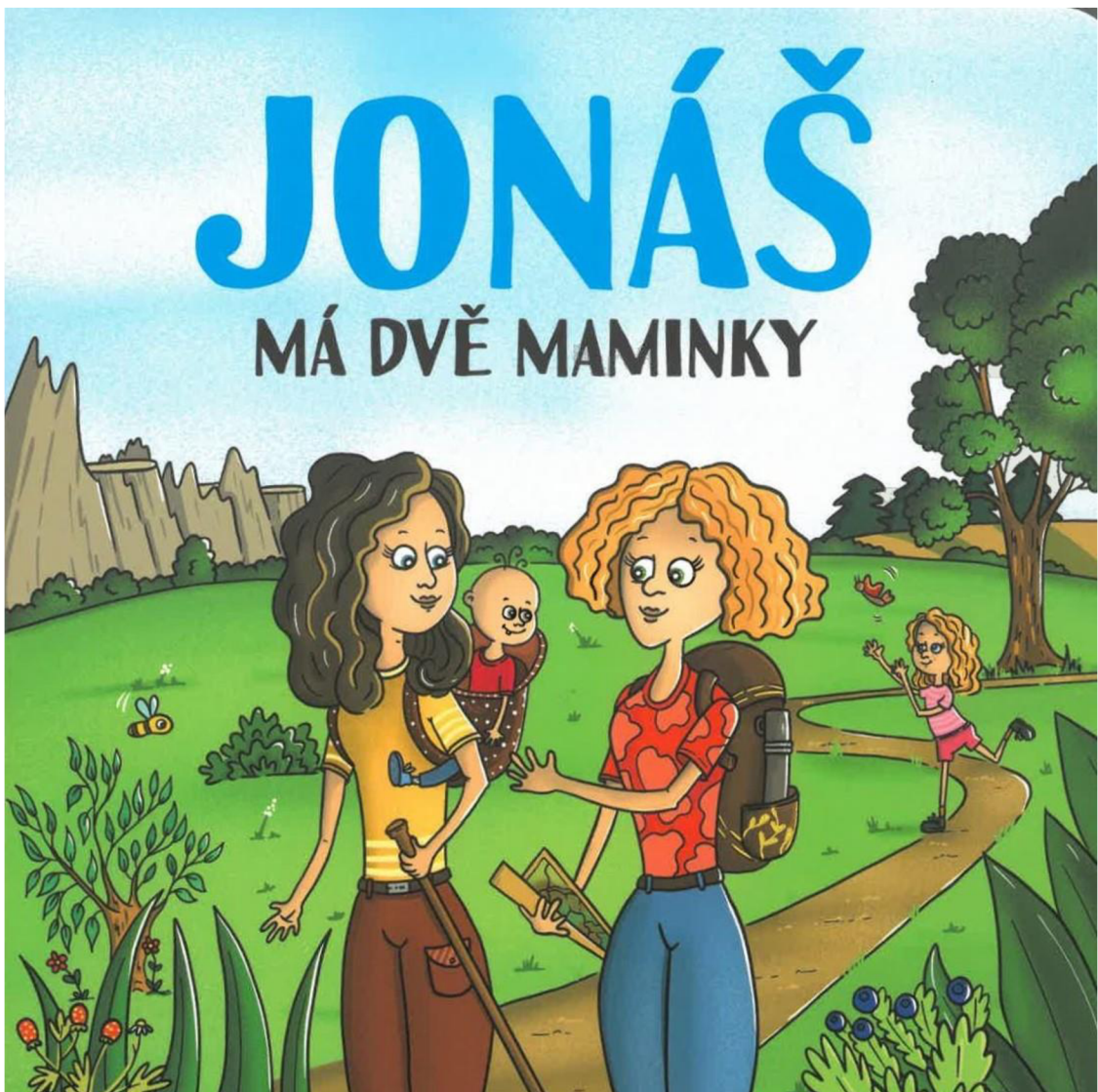

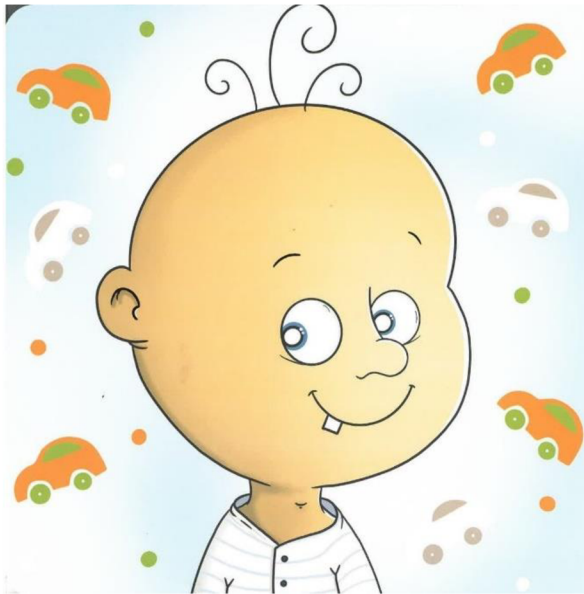
Obrázek č. 2: Scan z knihy Ted' není čas na hraní

Příloha č. 4: Jonáš má dvě maminky

Jonáš má dvě maminky (Pavlína a Kristina Rochovy, ilustrace Zuzana Slánská)

Tato knížka je od české autorky, která si vybrala jednoduchý příběh Jonáše a jeho starší sestřičky. Malý klouček popisuje, jak se jeho maminky měly rády, a tak se rozhodly založit spolu rodinu. Přesto že se jeho rodinka na první pohled může zdát trochu nestandardní, čtenář zjistí, že je vlastně úplně normální. Prožívají spolu veškeré radosti i strasti, jako kterákoli jiná rodina. Kniha má tvrdou vazbu a je určena pro nejmenší čtenáře. Na každé stránce je jedna až dvě krátké věty doprovázené krásnými ilustracemi. Knižka je ale vhodná i pro děti, které ještě neumí číst. S rodiči si knihou mohou listovat, vnímat obrázky a povídat si o každodenních situacích, se kterými se v rodině běžně setkáváme.

**JMENUJI SE JONÁŠ
A MÁM DVĚ MAMINKY.**

**MOJE MAMINKY SE MAJÍ MOC
RÁDY, A PROTO SE ROZHODLY,
ŽE SPOLU ZALOŽÍ RODINU.**

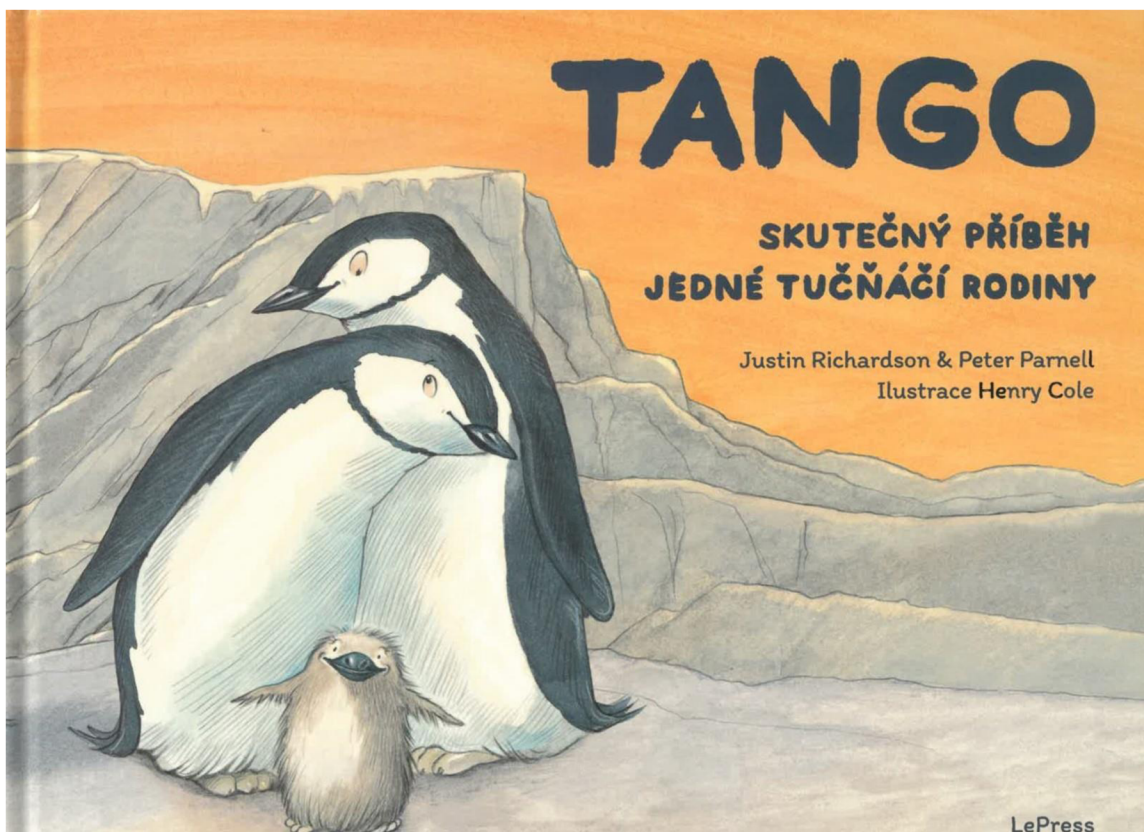
**MOJE RODINA
JE ŠTASTNÁ,
PROTOŽE
SE MÁME RÁDI.**

Obrázek č. 3: Scan z knihy Jonáš má dvě maminky

Příloha č. 5: Tango: Skutečný příběh jedné tučňáčí rodiny

Tango: Skutečný příběh jedné tučňáčí rodiny (Peter Parnell & Justin Richardson, ilustrace Henry Cole)

V této knížce se dozvíme o skutečném příběhu jedné tučňáčí rodiny z newyorské Zoo v Central Parku, ve které se nachází mnoho párů různých zvířat. Jinak tomu není ani ve výběhu tučňáků uzdičkových. V roce 1998 se ale stalo něco neobvyklého. Narazili tam na sebe dva samečci Roy a Silo, kteří spolu začali tvořit pár. Trávili jeden s druhým čas a dělali stejné rituály jako ostatní páry. Jediné, co nemohli, bylo snést vajíčko, ze kterého by se vyklubal malý tučňáček. Po dvou letech si ošetřovatel Rob Gramzay všiml, že se společně střídají v sezení na kamínku, a tak se rozhodl jim dát jedno ze dvou vajíček, které snesl tučňáčí pár Betty a Porkey, protože tučňáci se dokážou starat pouze o jedno, druhé by bylo předurčeno k záhubě. Oba samečci se ho ujali, zahřívali ho a po nějaké době se jim z něj vylíhla tučňáčí holčička. Z anglického překladu knížky „And Tango Makes Three“ je patrné, že právě Tango vytvořila tříčlennou rodinku – ona a její dva tatínkové. A proč se rozhodl pan Gramzay právě pro jméno Tango? „Jak se říká, na tango jsou potřeba dva.“ A tím právě Roy a Silo byli, první sameččí tatínci, kteří měli v téhle zoo své mládě.

Roy a Silo žádné vajíčko neměli, neměli na čem sedět a co zahřívat. Neměli miminko, které by krmili a milovali. Jejich hnízdo bylo moc pěkné, ale prázdné.

Roy a Silo Tango naučili, jak je má zpěvem zavolat, když dostane hlad. Krmili ji potravou ze svých zobáčků. A v noci se k ní tiskli v hnízdě.

Tango bylo první tučňáče v téhle zoo, které mělo dva tatínky.

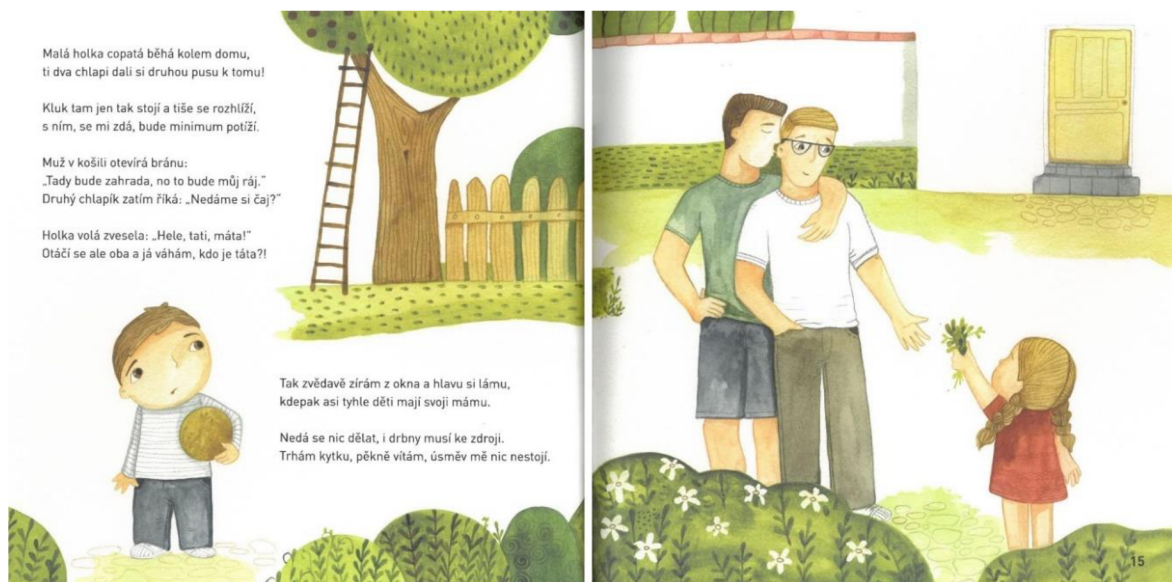
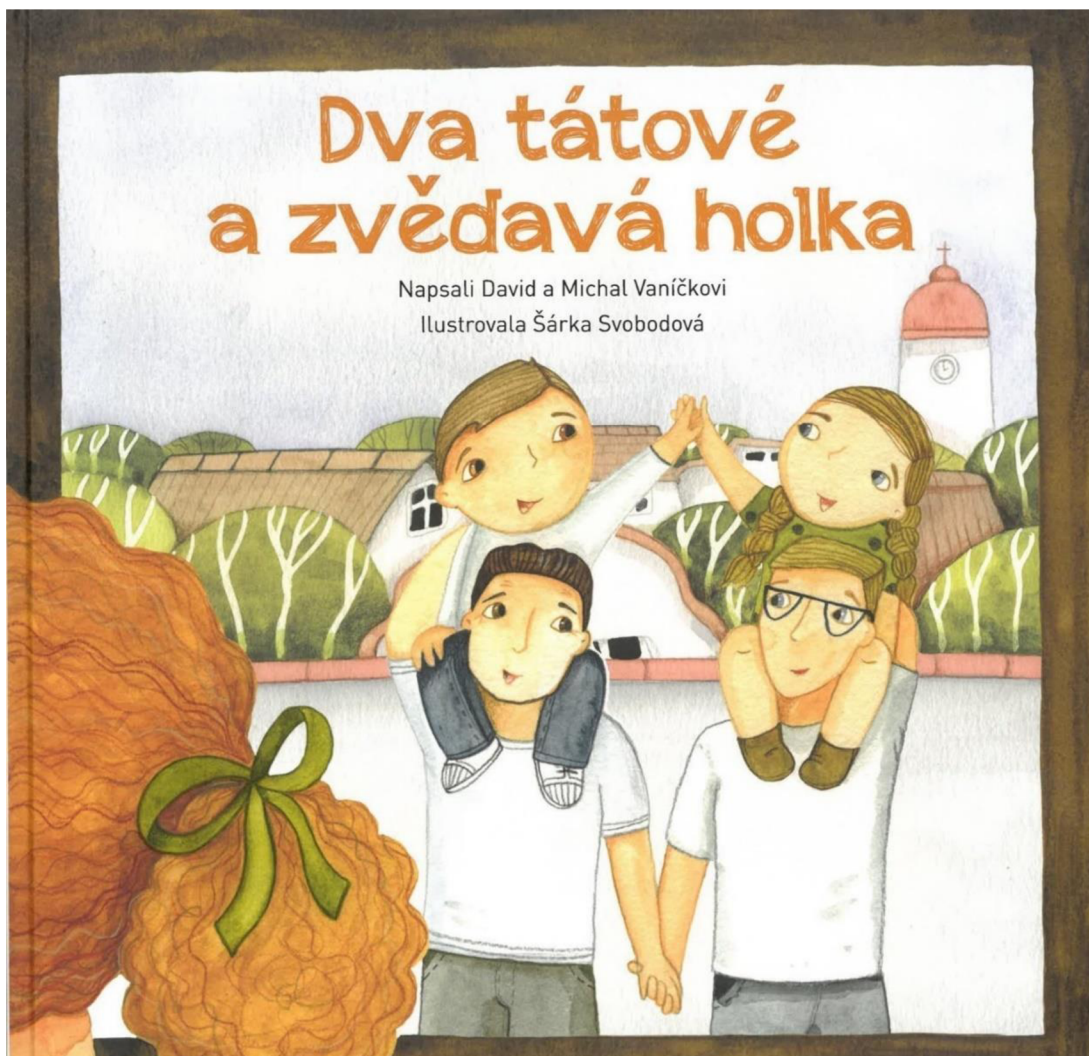
Obrázek č. 4: Scan z knihy Tango: Skutečný příběh jedné tučňáčí rodiny

Příloha č. 6: Dva tátové a zvědavá holka

Dva tátové a zvědavá holka (Michal a David Vaníčkovi, ilustrace Šárka Svobodová)

Jedná se o krásně ilustrovanou velkoformátovou knížku s rýmovaným textem, kterou napsali čeští autoři David a Michal Vaníčkovi. Dva tátové, kteří společně pod jednou střechou vychovávají dvě dcery Marušku a Adélku. Jsou si vědomi toho, že se to někdy těžce vysvětluje, ani ne tak dětem samotným jako spíš jejich dospělým rodičům, a proto se rozhodli tuto knížku napsat. Nepopisují však svojí vlastní rodinu, nýbrž situaci z pohledu jedné zvědavé holky bydlící na vesnici. Jednou se vedle nich nastěhují sousedé, trochu netradiční rodina, protože děti v ní nemají maminku a tatínka jako ona, ale dva tatínky. Postupně je začíná poznávat a zjišťuje, že se kromě tohoto detailu jejich rodina neliší od těch ostatních. Bojí se však reakce svého tatínka, který zrovna není příznivcem gayů. Naštěstí vše dobře dopadne, rodiny se spřátelí a tatínek zjistí, že i dítě, které má dva táty, může být šťastné, protože láska v životě rozdíl nedělá.

Zároveň tátové David a Michal dávají možnost nahlédnout do života duhovách rodin nejen formou této knížky, ale i jejich působením na sociálních sítích instagramu, řadou videí na youtube kanále s názvem Dva tátové, kde popisují jak se poznali, jak přišli k jejich dcerkám díky náhradní matce z Ameriky, jak holky vychovávají a sdílí s širokou veřejností jejich všedního života, který se nijak neliší od toho v našich rodinách a těch, které běžně ze svého okolí známe. Všichni řešíme stejné otázky, radosti i smutky. Avšak nezáleží na pohlaví rodičů pohlaví rodičů, ale na funkčnosti rodiny a lásce v ní.

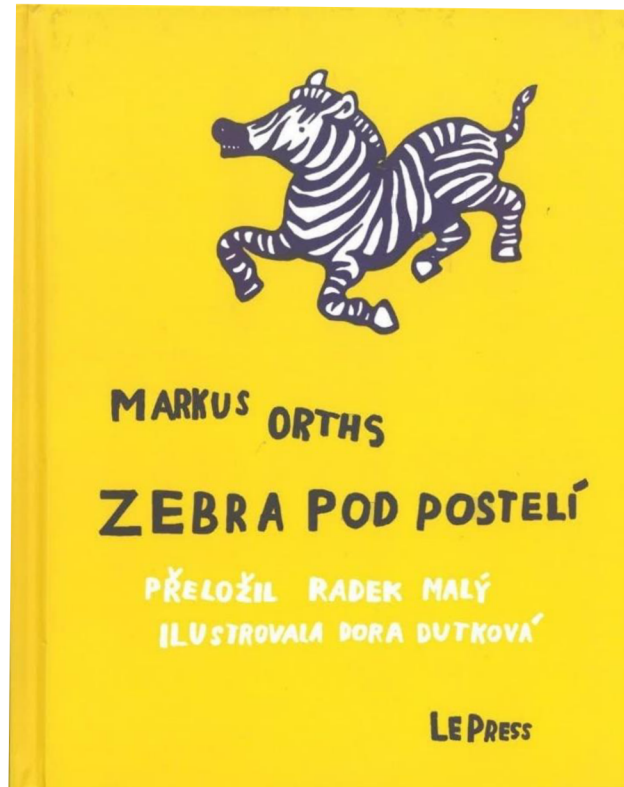
Obrázek č. 5: Scan z knihy Dva tátové a zvědavá holka

Příloha č. 7: Zebra pod postelí

Zebra pod postelí (Markus Orths, ilustrace Dora Dutková)

Původně německá knížka určená pro mladší školáky je o příběhu Johanky, která se jednoho dne probudí a pod postelí objeví docela malou zebra jménem Milerová. Nedávno se svojí rodinou přestěhovala do nového města a přesto, že je ve své nové škole spokojená, přijde jí, že někteří spolužáci si myslí, že je divné mít dva tatínky. Pro ni je však důležité, že má dva rodiče, kteří ji mají rádi. Rozhodne se zebra vzít na jeden den do školy. Milerová se chová slušně, v lavici ani nedutá zapojuje se během vyučování a třída s paní učitelkou zjišťuje, že na vysoké úrovni ovládá čtení, matematiku i jiné předměty. Setká se ale s nepochopením od pana ředitele, který nechá zebra odvést pracovníky z místní zoo. Děti plánují, jak Milerovou osvobodí, protože s ní zažili hromadu radosti a nepříjde jim rozhodnutí dospělých férové. K tajnému plánu se ale nedostanou, protože Milerová dokáže šplhat a ze zoo prchne sama. S Johankou se další den ráno rozloučí, protože má v plánu najít další děti, které ještě nejsou tak odvážné. Zebra za tu dobu narostla do jiné velikosti, podobně jako Johančino odhodlání a sebevědomí. Při odchodu se opět zmenšuje, aby byla schopná proklouznout oknem do pokoje nějakého jiného dítěte. To ráno Johanka slušně odmítne doprovod svých tatínků a vypravuje se do školy společně se svým spolužákem a kamarádem Filipem.

Příběh krásně poukazuje na toleranci, jinakost a na zažité společenské zvyklosti. Klade taky důraz na odvalu a možnost vzpírat se věcem, které se nám nelíbí. Přesto, že byla knížka čtivá a plná fantazie, musím podotknout, že se našly věci, které se mi na ní nelíbily, jako je třeba komolení slov spojených s tématem rodiny a dvou tatínků. Například Johanka popisuje vztah dvou mužů nebo žen jako „homosenzuální“. Když vypráví o svých biologických rodičích, které nikdy nepoznala, nazývá je jako „biografické“ a říká také, že byla „adaptovaná“ tatínky Pavlem a Konrádem. Přestože to autor pravděpodobně zamýšlel dobře, aby zdůraznil kontrast mezi moudrou zebrou a nezkušeným dítětem, myslím si, že by měly být tyto výrazy malým čtenářům sdělovány správně, aby nedošlo k jejich zafixování.

„Jasně že mám!“
„Tak pojď se mnou dolů do kuchyně!“
V kuchyni Johanka namazala pro zebra i pro sebe dva rohlíky máslem a potom ještě nutelou.
„Nebo chceš raději trávu?“ zeptala se Johanka.
„To je dobrý, já mám ráda sladké,“ odpověděla zebra.
„Ve škole nám říkali, že zebry žerou trávu.“
„Ve škole se taky učí, že zebry neumějí šplhat a že nemluví, co?“ Milerová vzala rohlík do zubů, hlasitě zamlaskala a olízla si pysky. „Hmm, to je dobrota!“ zvolala nahlas.
Chvilí spolu mlčky jedly.
„Chodíš ráda do školy?“ zeptala se z něčeho nic Milerová.
„No jo. Všecko je tam nové! Přistěhovali jsme se teprve nedávno. Mám dojem, že pár dětí z naší třídy si myslí, že je divné, že mám dva tatínky. Tomu se říká homosenzuální. Tomu, když se mají rádi dva muži. Nebo dvě ženy.“

8

„A? Mají se rádi?“
„A jak!“
„A tebe?“
„No jasně! Udělají pro mě všechno. Chodíme plavat. Nebo do zoologické zahrady. Nebo do knihovny. Nebo...“
„Tak to tě asi pěkně rozmazluje, co?“
„Možná jo. Ale je lepší, když má člověk dva tatínky než jen jednu maminku. Třeba Filip. Ten má jen svou mámu.“

9

Obrázek č. 6: Scan z knihy Zebra pod postelí

Příloha č. 8: Jura a lama (Markéta Pilátová)

Jura a lama (Markéta Pilátová, ilustrace Dora Dutková)

Jedna z prvních vydaných českých knížek dotýkající se tématiky stejnopohlavních rodin z roku 2012 je určená pro mladé čtenáře. Hlavní postavou je předškolák Jura, který má dvě maminky. Příběh není primárně zaměřen na složení rodiny, ale spíš na rodinný život jako takový se zvířaty, o které se všichni společně starají. Setkáme se se čtivým vykreslením atmosféry práce a přírody, kde rodina žije. Cílem této knížky je ponaučení o toleranci, přijetí neznámého a nenechat se obelhat pomluvami a drby.

tričku a červené kšiltovce. Pokud zrovna s mámami neplete barevné šály.

A taky spolu všichni muzicírují. Jula hraje na trumpetu a Jola na bubny. Kdysi hrávaly v kapele a pořád si to ještě dobře pamatují. Když mají náladu, vytáhnou trubku a bubny a to se pak hudba rozléhá po celých Jestrábnících a všichni si strkají špunty do uší. Jen Jura ne. Ten má hudbu svých maminek rád. Vždycky se přidá, skotačí a bubnuje na plechový bubínek, který dostal k narozeninám, nebo cinká svými kovovými jehlicemi na pletení. Cink a cink a cink. Nejvíc mámy hrají na jaře, když první petrklíče začnou vystrkovat žluté hlavičky. A ještě v létě u táboráku. Na jejich statku nikdy není nikomu smutno, a když je, Jula s Jolou spustí zvesela a smutek se lekne a uteče.

6

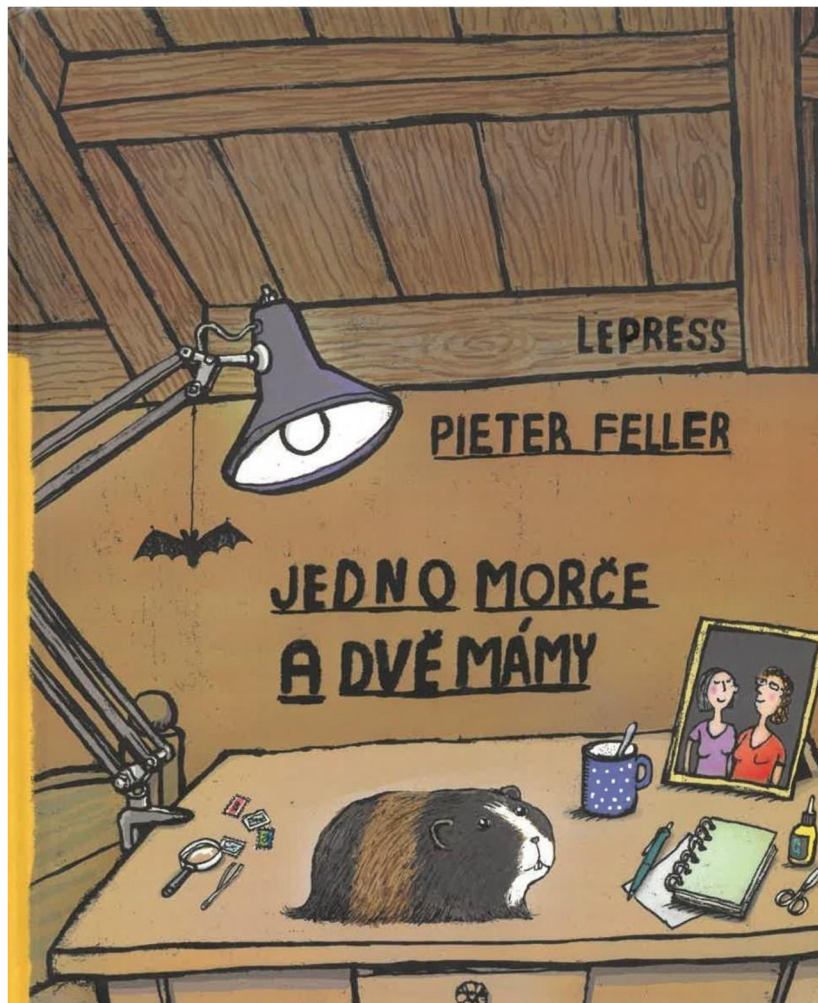

Obrázek č. 7: Scan z knihy Jura a lama

Příloha č. 9: Jedno morče a dvě mámy (Pieter Feller)

Jedno morče a dvě mámy (Pieter Feller, ilustrace Niels de Hoog)

Knížka *Jedno morče a dvě mámy* je určená starším čtenářům okolo čtvrté třídy, ve kterém se děti dočtou o příběhu desetiletého chlapce Jury, který má dvě maminky a morče Kamzika, jemuž se často svěří se tím, co ho těší nebo naopak dělá smutným. Jura vypráví o svých prvních školních láskách, kamarádství, učení se novým koníčkům, rodinných a sousedských vztazích a dětském dovádění. Autor se nebál v příbězích dotknout i citlivějších témat jako jsou coming-out, nahraditelnost mužských vzorů, neshody mezi matkami, smrt příbuzného nebo homofobie v blízkém okolí, se kterou se rodina musí vypořádávat. Jelikož potenciální čtenář bude ve stejném věku jako hlavní postava Jura, je četba této knížky vhodná v období hledání sebe sama a také v období získávání nových kamarádů, obkloповání se správnými lidmi, užívání si života a vytváření vlastních názorů.

KAM- ZIK

5.

Když není žádná výjimečná příležitost jako narozeninová oslava nebo Silvestr, musí jít Seb nahoru ve čtvrt na devět. Vyčistí si zuby, umyje ruce a obličej a převleče se do pyžama. O půl deváté přijdou Marta a Lotka k němu do pokoje a popřejí mu dobrou noc. Pak u něj jedna zůstane, aby si popovídali, co se dělo přes den. Potom si ještě může číst nebo dělat něco jiného, pokud je to v tichosti. Vždycky si vezme na klín své morčátko Kamzíka a hladí ho. Má ho už čtyři roky. Tibby se také líbí, protože se ráda stará o zvířata. Baví ji rozčesávat mu zachuchanou srst a vytahovat z ní piliny a seno.

Tibby se nedávno zmínila, jak jí Seb připadal legrační, když k nim přišel první den do školy. Paní učitelka Matylda ho požádala, aby o sobě něco řekl. Seb byl děsně nervózní, protože se na něj upíralo

28

Morče na něj kouká dvěma černými korálky, ale neodpovídá. „Ty už nemáš ani tátu, ani mámu, vid' Kamzíku? Víš, kdo by byl dobrý táta? Petr z bistra. A taky má moc milou přítelkyni s tetováním na krku.“

Zvířátko začalo být trochu neklidné.

„Máš hlad?“ zeptá se Seb. Položí Kamzíka do klece. Seb z ní odštípl kleštěmi čtyři mříže a udělal Kamzíkovu lávku, aby mohl sám dovnitř i ven. Využívá toho často a zvlášť Martě vadí, že za sebou po celém pokoji nechává černé bobky a občas se tam i vyčůrá.

Ale protože je Marta proti omezování zvířat, přivírá nad tím oči. Seb vlezle do postele a zhasne lampičku. Venku je ještě světlo. Zaslechne tiché hlasy svých maminek, které zlehka našlapují po starých parketách v jeho pokoji. Nerozumí tomu, co si říkají. Slyší jen takové mumlání.

Bylo by to hodně jiné, kdyby Marta byla Martin? Táta, který by s ním dělal to, co tátové. Hrál fotbal, rybařil u řeky. Co by tak

jednadvacet párů neznámých očí. Vůbec si dopředu nepřipravil, co by měl říct, a tak ze sebe jen tak vyhrkl: „Mám jedno morče a dvě mámy.“

Děti se daly do smíchu. Jenom Tibby na něj mrkla, aby mu dodala odvahu, a přihlásila se.

„A jak se to tvoje morče jmenuje?“

V tu chvíli Sebova nervozita jako mávnutím kouzelného proutku zmizela. S Tibby si hned padli do oka. Začal jim klidně vyprávět o Amsterdamu, o Kamzíkově a o tom, že má dvě mámy. Všiml si, že se tváří překvapeně, ale jak je to s jeho dvěma mami, se nikdo nezeptal. Časem samozřejmě přišly i tyto otázky.

Seb se dívá na poličku plnou dětských knih. Když byl menší, cugal si vleže paleček a snil o těch příbězích. Teď mámy chtějí, aby si četl sám, ale on není moc velký čtenář. Všichni si asi myslí, že má číst, protože pořád dostává nějaké nové knihy. Od babičky, od maminek a pokaždé od Jacka a Nika. Jack pracuje v knihkupectví.

Seb přitiskne nos na Kamžíkovu srst. Líbí se mu, jak voní senem a sám sebou. Hladí ho a přemýšlí, jak vyrobit mlýn ze špejli od zmrzliny. Aspoň teď zas může on udělat něco pro Tibby a vyrobit dárek pro tátu, i když ne svého vlastního.

Když měl Konrád v bistro tu poznámku o jeho mami, necítil se moc dobře.

Vlastně se za to ještě nikdy nestyděl, ale poslední dobou má pocit, že je to přece jen něco divného, mít dvě mámy. Bylo by jednodušší, kdyby měl tátu a mámu jako všichni. Ne, všichni ne. Ve třídě je šest dětí, co mají rozvedené rodiče. Bydlí jen s mámou a některý i s nevlastním tátou. Janka bydlí jenom s tátou, protože její máma před dvěma lety zemřela. V naší třídě sice ne, ale některé děti jsou adoptované a bydlí u dvou mužů. Takže pak mají dva tatínky.

„Co je nejlepší?“ zeptá se Seb Kamzíka. „Mít jednoho tátu a jednu mámu, dva táty, dvě mámy, jenom jednoho tátu, nebo jednu mámu?“

29

ještě spolu mohli dělat? Něco vyrábět. Někteří muži jsou hodně šikovní, třeba souseď Joost, který opravuje auta, nebo souseď Paul, ten sekyrkou a dlátem vyrábí z kmenů sochy.

Lotka je taky hodně šikovná. Samozřejmě že moc krásně maluje, ale navíc si své obrazy sama rámuje. Když je doma potřebuje něco opravit, zvládne to taky moc dobře. Umí tesat, vrtat a pracovat s pilkou.

Marta zase umí šít a vařit.

Tiché hlasy maminek fungují jako ukolébavka. Sebovi se pomalu zavírají oči.

„Co je nejlepší?“ zeptá se Seb Kamzíka. „Mít jednoho tátu a jednu mámu, dva táty, dvě mámy, jenom jednoho tátu, nebo jednu mámu?“

Obrázek č. 8: Scan z knihy Jedno morče a dvě mámy

Příloha č. 10: Storytelling

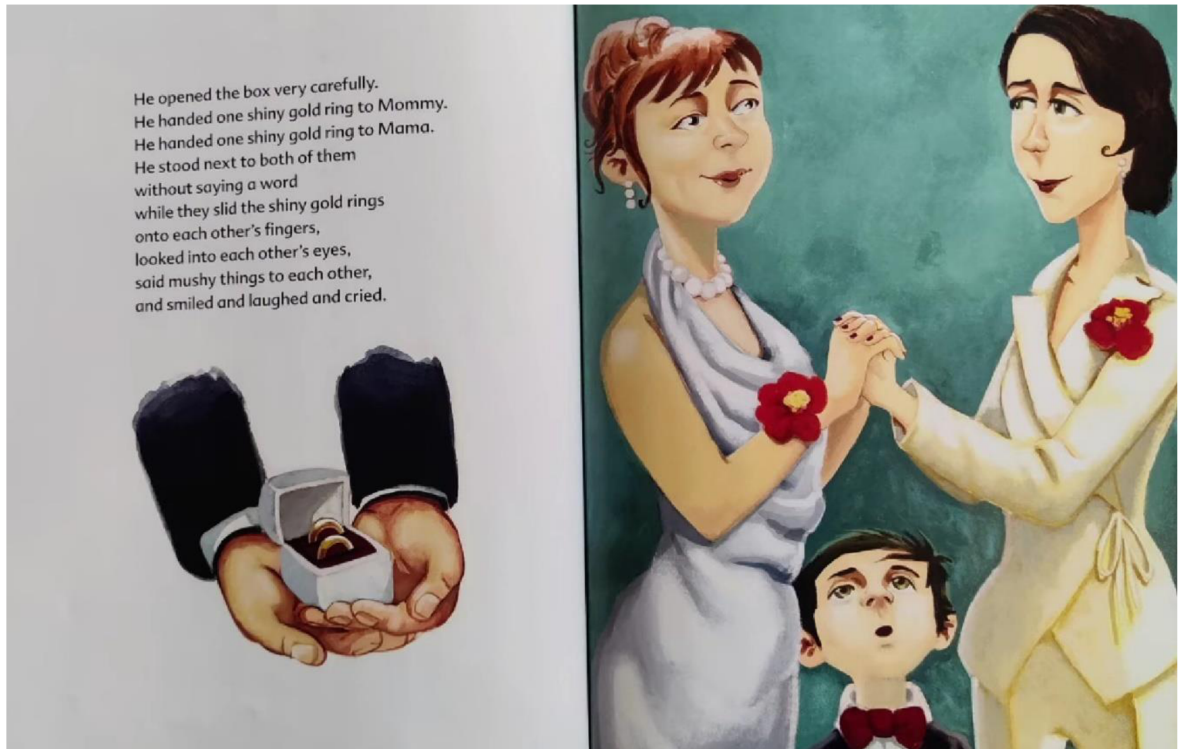
Obrázek č. 9: Scan z knihy Stella Brings the Family

Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=IwoPmH89k7Q&t=69s>

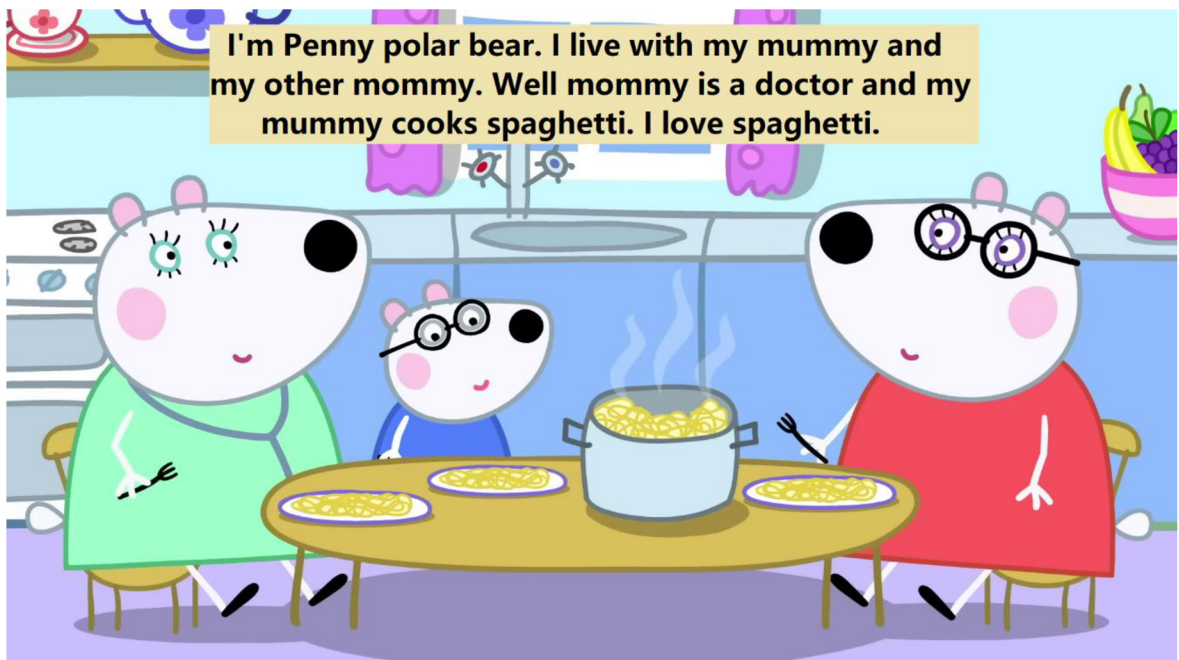
Obrázek č. 10: Scan z knihy: Heather Has Two Mommies

Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=BDjTs8xqn1U&t=310s>

Obrázek č. 11: Scan z knihy Donovan's Big Day

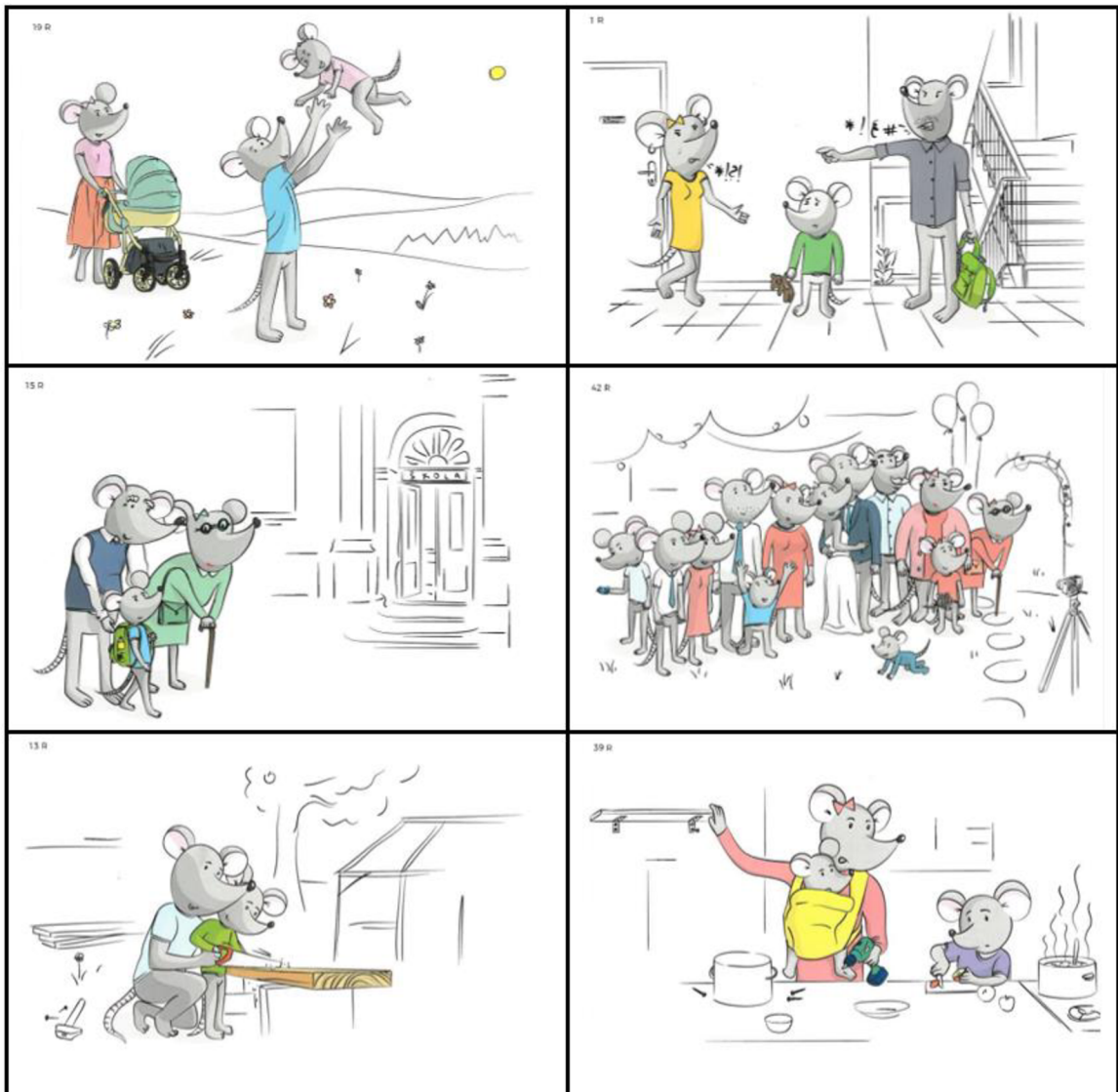
Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=msbCIBoMbHU>

Obrázek č. 12: Peppa Pig: Families

Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=OwfRZsIB190&t=173s>

Příloha č. 11: Kartičky myší rodina

Obrázek č. 13: Myší rodina

Příloha č. 12: Poskládejme rodinu

Obrázek č. 14: Rodina 1

Zdroj: https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by_lembergvector

Obrázek č. 15: Rodina 2

Zdroj: https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by_lembergvector

Obrázek č. 16: Rodina 3

Zdroj: https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by_lembergvector

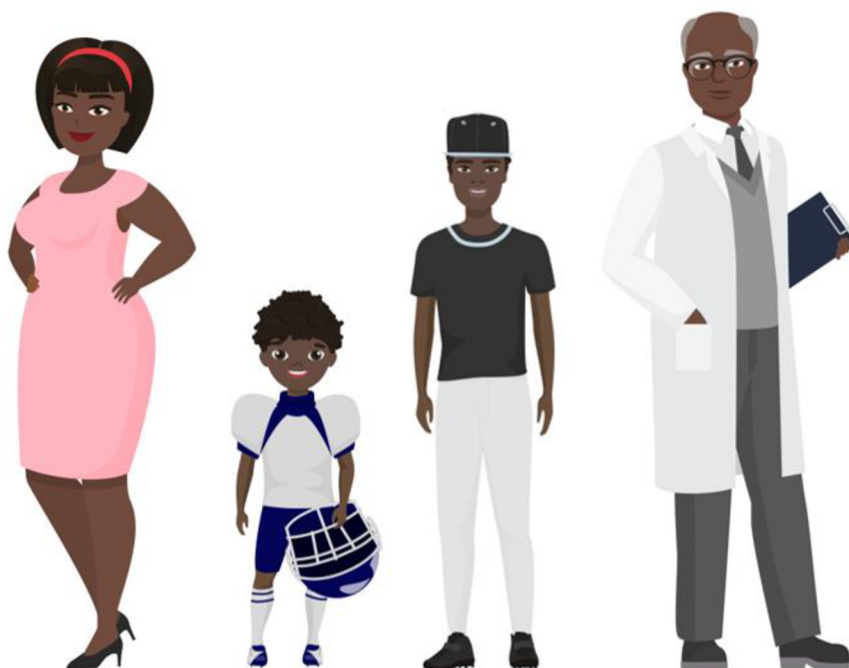
Obrázek č. 17: Rodina 4

Zdroj: https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by_lembergvector

Obrázek č. 18: Rodina 5

Zdroj: https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by_lembergvector

Obrázek č. 19: Rodina 6

Zdroj: https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by_lembergvector

Obrázek č. 20: Rodina 7

Zdroj: https://www.vectorstock.com/royalty-free-vectors/vectors-by_lembergvector